

Òscar Rueda i Pitarque

PRESENT I FUTUR DE LES NORMES DE LA RACV O DEL PUIG

o. Nota preliminar

Diletant (de l'italià *dilettante*, que es *delecta*). Qui es dedica a les arts o algun camp del saber com un aficionat, és dir, sense ser un professional.

Diccionari General de la Llengua Valenciana, RACV

Més d'u es preguntarà qué fa un ingenier parlant d'ortografies i d'usos llingüístics. I farà be: serà llògic que s'ho pregunte, com a mínim. La meua resposta, en tant que *diletant* de la filologia, és senzilla i humil: opine, en permís de l'amable llector, sobre una cosa —la llengua valenciana— que és, a l'hora, **un instrument que use diàriament per a comunicar-me, i una part eminent de la meua identitat cultural** com a ser humà.

I, si be és cert que, seguint a Lluís Fornés¹, només als filòlecs se'ls presupon uns coneiximents suficients com per a tractar, en propietat i de forma científica (és dir, en un procediment adequat, rigorós i sistemàtic: que això vol dir, en essència, usar un mètode científic) les característiques actuals o passades d'una determinada varietat llingüística: fonemes i morfemes, isoglosses, usos sintàctics, evolucions diacròniques... des d'una perspectiva descriptiva i investigadora, no és manco cert que, també seguint a Fornés, **en el camp dels models lliteraris, dels estàndarts orals i escrits i, en definitiva, del seu us social, tots, del primer a l'últim valenciaparlant, tenim el dret a dir la nostra.** “*Els filòlecs també, pero com un usuari més*”, afirma, molt be, el bragat i incansable occitaniste valencià. I en eixe respectuós sentit és en el que m'atreuixc a escriure estes línees.

¹ Fornés, L.: *La llengua valenciana i el diasistema occitanoromà*, pp 19-22. Oc-València, València C., 2010.

Sí; alguns desperts lectors ja estaran pensant en que, posats a excusar res, haguera segut més fàcil, sense anar més llunt, recordar que Pompeu Fabra, creador de la normativització catalana moderna, era ingenier químic de professió. I en pau...

Pero no vullgam aplegar a filar tan prim, ni a comparar situacions, fets i, sobre tot, persones i capacitats no comparables. Quedem-nos simplement en que, si no cal ser músic per a opinar sobre la música que nos agrada; si no cal ser ingenier industrial per a saber si el disseny d'un coche nos atrau o no (fins al punt de gastar-nos una bona cantitat de diners en adquirir-lo); si no cal ser economiste per a montar una empresa pròspera (encara que faràs be en sumar a la teua empresa un bon expert en finances); i... si no cal ser ingenier d'obres públiques per a deduir que una obra està mal feta perque el carrer acabat de construir s'inunda cada volta que cauen quatre gotes... és evident que *no cal ser filòlec* per a opinar i reflexionar, en cert esme i trellat, sobre el present i el futur del nostre idioma: que és tant com dir, la nostra cultura i la nostra identitat².

Este text, per tant, més que un tractat sobre ortografies o tildes, sobre etimologies i purees llingüístiques –qüestions, a priori, totalment fòra de lloc per a un ingenier, i sobre tot, per a l'ingenier que els parla–, és una reflexió sobre estratègies, sobre encerts i erros i, sobre tot, un avís a navegants –o *nauchers*, paraula clàssica i ben nostra, en regust a consolats de mar i darassanes en plena producció– que tal volta es fixen massa en la forma del timó que creuen dominar, i massa poc en els mars pels quals han de conduir el barco fins a dur-lo a bon port...

A l'hora de preparar est escrit se'm presentà un segon dilema. Quan u es planteja parlar d'estes qüestions, mai sap quin ha de ser l'alcanç adequat. O siga: si escriure pensant en una audiència entesa en el tema, aveada a les disquisicions llingüístiques-identitàries a les que tan aficionats som els valencians, o fer-ho pensant en que la formació del “valencià mig” en estes qüestions és absolutament epidèrmica, i prou més emocional que racional. Atenent a la majoria absolutíssima de potencials lectors que més aïna es trobaran prop de la segona situació, he estructurat el treball en cinc parts –de les quals, especialment les quatre primeres podrien llegir-se de forma separada sense perdre el sentit ni el fil de l'argumentació–:

- Les dos primeres parts emmarquen l'objecte de la discussió –les estratègies de classificació de les varietats llingüístiques, i el seu necessari reflex ortogràfic i normatiu– des d'un punt de vista genèric, **parlant de les vicissituds per les que han passat i passen els processos “classificadors” i codificadors d'algunes llengües del món i comparant-los en el cas valencià.**

² I més encara, si se'm permet l'heregia: per a decidir, d'entre tots els filòlecs que nos oferix el *mercat*, quins d'ells tenen una forma d'entendre la qüestió que coincidix en la nostra manera de vore les coses...

- En la tercera part se pretén caracterisar **la percepció actual del valencià mig sobre el seu idioma propi**, partint dels resultats de diferents estudis sociològics de referència.
- En la quarta part repasse les diferents **“normatives en conflicte”** que competixen per la codificació lingüística del valencià.
- En la quinta, per últim, ensage **un possible diagnòstic de la situació “normativa” actual**, i esbosse **possibles escenaris futurs** per a les Normes d’Ortografia Valenciana que dicta i recomana des de fa trentadós anys la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, conegudes popularment com a “Normes del Puig”³.

1. Sobre llengües, identitats i classificacions humanes

No subvaloreu mai la taxonomia. Els fonaments de tots els coneiximents són els fets, i els fets que no estan organitzats són inútils.

Eleanor Arnason, en “La canterera d’ossos” (“Potter of bones” en l’original anglés)

1.1. La diversitat lingüística: ¿molèstia, complicació, patrimoni cultural, dret individual i col·lectiu?

Molt de temps abans que els sers humans pensaren en realisar minucioses descripcions de les més curioses articulacions fonològiques dialectals, o en estudiar meticulosament la distribució de les isoglosses idiomàtiques, **les llengües**, en tant que fet cultural humà⁴, ja s’havien convertit en **un fet eminentment social: un símbol identificatiu (identitari) dels “pobles” o “nacions”** que, transcendint la mera utilitat “instrumental” del llenguatge, i com a resultat de l’aïllament geogràfic i demogràfic provocat per les migracions, començaven a ser conscients de la seua pròpia condició “diferent” de la d’uns altres grups humans. Tot, d’acort en

³ Fa poc commemorarem el trenta aniversari de l’acte multitudinari d’acceptació i de recolzament per part de la societat valenciana a les Normes d’Ortografia Valenciana que havien segut dictades per la Secció de Llengua de l’Acadèmia de Cultura Valenciana en 1979. Dit acte, com és sabut, tingué lloc en el Monasteri del Puig el 7 de març de 1981; motiu pel qual les normes susdites són conegudes popularment com a “Normes del Puig”. El present escrit ha servit de base per a una conferència que es donà per l’autor en la seu del Centre Cultural La Llar (Alfàfar), el 25 de febrer de 2011, dins del cicle de conferències organitzat per Acció Regne de València per a commemorar dita efemèrides. Vullc nomenar expressament a l’amic Pep Doménech per donar-me l’idea original que serví de *detonant* per a preparar este treball, i també agrair a Juli Moreno el seu recolzament incondicional a l’hora de donar-me l’oportunitat d’expondre’l públicament.

⁴ Tal com les característiques físiques de les diferents “races” humanes, o qualsevol altre tipus de manifestació cultural, tradicional-costumista o religiosa.

dos comportaments inherents a la condició humana: la d'autoclassificar-se a sí mateixa i classificar tot lo que nos rodeja, per un costat, i la de tendir a forjar la pròpia identitat individual com a part d'una *identitat de grup* superior, per l'atre...

A partir d'ací, **dos tendències marcadament contrapostes** han definit el posicionament de les diferents cultures del món enfront de la diversitat llingüística:

- Una, **la de considerar la diversitat llingüística com una *desgràcia***, i inclús una maldicció divina que ha dividit a la raça humana sense remei (recordem el mit de la Torre de Babel de la tradició judeocristiana), i que ha de tendir a ser “corregida”, procurant que les llengües més minoritàries vagen deixant pas, de forma més o manco *natural*, ad aquelles que contenen en un major pes demogràfic, polític... o militar.
- L'atra, la de considerar la diversitat llingüística com **a patrimoni cultural a preservar i potenciar**, en tant que herència cultural primordial dels pobles del món. En esta línia de pensament, els esforços s'haurien de centrar en assegurar la supervivència dels millers de llengües actualment existents, aixina com en refermar els drets dels seus usuaris a continuar amprant-les i perpetuant-ne el coneiximent en la seua descendència.

Com és sabut, la **visió negativa de la diversitat llingüística** ha segut tradicionalment arborada (o, com a mínim, contemplada en “benevolència”) per **certes cultures de signe imperialiste o expansiu** (no necessàriament en lo militar, sino també en lo polític, lo econòmic o lo cultural) en les que curiosament la llengua oficial (nacional) no solia estar en perill de desaparició, per ser la pròpia del moviment en expansió.

En realitat, este fenomen resulta poc menys que “lei de vida”, i està molt relacionat en la dinàmica de l'evolució *natural* en este món que nos ha tocat viure, inclús a nivell biològic: **la supremacia adaptativa dels més forts sobre els més dèbils**. Per això mateix, resulta difícil de contrarrestar (com ocorre en la seua caent ecològica, en lo que respecta a la diversitat de les espècies) si no apareix un *contramoviment* mínimament organitzat que protegisca de forma conscient i planificada les *característiques identitàries* en procés de substitució o modificació. Clar: això, *si és que realment importa mantindre-les*; lo que, vist lo vist, *no pareixerà tan clar* per a segons qui.

Les migracions massives (normalment pacífiques, és menester dir) de persones pertanyents al poble “expansiu”, portadores de la llengua “expansiva”, junt a un **creixent prestigi cultural** (o de simple utilitat econòmica i comunicativa) **de la dita llengua “expansiva”** entre els parlants del poble “anexionat” o “englobat” provocaran, en el pas del temps, **el seu canvi total**

de llengua (sense que en molts casos hi haja ningun rastre de “neteja ètnica” o de simple substitució física d'uns grups demogràfics concrets per altres).

Un moviment, per tant, més o manco planificat, més o menys forçat segons els casos, en major o menor duració en el temps i extensió en el territori, que actua sobre pobles en menor potència demogràfica, militar o cultural, que al final acaben diluint-se, no només en llengua, sino finalment, també en cultura o inclús en religió, si esta era diferent; encara que, a sovint, deixant un considerable substrat “regional” dins del poble en expansió. Això ha passat i passarà des de que el món és món, i serà bo per a uns, roïn per a uns altres, i indiferent per a altres tants; **en qualsevol cas, simplement, és.**

Com a últim escaló de l'evolució de les llengües, estes podran donar lloc, en molts casos i en el pas del temps, a la generació de noves llengües i, per tant, de “nous pobles” o “noves identitats”, que no seran ni l'original ni l'invasor, sino un producte de la mescla de dos o més “identitats” originàries: com bona part dels actuals pobles d'Europa, i especialment, dels que parlen llengües derivades del llatí.

La **desaparició de la llengua ibera** i altres llengües prerromanes en favor del llatí vulgar, en la Península Ibèrica (motivada perque els ibers, simplement, depregueren el llatí i paulatinament, generació darrere generació, abandonaren la seua llengua originària; no perque foren exterminats i directament substituïts per colons romans), i **la posterior evolució d'este llatí adquirit en noves i diferents llengües** (valencià, castellà, portugués...) no existents en anterioritat, seria un eixemple antic pero clarificador, al que només se resistiren els vascos, que continuen parlant una evolució de la mateixa llengua que trobaren els primers colonisadors romans que creuaren els Pirineus.

L'accelerat procés d'extinció de l'occità i unes altres llengües (dites “regionals”) en França, inclús representants d'una alta cultura lliterària en èpoques passades, pero que ara sucumbixen davant l'alvanç del francès; o **la desaparició de moltes llengües ameríndies** en favor de l'anglès o el castellà en Amèrica, serien eixemples actuals.

I efectivament, **la substitució llingüística recent en les grans ciutats valencianes del valencià pel castellà** com a llengua d'us majoritari per la població, és l'eixemple més pròxim i conegut per nosatros: cóm tota una generació valenciaparlant d'estes grans ciutats parlava (parla) en valencià entre els seus components, pero (llevat d'excepcions no precisament abundants) sol usar una atra llengua (el castellà) que no és la seua materna, per a comunicar-se en les generacions més jòvens successives. Les quals, com és natural, ya no usaran més llengua que el castellà entre ells i els seus descendents, a no ser que aparega en la seua circumstància personal un *contramoviment* que estimize la surgència d'un fenomen de llealtat llingüística

valenciana i, per tant, l'aprenentatge paral·lel de la llengua valenciana, encara que no fora la llengua adquirida en els seus primers anys de vida⁵.

Els *adalits* que en l'actualitat **consideren una molèstia les “llengües regionals”** (pero al mateix temps *se trencarien el pit* en la defensa de la seua “llengua de l'imperi” front a unes atres “llengües de l'imperi” de semblant o major difusió), i revisten la seua posició de “practicitat” front a la “complicació”, o de “ciutadania del món” front al “nacionalisme excloent” (obviant l'evident capacitat de tot ser humà d'intel·ligència normal de dominar varies llengües de forma simultànea), serien una recialla actual de la postura de pensament adés descrita⁶.

Una derivació certament més elevada (i conseqüent en lo que es predica) d'esta mateixa tendència seria la d'aquells que han intentar crear **llengües artificials** que serviren per a comunicar-se de forma universal a tots els humans, sense haver de recórrer a cap llengua *real* preexistent, ni abandonar la llengua materna: seria el cas, per eixemple, de l'esperanto. Esta línia es pot considerar, si no canvien molt les coses, com a fallida.

No obstant lo dit, la tendència actualment consolidada, com a mínim per les institucions internacionals (com la UNESCO⁷, o l'Unió Europea, aixina com, en el nostre cas, la pròpia Constitució Espanyola i el nostre Estatut d'Autonomia) és la de **considerar la diversitat llingüística com un patrimoni cultural en perill de desaparició, que s'ha de protegir i defendre**, en el marc del famós *desenroll sostenible*. En el nostre cas, aixina ho proclama la Carta Europea de Llengües Minoritàries⁸; i el mateix Tractat de Lisboa⁹ estableix que l'Unió Europea ha de respectar la riquesa de la seua diversitat cultural i llingüística, i velar per la conservació i el desenroll del patrimoni cultural europeu.

Unes proclames *bempensants*, estes, que presenten unes ramificacions certament espinoses en quant al respecte de les llibertats individuals; i en particular, **al teòric dret de cada persona**

⁵ Com, afortunadament, ocorre cada volta més, encara que sense que vullgam aparéixer presos d'un fals optimisme. És, per eixemple, prou comú que els yayos, valenciaparlants pero que per circumstàncies sociològiques educaren als seus fills en castellà, ara parlen als nets en valencià, “esmenant” en certa forma l'actitut incorrecta anterior (si entenem com a “actitut correcta” la supervivència real de la llengua valenciana com a idioma parlat, clar està). Una obra reveladora del procés castellanisador en el cas concret de la ciutat d'Alacant és *Alacant: la llengua interrompuda*, de Brauli Montoya. Ed. Denes, València C., 1996.

⁶ Si em permeteu una reflexió subjectiva, eixa visió es tracta, en realitat, d'una variant filològica d'uns atres posicionaments ultralliberals, per eixemple en lo econòmic, que propugnen una teòrica “llibertat absoluta” per a actuar, en els també teòrics límits de la llei i dels drets individuals; i que en la seua caent més radical no precisaria de més elements reguladors que els propis de la “selecció natural del mercat” —en realitat, la “llei del més fort” —.

⁷ Per eixemple, l'Assemblea general de les Nacions Unides proclamà 2008 com l'Any Internacional dels Idiomes, en un esforç per “promoure l'unitat en la diversitat i l'enteniment mundial”.

⁸ La RACV redactà un interessant informe sobre esta Carta (*Consideraciones hechas por la Real Academia de Cultura Valenciana sobre el “Informe sobre la aplicación en España de la Carta Europea de Lenguas Regionales y Minoritarias 2002*). Pot llegir-se en línia en <http://www.racv.es/files/Consideracions-Informe-espanyol-Carda-Europea.pdf>

⁹ Artícul 2, apartat 3.

a parlar la llengua que li vinga en gana, i la llibertat real per a poder fer-ho (tant per usuaris de llengües *minorisades*, com per usuaris de llengües majoritàries que no volen per res del món deprendre les *minorisades*), i que habitualment ve modulada per una determinada **delimitació territorial** en la qual *s'aplega a la convenció* de que una llengua concreta és “pròpia”, “vernàcula” o “històrica” del mencionat territori, en funció de condicionants històrics, tradicionals i sociolingüístics.

A partir d'unes postures de màxims (en els dos sentits), és obvi que diferents “gradacions” d'estos estats d'opinió conviuen, per eixemple, en la societat valenciana actual. Postures, totes elles, que, com en l'extrapolació a l'economia feta adés, són objecte permanent de controvèrsia, i tan (o tan poc) respectables com qualsevol altra opinió, perquè ja sabem que les convencions socials són extremadament mudables, i més encara en el pas del temps.

En eixe sentit, resulta curiós, per eixemple, que els israelites –difusors de la “maldicció bíblica” del “mal de llengües” de la Torre de Babel– hagen segut **els primers en recuperar en èxit una llengua totalment morta des de fa sigles** com l'hebreu; elevant-lo, des del seu us exclusiu com a llengua llitúrgica, a idioma nacional de l'Estat d'Israel (fet que en conseqüència està fent desaparèixer les llengües que *tradicionalment* parlaven els jueus: com el *yiddish* o el judeoespañol.).

1.2. Llengua i identitat. La classificació “científica” de les comunitats humanes

Aplegats ad este punt, crec que val la pena recordar les dificultats epistemològiques a les que s'enfronten totes les ciències dites socials, entre les que s'enquadra clarament la (socio)llingüística. Per eixemple, en un camp que, degut a la meua formació acadèmica, toque de ben a prop: **l'urbanisme i l'ordenació del territori**.

Efectivament, resultaria pueril –quan no irreal, o directament pernicios– atribuir als diversos estudis, informes i projectes urbanístics o d'ordenació territorial elaborats pels “tècnics competents” un caràcter de “paraula revelada” o “conclusió científica incontestable”.

No és intenció de qui els parla tirar pedres en la seua pròpia teulada, pero és evident que la *bondat* de determinades prescripcions tècniques, si be queda clarament condicionada per la major o menor rigorositat en que s'implementa l'estudi en qüestió i per la professionalitat de l'equip tècnic que el du a terme, **ve modulada també per una sèrie de “imponderables”** que poden arribar a escapar totalment del control del “tècnic” –de fet, el bon tècnic serà aquell que els conseguisca tindre en conte de la forma més realista i eficaç possible–. El professor

Enrique Antequera¹⁰ enumera una sèrie d'interessants dilemes al respecte dels estudis sobre ordenació del territori:

- L'inexistència d'una objectivitat científica general, a l'estil de les ciències físiques, és un fet innegable en les ciències socials ya que, davant la complexitat dels fets a estudiar, pot induir-se **una clara parcialitat per part del "tècnic"** a l'hora de triar els processos considerats com a bàsics per a l'explicació de la realitat, o de ponderar la seua importància.
- Ademés, l'objecte de coneiximent de les ciències socials no és fix ni immutable ya que **els interessos de cada persona són variables i contradictoris**, fins al punt que el seu comportament pot considerar-se en ocasions com "no racional" (per eixemple, les pautes de consum de la població; o els valors simbòlics, sentimentals o culturals que impregnen determinats llocs, paisages o construccions). Per tant l'acostament a l'anàlisi del comportament humà hauria de realisar-se, en tot cas, **en tèrmens estadístics**. Aixina, tota descripció (i més encara, *prescripció* o *previsió*) només serà acceptable en tèrmens de **provabilitat o possibilitat**.
- Per últim, no es pot oblidar que en este camp se produïx una **lluita evident per la defensa d'uns determinats interessos professionals i d'unes certes competències administratives**; inclús, motivades per la defensa dels coneiximents i interessos particulars dels distints professionals o funcionaris en "conflicte". Encara podria dir-se més: la pugna entre interès públic i privat, o la conflictivitat entre interessos de diferents grups socials, econòmics o polítics.

De tal forma que per a conseguir uns mateixos objectius, que en el cas de l'ordenació del territori serien teòricament (seguint a Antequera):

- el desenroll socioeconòmic equilibrat dels territoris,
- la millora de la qualitat de vida,
- la gestió responsable dels recursos naturals i la protecció del mig ambient, i
- l'utilisació racional del territori,

els instruments utilitzats poden ser diferents i, òbviament, els resultats també –i inclús la seua valoració–, en funció de l'habilitat –i sinceritat– en que l'equip tècnic corresponent haja manejat els susdits "imponderables". Cosa gens fàcil, com tindrà l'oportunitat de comprovar el

¹⁰ Antequera, E. *Temas de ordenación del territorio*. Ed. UPV, València C., 2010.

despert l lector a poc que seguixca la premsa diària valenciana o estiga atent a determinades evolucions urbanístiques i territorials...

Perque ahí està la qüestió: que **no tractem en composts químics o en controlades reaccions termodinàmiques, sino en persones**. Tornant a la qüestió llingüística, acceptant que la llengua no és l'únic factor aglutinador-diferenciador entre "pobles", "nacions" o "identitats", i desproveint el fet llingüístic del seu "utilitarisme" o la seua mera condició de "riquea cultural", sí que és rigorosament cert (i ací està tota la clau del problema) que la llengua (diferent) és el major signe identitari d'un grup humà que es reconeix a sí mateix "diferent"; i **no hi ha hagut millor manera, a lo llarc de l'història, de reduir o eliminar les ganes de viure de forma "independent" d'un determinat grup humà respecte d'un poder alié, que reduir al mínim les diferències culturals, i especialment les llingüístiques –les identitàries, en definitiva–, entre els dos grups en litigi**; i naturalment, viceversa, si lo que interessa és mantindre eixa independència.

Per tant, la "defensa del patrimoni cultural", la "facilitat de comunicació" o la sempiterna "ciència filològica" no són les úniques que claven cullerada en la *sopa de les llengües en conflicte*; més aïna, *n'arrepleguen lo que queda* quan ya han menjat uns atres.

De fet, són els moviments romàntics regionalistes i nacionalistes del segle XIX els que canviaren la concepció hegemònica *babeliana* sobre la diversitat llingüística. Els mateixos moviments, casualment, que han provocat, en els últims cent anys, l'aparició de molts dels estats independents que hui formen part de l'Unió Europea, i dels que s'assenten més o manco civilisadament en la ONU; com també, a un menor nivell, la descentralisació política i administrativa de la majoria dels antics "estats unitaris" (recuperant, en gran part, tradicions de sistemes de govern descentralisats precedents).

1.3. Diversitat llingüística... ¿i "dialectal"? ¿Discussió "inocent" i "científica", o delimitació interessada i ideològicament motivada?

Queda, també, una *segona derivada*, més diabòlica encara: **¿i quan no està clar qué és una "llengua" i qué una simple "varietat llingüística regional"?**

Tractarem d'aproximar-nos ad esta qüestió en una primera cita:

En la Segunda Guerra Mundial, las tropas de Hitler invaden de nuevo Luxemburgo, y en 1942 se produce la anexión. Los trastornos para todos los luxemburgueses son profundos. La Gran Duquesa huye, con el gobierno,

primero a Portugal, luego a Gran Bretaña. En alocuciones difundidas por la radio inglesa, **utiliza, por primera vez y de forma oficial, el luxemburgués, para marcar distancias con respecto al alemán, la lengua de los invasores, y subraya con este gesto el apoyo a sus conciudadanos** (Kramer 1984, 171) [...]

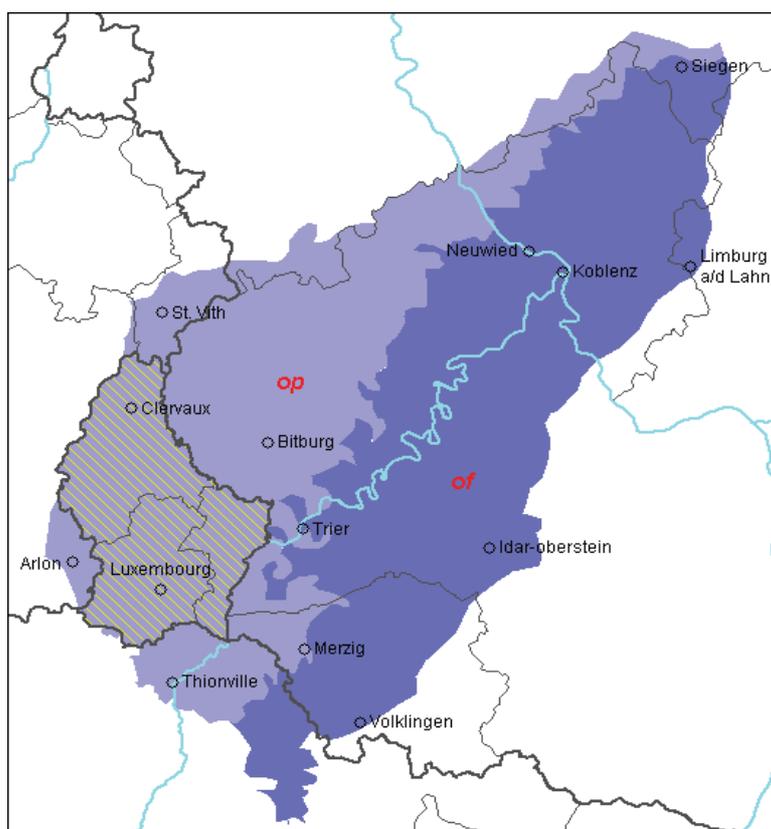
Poco antes, en 1941, [els alemanys] habían intentado legitimar su política de injerencia organizando un "censo popular" en el que se preveía casillas para indicar, aparte de la "nacionalidad actual" ["Staatsangehörigkeit"], el "idioma materno" y la "vinculación a un pueblo" o "filiación étnica" ["Volkszugehörigkeit"]. Pues bien: como los nazis habían privado al país de su soberanía, la pregunta por la "nacionalidad actual" debió ser para los encuestados una señal más que velada de lo que se proponían las autoridades alemanas; **a propósito de la pregunta por la "lengua materna"**, una nota no dejaba dudas sobre las respuestas admitidas, aclarando: "**los dialectos como el luxemburgués o el bajo alemán no pueden considerarse como "lengua materna"** ["Dialekte (Mundarten) z. B. luxemburgisch, plattdeutsch, gelten nicht als Muttersprache"].

En relación con la "nacionalidad", una nota aclaratoria aconsejaba evitar gentilicios regionales como "de Luxemburgo", "de Baviera", "de Sajonia" [...]"nicht die Stammeszugehörigkeit (wie z. B. luxemburgisch, bayrisch, sächsisch) eingetragen werden sollte"].

La reacción del pueblo fue inmediata y rotunda: rapidísimamente, se divulgó la consigna "driemol lëtzebuergesch", "[hay que contestar] **tres veces luxemburgués**" [nacionalitat, idioma matern i filiació ètnica]. A esta reacción y para evitar una derrota política, Berlín anuló el censo (Kramer 1984, 172).¹¹

¹¹ Text extret de "El luxemburgués, entre el francés y el alemán". Hans J. Niederehe, dins "I Seminari Internacional de Llengües Minoritaries", Série Filològica de la RACV, núm. 26, 2003. Els subrallats i acotacions en valencià són meus.

S'ha de dir que el **“luxemburgués”, reconegut actualment com a llengua** per les Normes ISO 639¹², té una història com a llengua normativada molt curta¹³, fins al punt que no fou proclamat llengua nacional de l'estat luxemburgués fins a 1984. La particular història d'este chicotet país europeu, a cavall de dos grans potències imperials com França i Alemanya, provocà que durant sigles les dos llengües de la cultura i l'oficialitat foren el francès (estàndart) i l'alemany (estàndart), mentres que el luxemburgués quedava reduït a l'oralitat: a l'àmbit familiar i de les relacions quotidianes.

Distribució del “continuum” dialectal fràncic-moselà entre Alemanya, Luxemburg, Bèlgica i França, en el que es troba englobada la llengua luxemburguesa, marcada en línies diagonals (autor: Hans Erren, Wikipedia)

¹² La sèrie de normes internacionals ISO 639 té com a objectiu codificar per mig d'identificadors únics de tres lletres (Alpha-3) tots els llenguages humans coneguts (vius, extints, antics, històrics, artificials o de senyes), que en total s'estimen entre 6.000 i 7.000. Els còdics de l'última versió, ISO 639-3, se basen en els ja existents en la segona part de la norma, ISO 639-2, i inclouen els còdics de la 15ª edició del catàleg Ethnologue (<http://www.ethnologue.com>) de SIL International (<http://www.sil.org>), entitat esta última que ha segut nomenada per ISO com l'agent registrador oficial de còdics, i per tant s'encarrega de rebre i revisar les sollicituds de nous còdics ISO. Esta norma sol servir de base per a multitud d'utilitats funcionals, com per eixemple la classificació de versions idiomàtiques de *software* i pàgines web. En el cas del luxemburgués, és identificat pel còdic “ltz”.

¹³ La *Ofizjel Letzebuurjer Ortografi* s'adoptà com a ortografia oficial en 1946. Mémorial A no. 40 (7 setembre 1946), pp. 637–641: "Arrêté ministériel du 5 juin 1946 portant fixation d'un système officiel d'orthographe luxembourgeois".

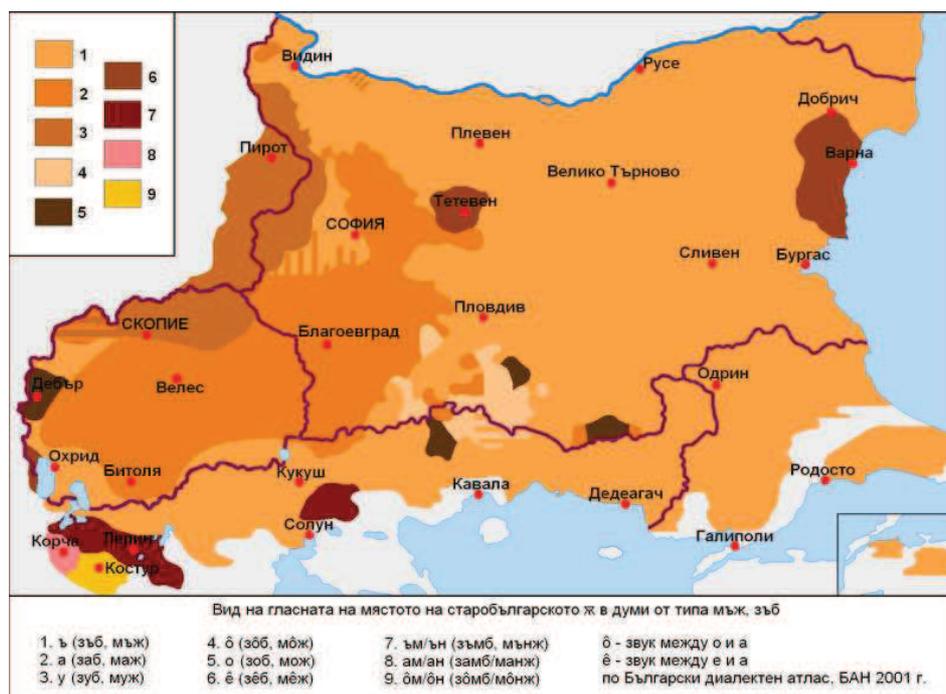
En realitat, des de paràmetres estrictament filològics, **el luxemburgués és una variant del “fràncic moselà”, parlat també en àmplies zones d’Alemanya occidental** (vore mapa adjunt) i que al seu torn és tradicionalment considerat un dialecte de l’alt alemà; pero són criteris sociolingüístics, polítics, culturals i històrics –ben arraïllats en el poble luxemburgués, com havem vist– els que determinen que **la mateixa modalitat llingüística que en Luxemburg té categoria de llengua nacional, en Alemanya no siga considerada més que un dialecte rural de la llengua alemana.**

Un altre cas de controvèrsia “classificatòria” és la de **l’idioma macedoni**. ¿És innocent, o qüestió “purament científica” o “de noms”, que alguns (normalment, els filòlegs búlgars) consideren el macedoni un simple dialecte occidental del búlgar, i altres (normalment, els filòlegs macedonis) una llengua independent?

¿I que la mateixa denominació oficial de “macedoni” estiga també en controvèrsia, no precisament pels propis macedonis, sino pels grecs, que reivindiquen “l’helenitat” (i no “l’eslavitat”) de dita denominació? Anem a il·lustrar-ho en dos mapes més.

La llengua macedònia des del “costat macedoni”. Distribució dels dialectes macedonis segons Z. Topolińska i B. Vidoeski (1984), “Polski-macedonski gramatyka konfrontatiwna”. (Wikipedia).

La llengua búlgara des del “costat búlgar”. “Bulgarian dialect map in early 20th. Century acc. to Bulgarian Dialectological Atlas”. Bulgarian Academy of Sciences, 2001 (Wikipedia).

El lector podrà verificar fàcilment, després d’observar els dos mapes anteriors, que *per als macedonis els dialectes del macedoni s’organisen en torn a un parlar “central”, en el que s’ubica la capital del país, Skopje (СКОПЈЕ en alfabet ciríllic)*, mentres que les varietats més pròximes al búlgar van “diluïnt-se” en una gradació de color que convida a pensar en un *continuum* lingüístic en el que *suaument* s’entra en “un atre idioma”: en este cas, el búlgar.

En canvi, *per als búlgars* (en concret, per a l’Acadèmia Búlgara de Ciències, dins de la qual se troba el *Institut de la Llengua Búlgara*¹⁴, ent normativisador de l’idioma) **la llengua búlgara engloba per complet dins del seu “domini lingüístic” els parlars propis de la república de Macedònia** i de la Macedònia grega, considerant-los simples dialectes “occidentals” d’un sol idioma, com podem apreciar en el segon dels mapes...

No cal dir que en este cas les normes internacionals ISO 639 reconeixen lo que diuen les lleis de la República de Macedònia: **que el macedoni és un idioma**¹⁵, en tant que llengua nacional i oficial del país; idioma que queda normativisat oficialment segons estableix el “Institut per a la

¹⁴ <http://www.ibl.bas.bg/>

¹⁵ En el còdic “mkd” (ISO 639-3)

llengua macedònia ‘Krstev Misirkov’”, fundat en 1953 i que forma part de l’Universitat dels Sants Ciril i Metodi de Skopje¹⁶.

Respecte a la **denominació de l’idioma** –i del propi estat macedoni– és coneguda la posició inflexible de la República de Grècia, que considera que el topònim “Macedònia” i els seus derivats tenen una herència cultural i històrica de raïl helènica de la que un poble eslau com l’actual “macedoni” (que s’assentà en la regió històrica de Macedònia prou més tart de que Aleixandre el Gran portara a terme el seu conegut periple) no té dret a fer-ne us ni a “usurpar”. De fet, l’estat, oficialment nomenat “República de Macedònia”, és internacionalment conegut en el nom de “Ex-República Yugoslava de Macedònia” per tal que Grècia accedira a reconèixer oficialment la seua existència. En esta gens innocent “qüestió de noms” entra també una segona derivada un poc més oculta, com és que bona part de l’actual Macedònia grega és de parla tradicional eslava des de fa sigles (tal com podem apreciar en els mapes anteriors), lo qual resulta de tot punt conflictiu per a un país de fonda tradició nacionalista com Grècia.

Podríem donar exemples similars alamon; valga simplement, com a mostra del poder immens que les pretesament innocents classificacions lingüístiques poden tindre en el present i futur dels pobles, el fet que **determinats poders fàctics de l’antiga URSS –com, anys abans, l’imperi sariste– intentaren favorir la percepció de que el bielorrús i l’ucranià no eren sino variants “regionals” i poc cultes de la llengua russa nacional**, en uns objectius indissimulats d’assimilar o laminar les peculiaritats nacionals dels pobles bielorrús i ucraïnà (la coneguda i temuda “russificació”).

Si be tant l’ucraïnà com el bielorrús hui són considerades “llengües nacionals” de les respectives repúbliques independents d’Ucraïna i Bielorrússia, la realitat és que durant molt de temps **el poder polític rus negà l’existència d’estes dos llengües** –lo que donava peu, de fet, a negar l’existència dels propis pobles ucraïnà i bielorrús com a entitats diferenciades de la nació russa–, o com a molt les considerava un barrejat vulgar de rus i polonés¹⁷.

Inclús el nom d’Ucraïna volgué ser substituït pel de “Chicoteta Rússia” (*Malorossia*), i el gentilici “ucraïnà” pel de “chicotet-rus”. Una circular de 1863 del ministre de l’interior rus Valev era clara al respecte:

[...] no ha existido jamás la lengua pequeño rusa, no existe y no puede existir. La lengua empleada por el pueblo bajo no es otra cosa que el ruso corrompido por la influencia polaca. Los pequeños-rusos entienden tan bien el ruso como los grandes-rusos, y el ruso les resulta más accesible que esta lengua

¹⁶ http://www.ukim.edu.mk/en_struktura_contact.php?inst=34

¹⁷ Numerosos testimonis al respecte poden trobar-se en Cucó, A.: *El despertar de las naciones. La ruptura de la Unión Soviética y la cuestión nacional*. Publicacions de la Universitat de València, València C., 1999.

inventada por algunos pequeños-rusos, la llamada lengua ucraniana¹⁸.

Val la pena reproduir l'introducció històrica que fa Alfons Cucó de la realitat històrica ucraniana:

Rusos y ucranianos comparten unas referencias eslavas comunes, en las que Ucrania ha representado el rol fronterizo propio de su nombre, y en el que, según diversas interpretaciones, se compartieron –o se pudieron compartir– unos orígenes históricos en plena ósmosis. Según tales interpretaciones un proto-Estado ruso (“Rus”, en el sentido nacional y antropológico al que se refiere Hobsbawm), que comprendía igualmente a rusos, bielorrusos y ucranianos, tomó forma política en el principado de Kíev –la capital histórica de Ucrania– hacia el año 882 de nuestra era.

La creación de esta “Rusia de Kíev”, que en sus dos fases se prolongó prácticamente durante casi cinco siglos, ha sido motivo de apasionadas discusiones y polémicas entre las escuelas historiográficas ucraniana y rusa que, como suele acontecer en debates académicos de estas características, han tratado de fundamentar en el pasado medieval los orígenes nacionales de sus respectivos pueblos. Para los historiadores ucranianos no existe conexión entre el principado de Kíev –que sería una creación ucranio-rutena– y el principado moscovita de Vladímir, mientras que, por el contrario, los historiadores rusos han defendido el origen común de las “tres Rusias”, salidas de un mismo tronco. [...]

*Parece constatable, en todo caso, que a finales del siglo XIV –una vez afirmada la reconstrucción de un Estado ruso en torno a Moscú– fue patente, en los aspectos culturales y lingüísticos, el particularismo creciente de las “tres Rusias”.*¹⁹

Un altre cas paradigmàtic és el de les **llengües escandinaves**. Anem a il·lustrar-lo en la següent cita:

¹⁸ Cucó, *ibid.*, p. 263. (els subratllats són meus). Per pura elegància i vergonya aliena, m'estalviaré expressar analogies evidents entre esta estratègica “declaració d'intencions” del ministre rus i unes atres conegudes afirmacions o insinuacions referides a conflictes llingüístics més “pròxims”. Deixe en mans del lector que les establixca oportunament.

¹⁹ Cucó, *ibid.*, pp. 261-262. Sorprén (no és un cas aïllat) la naturalitat en la que l'autor tracta esta situació si la comparem en els posicionaments, de tots coneguts, que mantingué Alfons Cucó en lo que respecta a l'història i l'identitat del poble valencià.

*Los extranjeros siempre se quedan fascinados cuando comprueban la facilidad con la que un danés, un noruego y un sueco **pueden mantener una conversación entre ellos, cada uno en su propia lengua, sin la ayuda de un intérprete.** Y se preguntan por qué no son consideradas como variantes lingüísticas de un escandinavo común que, por otra parte, permaneció indiferenciado hasta el siglo IX.*

*Pero eso supondría no tener en cuenta otras consideraciones sociales y políticas que, por una parte, **han definido para cada una de ellas unas normas de escritura y de pronunciación** y, por otra, contribuyen desde hace siglos a que **los usuarios tengan el sentimiento de que su lengua es algo que les pertenece específicamente.**²⁰*

El paràgraf anterior, traslladat a la situació sociolingüística valenciana, no tindria tampoc desperdici. La qüestió és que, per lo que respecta a les llengües escandinaves, eixa és, *sorprenentment*, la “doctrina” de la “llingüística internacional”... sense que, aparentment, apareguen *maldiccions bíbliques* ni *apocalipsis llingüístics* per cap lloc.

La llingüista Suzanne Romaine²¹ diu al respecte del cas escandinau: “*El danés i el noruec tenen un núcleu important de vocabulari comú, pero diferixen en la pronunciació, mentres el suec i el noruec diferixen més en vocabulari, pero la pronunciació és més pareguda [...]. Únicament el 10% està constituït per paraules realment distintes [...]*”.

Sí: ausades que no pareix que les llengües escandinaves estiguen precisament en *perill de mort* o desaparició per culpa del seu *secessionisme irredent*. Ben al contrari, se tracta de llengües plenament normalisades en la major part dels seus dominis llingüístics, que donen lloc a l’aparició de valors de primer orde en el camp de la lliteratura universal, que además (això és cert) contenen en uns estats nacionals (tradicionalment considerats “els més democràtics del món”) que donen als seus idiomes el suport oficial necessari, i que per cert, tenen unes relacions bilaterals excelents entre ells. Vaja; que, seguint la terminologia popular –el lector sap per qué ho faç– podria parlar-se d’unes relacions de “bons cosins germans”...

Com a contrapartida, també per motius històrics, polítics i sociològics, és cert que hi ha **variants “dialectals” molt diferents entre sí que, per convenció** (o també per

²⁰ Walter, H.. *La aventura de las lenguas en Occidente*. Ed. Espasa Calpe. Madrid, 1998 (els subrallats són meus). **Henriette Walter** és professora emèrita en l’Universitat de Haute-Bretagne i directora del Laboratori de Fonologia en la Sorbona de París.

²¹ *El lenguaje en la sociedad*, Barcelona, 1996, p. 29. Un repàs ampliat d’esta situació, junt al recte tractament filològic de la qüestió els podeu trobar en Lanuza, Ch. *Socioobstàculs de la llengua valenciana*, pp. 175-186. Acció Bibliogràfica Valenciana, València C., 2001. La cita de Romaine l’he presa precisament d’eixa imprescindible obra.

interessos polítics) **són considerades part d'una única llengua**. Per eixemple, existix molta més distància entre algunes varietats llingüístiques considerades dialectes del chinenc, que entre llengües considerades absolutament independents com l'italià i el francès. L'us de l'escriptura ideogràfica (que pot ser llegida independentment de la llengua-dialecte que es parle) i el desig indissimulat dels successius governs chinencs de construir la “nació chinenca” reduint al mínim les diferències llingüístiques entre els chinencs, faciliten esta visió de les coses.

L'estadiste chinenc Zhou Enlai afirmava per eixemple:

La diversitat dialectal té un efecte desfavorable en la vida política, econòmica i cultural del nostre poble... Sense una parla comuna nos trobarem, en un grau més o menys alt, en dificultats per a la nostra construcció nacional... Per tant, una tasca política important és la popularisació vigorosa de la parla comuna en la pronunciació de Beijing [Pekín] com a estàndart²².

Inclús dins de l'italià, és un fet comprovat que els dialectes més extrems –com el piemontés i el sicilià– no són mútuament intel·ligibles (els parlants han de recórrer a l'italià estàndart, basat en la varietat toscana, per a entendre's correctament), lo que provoca que moltes classificacions llingüístiques recents **ya comencen a considerar-los com a veraders idiomes**²³.

Tornem, puix, al preguntat de l'inici. ¿Qué fem quan no està clar qué és una llengua i qué una simple “varietat llingüística regional”? ¿Les “llengües” són les úniques protegides per les disposicions internacionals, o la preservació de les “varietats regionals” té el mateix interès cultural?

Ad estes dos podríem afegir-ne unes quantes més:

- ¿Les llengües són les úniques *autorisades* a actuar **de ferment o rent d'una identitat ètnica o nacional emergent**, o també les “varietats dialectals” estan *convidades* a actuar de tal manera? ¿Són, per eixemple, les famoses Normes ISO les úniques que donen “permís” per a dir qué són “nacionalitats històriques” i qué són simples “matisos regionals dins d'una evident unitat llingüística i nacional”?²⁴

²² Junyent. C. *Les llengües del món*, pp. 94-97. Ed. Empúries, Barcelona, 1991. Lo més curiós que que esta autora, en posicionaments també obertament anexionistes respecte de l'idioma valencià, afirme, després d'analitzar la situació chinenca, que “...tots els lingüistes de bona voluntat, saben prou bé que la unificació lingüística segueix ben sovint el camí ras i curt de la substitució; altrament, el canvi lingüístic tendeix a la diferenciació, i no és altre que el canvi lingüístic el causant de la diversitat lingüística al món actual”.

²³ La norma ISO 639-3, de fet, reconeix com a idiomes el vènet (“vec”), el sicilià (“scn”), el napolità (“nap”), el piemontés (“pms”), el ligur (“lij”), el llombart (“lmo”) o l'emilià-romanyol (“egl”). Convide al lector a que visite per eixemple pàgines com ara les següents: <http://www.linguasiciliana.org/2008/02/il-siciliano-dialetto-o-lingua/> <http://blog.linguaveneta.it/2010/10/27/veneto-lingua-o-dialetto-perche-e-una-lingua/>.

²⁴ S'entendrà que formule la pregunta en una bona dosis de sarcasme.

- ¿Quàn pot considerar-se positiu “superar les diferències dialectals”, i quàn la estandardisació pot provocar en realitat entre els parlants de certes varietats **un procés de degradació simbòlica de la variant llingüística pròpia, i com a conseqüència una desafecció cap ad ella?**
- ¿Qué passa quan “una llengua” (en realitat, les organitzacions i persones que la promouen), minorisada o no en el seu propi territori, pero lligada a un determinat moviment polític o cultural, estima tàcticament que pot erigir-se al seu torn com a “llengua expansiva” front a unes altres modalitats llingüístiques no idèntiques pero sí pròximes²⁵?

Resulta evident, per tant, que el fet llingüístic, en tant que fet social i identitari, *no pot sostraure's d'estes disquisicions. Perque estan en la mateixa raïl del problema.*

1.4. "Qüestions de noms i classificacions" en unes altres disciplines científiques

Per això, quan en l'habitual debat maniqueu i reduccioniste en el que nos trobem immersos els valencians des de fa dècades algú repetix una i atra volta que *només és qüestió de noms*, nosatros els podem respondre que sí, que és qüestió de noms, pero en la mida que eixa qüestió nominalista o onomàstica amaga darrere **un debat molt més profund en el que la discussió, més que pels noms, és pels conceptes.**

Nomina sunt consequentia rerum, diu l'adage llatí, i diu be: els noms són conseqüència de les coses, i no apareixen per casualitat, sino com a reflex de la realitat que nos rodeja. O més be, de la particular conceptualisació²⁶ de la realitat que cada comunitat llingüística, i inclús cada persona, ha construït a lo llarg de la seua existència. O millor encara, en este cas: *de la realitat que alguns volen transformar o molejar al seu gust.*

Per eixemple, **un geòlec**, a qui se li presupon una sòlida formació acadèmica i científica, podria utilitzar la seua formació lliurement, posem per cas, per a crear una nova classificació i nomenclatura dels silicats minerals. Ningú li ho podria prohibir, com és evident, i inclús la seua particular classificació podria fer fortuna entre els col·legues de professió si estiguera ben justificada i estructurada, si superara qualitativament les classificacions minerals precedents, i si contara en una adequada difusió. Efectivament, el nostre geòlec hauria de preocupar-se per eixes qüestions i moltes altres, pero **no per una molt concreta**: per l'hipotètic perill de que els

²⁵ Com ocorre, naturalment, en el català respecte al valencià i el mallorquí.

²⁶ Entesa com el desenroll o construcció d'idees abstractes a partir de la pròpia experiència, ço és, la nostra comprensió conscient del món: tan (o tan poc) verdadera com la que puga tindre cada individu diferent de l'espècie humana.

minerals o roques classificats *anaren a protestar-li a la porta de casa per haver-los classificats "malament"...*

De la mateixa manera, **un químic** podrà idear una nova nomenclatura per als composts químics (com de fet ha ocorregut varies voltes) i resulta evident que ningun "compost químic" anirà a demanar-li explicacions, per exemple, sobre per qué la substància que respon a la fórmula CO₂ (una atra convenció pura i dura, pero pràctica, útil i lògica) és "anhídrit carbònic" per a uns i "diòxit de carbono" per a uns atres.

Igualment, el descobriment d'una **nova espècie animal o vegetal**, o d'un **nou asteroide**²⁷, porta associat un sistema de "bateig" del nou objecte descobert que mostra fins a quin punt la "ciència" pot ser arbitrària a l'hora de "donar nom a les coses".

En tot cas, uns i atres respondran del seu major o menor encert "classificador" i "batejador" **exclusivament segons l'us i acceptació que els interessats** en eixes pedres, eixos composts, eixos animalets i eixos asteroides facen de les noves propostes terminològiques, i accepten finalment "per convenció" *que es diuen aixina, i aixina es classifiquen* (lo únic realment important per a la ciència com a mètode d'investigació; més que el propi nom en sí).

Això podrà implicar que, quan hi haja controvèrsia sobre la classificació o sobre el mateix nom elegit, la situació donarà lloc a discussions més o manco bizantines. Per exemple, sobre cóm s'ha de dir un nou element químic: el cas dels últims elements descoberts, i l'aspra discussió²⁸ que va sorgir entre grups d'experts científics russos, nortamericans i alemanys sobre el nom que haurien de dur, és paradigmàtic...

1.5. ¿I quan "bategem" i "classifiquem" als sers humans?

D'esta dinàmica classificatòria (ya sabran els llectors a ón els volia dur) només podem mencionar una excepció: **els propis sers humans**. Perque (a diferència de les pedres, els composts químics, els animalets, les plantetes i els asteroides) els humans tenim *una rara*

²⁷ En principi, quan un asteroide és descobert rep un nom provisional del *Minor Planet Center*. Una volta establida l'òrbita en suficient precisió se li acaba adjudicant un nom permanent triat pel descobridor i aprovat per l'Unió Astronòmica Internacional. A destacar que els noms de personages de la mitologia grega passaren pronte de moda; actualment podem trobar denominacions ben curioses. Qui tinga interès pot consultar la llista oficial d'asteroides: <http://www.minorplanetcenter.net/iau/lists/MPNames.html>

²⁸ Els noms dels elements químics 104 a 108 han segut objecte d'una gran controvèrsia, que té el seu començament en els anys 60 del segle XX i acabà en 1997 de forma oficial (que no efectiva). Per convenció, els descobridors d'un element químic eren els que triaven el nom del nou element; els problemes vingueren quan grups diversos reivindicaren simultàneament el descobriment d'un element nou (els nortamericans del *Lawerence Berkeley Laboratory*; els russos del *Institut Central d'Investigacions Nuclears* i els alemanys del *Gesellschaft für Schwerionenforschung*), els quals volien batejar els nous elements en substantius derivats del llinage d'importants investigadors... nortamericans, russos i alemanys, respectivament. Encara hui, existixen certes diferències entres els investigadors (depenent de la seua procedència) sobre si a l'element 105 se li ha de dir "dubni" o "hahni".

tendència a protestar si un igual nos classifica o nos qualifica d'una manera que no nos agrada...

El fenomen del llenguatge políticament correcte i del “*los vascos y las vascas*” resumix l'importància que presenten, per a molta gent, les classificacions i els qualificatius, precisament per lo que poden tindre d'injustament “generalisadors” i “discriminadors” en certs contextos i situacions. Inclús en el cas d'una *autoritat batejadora* tan qualificada com els pares, ningú pot negar-li el dret a una persona de canviar-se el nom, si els seus progenitors tingueren el mal encert de posar-li *Pilar Fort* o *Armant Guerra*...

D'esta forma, al contrari que els silicats, el diòxid de carbono/anhídrit carbònic, el dubni/hahni, el caragol dit científicament *Bufonaria borisbeckeri*²⁹ o el bolet batejat directament per Linneo com a *Phallus impudicus*³⁰, aixina com els asteroides “Rafa Nadal”³¹ o “Segorbe”³² (per posar uns exemples de objectes científicament *classificats i batejats* de forma ben curiosa, que mai se queixaran del seu nom o la seua classificació), **lo que un bon estudiós de la filologia no pot deixar d'entendre mai**, és que si en funció del seu pijor o millor entendre **es dedica a classificar i a posar “nom científic” a determinades formes de parlar** (que no es comprenen sino com a fet social i cultural, justificat per l'us que en fan persones de carn i os), **entra dins de lo possible que eixes persones classificades**, que no són precisament uns hámsters tancats en una gàbia, **se li queixen si consideren que estan atentant contra lo que entenen que és la seua identitat...**³³

En realitat, quan això passa, no ho diu “la ciència”: ho diuen *alguns filòlecs* (i, massa a sovint, molts més *opinadors* que no són precisament filòlecs); uns atres filòlecs que no estan massa interessats o massa posats en el tema ho accepten sense més problemes, i **els que es queixen o discrepen** (com en el cas dels científics que volien nomenar d'una atra manera nous elements químics prèviament batejats per atres colegues) **no tenen el resò que es mereixen, o no canalisen les seues queixes de forma adequada o eficient**. Naturalment, el cas de la llengua valenciana és un exemple de llibre.

²⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Bufonaria_borisbeckeri

³⁰ http://es.wikipedia.org/wiki/Phallus_impudicus

³¹ <http://www.inicio.es/un-asteroide-recibe-el-nombre-del-tenista-rafa-nadal.html>

³² <http://www.elperiodicomediterraneo.com/noticias/noticia.asp?pkid=66206>. “Segorbe” fon descobert la nit del 24 de novembre de 2001.

³³ Per eixemple: per afirmar que, lo que eixes persones consideren un idioma en dret a tindre un estàndart oral i escrit propi, **no és més que un dialecte regional**. O per afirmar que lo que les mateixes persones venen nomenant, oralment i per escrit, de forma culta i popular, en el nom del seu poble **des de temps immemorials, ara ha de canviar el seu nom per un atre que, casualment, és el que porta un poble veí en el que en algunes ocasions no s'ha estat massa a bones**... Tot, perque, supostament, “aixina ho diu la ciència”, convertida en una espècie de fatalitat divina que cau com una espasa de Damocles sobre els pobres pecadors que nos dediquem a guanyar-nos la vida de la millor manera que podem i sabem...

1.6. La verdadera discussió: els estàndarts llingüístics

Per això, més que entre llengües, o entre llengües i dialectes (pures convencions classificatòries entre filòlecs, que poden mudar en el temps: com el cas del català respecte de l'occità³⁴, per eixemple), **la lluita real, del món real, se dona entre estàndarts orals i escrits**: estàndarts que són el reflex formal i mijanament organitzat –en l'escriptura, l'ensenyança i els mijos de comunicació de masses– que té la realitat llingüística humana d'una determinada comunitat; independentment de les (pretesament) asèptiques classificacions filològiques.

Una *comunitat llingüística* en consciència de ser-ho, i en dret a decidir sobre el seu idioma, que a fi de comptes és la que l'ha de mantindre viu (no la “llingüística internacional”) se dotarà, invariablement, per a sí mateixa, més tart o més pronte, en **una norma pròpia per a l'idioma**, poc o molt diferent de les que té al seu entorn, pero pròpia.

Una consciència llingüística que podrà vindre determinada per, i també podrà determinar, retroalimentant-la, la pròpia consciència "nacional" o "de poble", com havem pogut comprovar en els casos que s'han anat referint. Una consciència, per cert, difícilment molejable i adaptable als designis "científics".

D'esta lògica forma d'entendre les coses naixqueren, per eixemple, els conceptes llingüístics de *Abstandsprache* i *Ausbausprache*, fixats pel llingüiste alemany Heinz Kloss³⁵ i que de forma molt bàsica i entenedora pot explicar-se de la següent manera:

- Una **llengua per distància** (*Abstandsprache*) se diferencia de les llengües del seu entorn per la seua distància estructural, o siga, per unes característiques fonètiques, morfològiques, lèxiques, sintàctiques, etc. molt distants de les de les llengües pròximes. Per eixemple, el castellà respecte del vasc, o l'alemà respecte del francès.
- Una **llengua per elaboració** (*Ausbausprache*), a pesar de tindre fortes afinitats estructurals en altres varietats llingüístiques (altres "dialectes") del seu entorn, que poden aplegar inclús a facilitar l'intercomprensió mútua, és considerada una llengua que funciona de manera autònoma, gràcies a una codificació independent de la de les altres varietats. Per eixemple: el gallec respecte del portugués, l'holandés respecte de l'alemà, les llengües escandinaves entre sí, o el macedoni respecte del búlgar.

Per tant, despuix de tot lo vist fins ad este punt, resulta evident que les fronteres *reals* entre les llengües –o siga, entre **les àrees d'influència de les seues modalitats estàndart**– estan

³⁴ Torne a recomanar una volta més la llectura generosa i lliure de prejuïns de *La llengua valenciana i el diasistema occitanoromà*, de Lluís Fornés.

³⁵ Concretament, en l'article "Abstand languages and Ausbau languages" aparegut en la revista *Anthropological Linguistics* (1967).

majorment delimitades seguint criteris extralingüístics o, millor dit, sociolingüístics (polítics, econòmics, històrics, etc.) i no segons criteris estrictament lingüístics³⁶. Per això, a sovint, quan la lingüística tracta d'agrupar les varietats (els "dialectes") segons les seues afinitats purament estructurals o lingüístiques, sol utilitzar el terme *diasistema* o el de *continuum lingüístic* i no el de *llengua*, per a evitar entrar en estes incòmodes disquisicions.

Un cas paradigmàtic d'esta situació és **la frontera lingüística alemanya-holandesa**, en la que no existix una delimitació clara entre les dos llengües, sino parles molt paregudes a banda i banda de la frontera política entre les dos nacions, que formen un *continuum dialectal* en el que lentament les característiques pròpies de cada llengua (estàndart) van diluint-se i intercanviant-se (¿vos sona...?).

De fet, els dialectes baix-saxons de l'holandés pràcticament no es distinguen dels corresponents dialectes baix-saxons d'Alemanya³⁷, com el westfalià, per molt que esta modalitat lingüística actualment només siga parlada per les generacions de major edat, ya que ha segut substituïda per l'alemà estàndart en les generacions més jòvens.

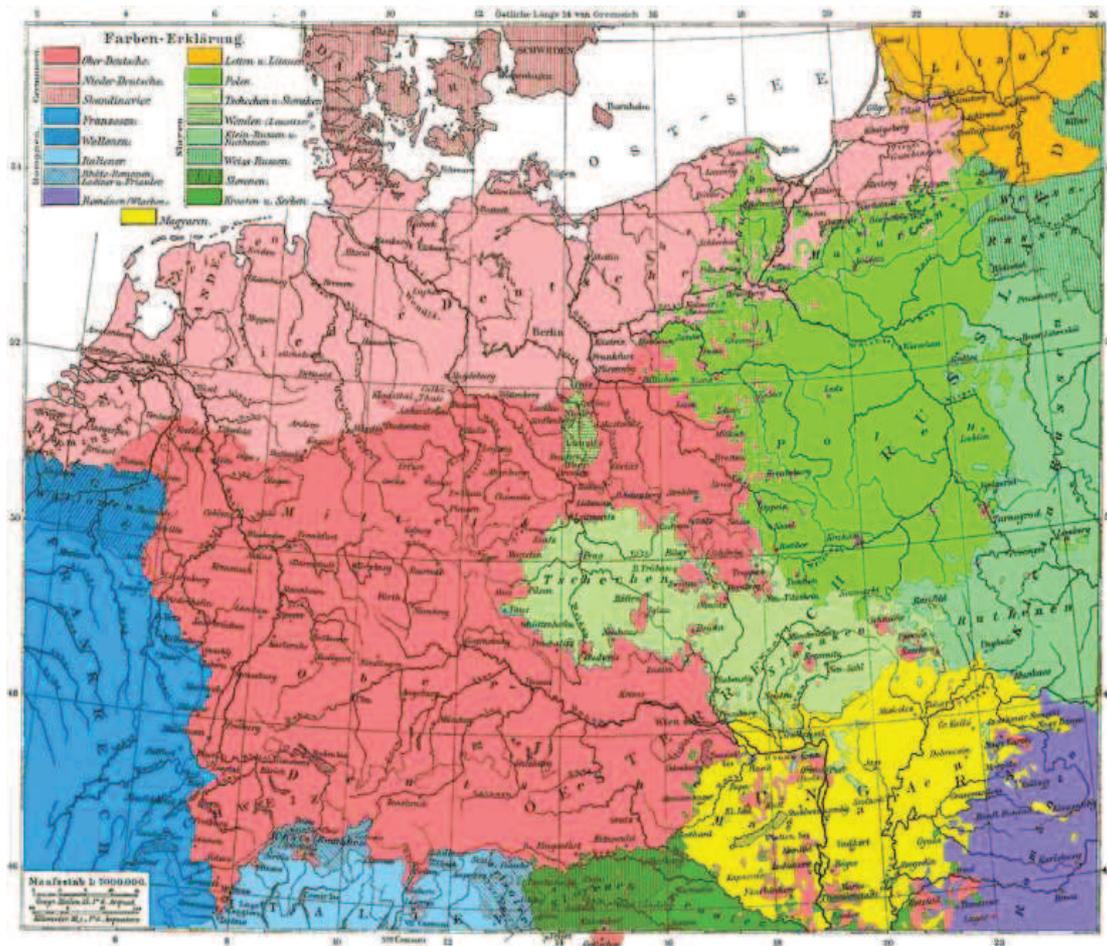
Significativament, el gentilici usat en anglés per a referir-se a la llengua holandesa i als propis holandesos, *Dutch*, és en oríge la mateixa paraula que en alemà s'usa per a referir-se a la pròpia llengua o al poble alemà (*Deutsch*). De fet, durant l'Edat Mija i part de la Moderna, en anglés, *Dutch* significava també "alemà", i no serà fins al segle XVII, **quan els Països Baixos se convertixen en un país independent**, que la paraula anglesa *Dutch* patirà una restricció del seu significat per a designar lo que hui coneixem com a llengua holandesa o neerlandesa —i al propi poble holandés—, degut a que en eixa época els holandesos eren les poblacions germàniques en les que els anglesos tenien contactes més pròxims³⁸.

³⁶ El ya clàssic —i imprescindible— *Valencià: ¿llengua o dialecte?. Una aproximació des de la sociolingüística*, de Chimo Lanuza (Ed. Lo Rat Penat, València C., 1994) tracta en mestria totes estes qüestions.

³⁷ Walter, H., op. cit., p. 373; Séllier, J. i A., *Atlas de los pueblos de Europa occidental*, ed. castellana d'Acento Editorial, Madrid, 1998, p. 132, o la pròpia entrada de Ethnologue per al baix saxó: http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=nds. Existix inclús una Wikipedia en "baix saxó neerlandés" (<http://nds-nl.wikipedia.org/wiki/Veurblad>), mes que dita varietat no siga reconeguda de moment per les normes ISO 639, que sí que reconeix, per eixemple, el "flamenc" (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=vls), encara que considerant-lo una variant de l'holandés o neerlandés.

³⁸ Walter, H., op. cit., p. 365. Uns atres fenòmens pareguts són, per eixemple, la costum nostra de referir-nos a tots els pobles del Regne Unit com a "anglesos" (per molt que els galesos i els escocesos, evidentment, no ho siguen), o la costum argentina de dir "gallegos" a tots els espanyols.

Este fenomen, constatat en molts atres pobles del món i en totes les épques, és el mateix que explica que, en documents italians puntuals del Renaiximent, parega englobar-se a tots els habitants de l'antiga Corona d'Aragó baix el gentilici de "catalans", per molt que en l'immensa majoria de documentació coetànea es diferencia perfectament la distinta nacionalitat valenciana, aragonesa o catalana dels aludits. Òbviament, resulta hilarant que alguns pretenguen que eixe us incorrecte o inexacte per part de determinats pobles forasters del gentilici "català" implique una "catalanitat evident" dels valencians i els aragonesos, que per a major absurditat hauria de condicionar tota la seua història posterior...

Mapa de les llengües d'Alemanya en un atlas alemà de 1881 ("Sprachenkarte von Deutschland" Andree's Handatlas). Pot observar-se perfectament en el quadrant superior esquerre que l'holandès queda totalment englobat dins del "baix alemà", en color rosa, sense cap distinció (font: Wikipedia).

En casos com este, determinar a on acaba un idioma i escomença l'atre és, efectivament, una qüestió de "llengües *ausbau*" més que de "llengües *abstand*": perquè si les comparem al nivell de les llengües *ausbau* estàndard alemanya i holandesa, **constituïxen clarament dos estàndards orals i escrits diferents**, i el model lingüístic oficial que s'usa, s'escriu i s'ensenya serà l'holandès en el costat holandès, i l'alemà en l'alemà; per molt que la llengua tradicional real (la parlada) siga *la mateixa* (un dialecte de transició) a banda i banda de la ralla divisòria en eixes comunitats frontereres (clar: mentres queden persones que encara parlen la variant dialectal tradicional, i no la corresponent llengua estàndard).

El filòlec mallorquí Gabriel Bibiloni diu al respecte:

Sense els estàndards alemany i neerlandès són impensables les comunitats lingüístiques alemanya i neerlandesa, entre altres raons perquè els parlars nord-alemanys (Niederdeutsch o baixalemany) formen amb els neerlandesos un bloc més compacte que amb els sud-alemanys (Hochdeutsch o altalemanys). Amb una altra història, perfectament hi podria haver una llengua al sud d'aquest conjunt i una altra al nord que inclogués l'actual neerlandès; o podria haver-hi, fins i tot, diverses llengües allà on ara hi ha una sola llengua alemanya³⁹.

Miquel Àngel Lledó, filòlec i agregat colaborador de la *Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV*, a partir de les investigacions de J. P. Rona, nos explica molt be este fenomen en la seua excelent i clarificadora obra "Fonaments científics de la llengua valenciana":

*Rona descriu en la seua obra el continuum dialectal entre Montevideo i Porto Alegre. Cada una de les localitats que forma part del continu s'entén en la veïna, pero és evident que en Montevideo se parla castellà, i en Porto Alegre, portugués. [...] Segons Rona, el límit que separa abds llengües a soles pot establir-se sociolingüísticament per mig del següent criteri: **trobarem la frontera entre les dos llengües en el punt a on els parlants d'una localitat imitaran el model espanyol quan voldran parlar be, i la localitat contigua imitarà l'ideal portugués**⁴⁰.*

La comparació d'estes dos situacions en el cas valencià és immediata. Encara que la varietat lingüística real parlada a banda i banda de la frontera entre València i Catalunya (entre la de Vinaròs i la d'Alcanar, per eixemple) és pràcticament la mateixa –emmarcada en el continuum dialectal valencià-català–, és un fet que, a pesar de tot, **els vinarossencs sempre han considerat** (no sabem per quànt de temps més...) **que parlen en valencià, i els habitants d'Alcanar, en català**⁴¹.

³⁹ Bibiloni, G., *Llengua estàndard i variació lingüística*, p.24. Ed. 3 i 4, València C.-Barcelona, 1998.

⁴⁰ Lledó, M. A.: *Fonaments científics de la llengua valenciana*, p. 31. Ed.Lo Rat Penat, València C., 2009. Una atra de les obres imprescindibles per a entendre el conflicte lingüístic valencià, que obtingué el Premi extraordinari Ajuntament de València en els CXXIV Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València. El subrallat és meu.

⁴¹ En circumstàncies normals no caldria donar més explicacions a esta òbvia afirmació, pero els incrèduls poden llegir per eixemple un llibre que no els resultarà gens sospitós: *La llengua dels valencians*, de Manuel Sanchis Guarner, p. 84 (Ed. 3 i 4, València C.; he consultat la 15ª edició, de 1991): "...el sentiment lingüístic dels parlants segons el qual responen si hom els pregunta com parlen, és que els de dellà el Sénia o límit polític-administratiu, parlen tortosí o català, i els del sud d'aquell riu parlen valencià".

És sabut que el model llingüístic valencià hui oficial, encara que per a molts resulta alienador en els seus suposts principals i presenta criteris clarament inspirats per **l'anexionisme llingüístic** (ço és, per l'absorció de la llengua valenciana, en calitat de variant “dialectal” o “regional” meridional, per part de la llengua catalana), no ha tingut més remei, per a poder implantar-se mínimament, **que establir certes diferències en el model català**: sobre tot en l'estàndart oral i secundàriament en el camp morfològic (prou menys en el camp lèxic, i manco encara en el sintàctic). Estes diferències, per insuficients o simbòliques que nos pareguen ad alguns, queden d'eixa manera reforçades en tots els parlants que el tenen com a estàndart de referència.

Paralelament, és un fet també a destacar que l'ensenyança generalisada en Catalunya, des de fa tres dècades, del català estàndart basat en el dialecte oriental, **està modificant els usos llingüístics dels jóvens catalans que habiten en zones a on habitualment se parlava la modalitat occidental**⁴², de tal forma que les seues característiques dialectals més destacades (en prou casos, coincidents en les solucions valencianes) estan sent substituïdes de forma prou accelerada.

En definitiva: lo que, encara hui i a pesar de tot, per a un valencià pot resultar “norma llingüística”, per a un català “occidental” representa cada volta més una variant “dialectal”, marcada negativament i poc culta, que tractarà d'amagar i substituir per la corresponent forma “oriental”, “catalana” per excelència, en especial en usos formals i, cada volta més, també en els informals.

Aixina (i més encara oorreria si la normativisació del valencià s'haguera dut a terme estos últims trenta anys en criteris d'estricta valencianitat llingüística), un habitant de Peníscola pot reconèixer perfectament com a prestigiós un estàndart valencià privatiu, coincident en la seua percepció natural –determinada per motius llingüístics, pero també històrics i sociològics– de parlar en “llengua valenciana”, mentres que un habitant de Tortosa (a pesar de l'existència de determinats moviments que reivindiquen la defensa dels parlars catalans occidentals) tendirà a pensar en l'estàndart català (el de la TV3, o el de les classes del seu coleje) com a model prestigiós o “ideal” de “llengua catalana”.

⁴² És este un fenomen encara poc estudiat. El filòlec Miquel Àngel Pradilla (valencià de Rossell, professor en la universitat catalana Rovira i Virgili i membre del IEC) dona algunes notes sobre la qüestió: “*mentre que a les comarques del nord del País Valencià es detecta un procés de “valencianització”, a les comarques del sud de Catalunya es fa evident un procés “d’orientalització”, que ara per ara afecten fonamentalment l’àmbit formal de la llengua, sobretot en els nivells lèxic i morfosintàctic. Amb el pas del temps, si continuen vigents els esmentats processos, amb tota seguretat modificaran el registre col·loquial de la varietat*”. Igualment, reconeix que en Lleida la substitució és prou més avançada: “*A Lleida, l’anivellament morfosintàctic amb el català oriental central atenua les demandes [de falta d’identificació d’alguns catalans occidentals en el model llingüístic català oficial]*”. *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, pp. 135-138. Onada Edicions, Benicarló, 2008.

A remarcar que és, precisament, la falta d'un acort social unànim –o, com a mínim, tàcit– sobre eixe concepte, **sobre qué vol dir exactament “parlar be” en valencià**, lo que determina la raó de ser del nostre conflicte llingüístic, ya que **l'absència**, durant sigles, i a diferència, per eixemple, del castellà, **d'un model llingüístic valencià prestigiós i àmpliament difòs, és el fet principal que determina el conflicte**. Un conflicte entre els que reclamem eixe model privatiu i els que no el creuen necessari, be perque ya tenen l'idioma castellà per als usos formals, be perque entenen que el model català cobrix totes les seues necessitats “formals”⁴³.

Portada d'un "Diccionari lleidatà-català". Per molt "humorística" o "costumista" que siga l'intenció dels autors del diccionari, l'identificació "català"="llengua estàndart basada en el català oriental" és evident inclús entre els propis catalans, com se pot vore.

Per tant, la lluita entre estàndarts –entre *llengües*, si transcendim la definició estrictament filològica del terme i, per damunt d'eufemismes, anem als seus *efectes pràctics*–, també en la nostra terra, està servida.

1.7. La "ciència filològica" i les llengües del món

La realitat és que, si exceptuem la classificació de determinades llengües en escassa o nula tradició escrita, o parlades per grups minoritaris en baixa alfabetisació o consciència “moderna” de parlar un idioma concret (habitualment tribus d'Àfrica, Àsia o Oceania), la **“llingüística**

⁴³ Se tracta d'aquells valencians que, conscientment o no, són partidaris de “parlar en valencià i escriure en català” o directament creuen que “el valencià és un català mal parlat”, “defectuós” o “dialectal” (encara que a sovint neguen tindre realment tal percepció, per allò de la *mala consciència*).

internacional” tendix a acceptar en naturalitat el *statu quo* que accepta cada comunitat llingüística respecte a la definició, denominació i normativisació del propi idioma.

Efectivament, la UNESCO, l'Unió Europea, o les famoses normes ISO⁴⁴, *mai diran* que el luxemburgués no té dret a existir perquè en realitat “no és més que un dialecte” de l'alemà; encara que en realitat es tracte de la mateixa varietat llingüística que en el costat alemà de la frontera es considera un dialecte rural de la llengua alemana. Ni afirmaran que el macedoni no és més que una “varietat occidental” del búlgar (per molt que búlgars i macedonis s'entenguen entre ells parlant en els seus idiomes respectivament sense massa problemes, i encara que els filòlegs búlgars reclamen incansablement que el macedoni no és més que “búlgar occidental”). Tampoc els demanaran explicacions als gallecs sobre per què la seua ortografia és diferent de la portuguesa, per molt que galleg i portugués tinguen un evident oríge comú i l'intercomprensió siga senzilla, com vorem en el pròxim capítol.

En realitat, si és cas, *ni tan sols decidiran sobre quina de les dos maneres oficials de parlar i escriure* lo que en realitat és un mateix idioma (com en el cas del noruec; també en el pròxim capítol ampliarem esta qüestió) és la “correcta”, “verdadera” o “científica”, i quina la “incorrecta”, “traïdora” o “analfabeta”, per seguir la terminologia habitual en estes terres. Simplement, **constataran la realitat sociològica d'una determinada comunitat llingüística, i acceptaran lo que esta comunitat adopte com a normal i acceptable, segons la pròpia tradició sociolingüística i el desig de la majoria** (o inclús simultàneament de les dos tendències en conflicte, com en el cas del noruec). N'havem vist uns quants exemples.

I això és aixina perquè, com és sabut, totes les llengües han escomençat sent dialectes (“varietats”) d'una altra llengua (“diasistema llingüístic”), fins que els seus parlants apleguen a la convicció de que el seu parlar és *correcte i apte per a tots els usos*, i adopten, per convenció, **un estàndard oral i escrit** en el que dits parlants se veuen totalment reflectits i identificats.

I tot això, **construït front als estàndards alternatius de les llengües de l'entorn**, que es poden trobar com a més o manco pròxims (però que, per motius de complexa explicació en molts casos, *no es senten com a propis*)⁴⁵.

⁴⁴ Per a escarni dels valencians, direm que fins “la llengua extremeña” és reconeguda com a idioma per estes normes (còdic “ext”), mentre que la llengua valenciana es considera “català” (“cat”), gràcies en part als dictàmens de la nostra munificent i mai suficientment valorada AVL, que desbarataren l'intent de reconeixement diferenciat del nostre idioma. Vejau per exemple el resò que rebia esta enèsima controvèrsia llingüística en el blog Vent d Cabylia: <http://www.ventdcabylia.com/2009/07/la-codificacio-del-valencia-liso-i.html>

⁴⁵ Com el català de la TV3, que la majoria de valencians podrem escoltar si el programa nos agrada, però que majoritàriament —valoració, òbviament, que faç de forma subjectiva, però que, a fi de contes, constituïx la meua experiència personal— no sentim ni trobem com a “el nostre idioma propi”; de la mateixa manera que podrem vore un programa de la Televisió de Galícia i, encara que entengam perfectament tot lo que es diu, afirmar a continuació, sense por a equivocar-nos, que *el galleg no és el nostre idioma*.

1.8. ...I el cas valencià, segons alguns, "fotudament únic"

Els fenòmens de contigüitat i conflicte entre models llingüístics "pròxims pero diferents" són, per tant, naturals. I el nostre cas no podia ser una excepció.

Lo que nos passa als valencians, en les disputes i conflictes permanents sobre la codificació oral i escrita del nostre idioma, **és normal, vista la nostra particular història llingüística, i vist lo que passa en tot el planeta en situacions paregudes**. I en normalitat s'hauria de discutir i de tractar, entre valencians de totes les sensibilitats.

Lo que ya no és tan normal (encara que tampoc som únics en esta qüestió) **és la perpetuació del conflicte**, i la sensació de que, com passa realment, als valencians **se nos nega el dret a decidir**, i inclús el dret a debatre sobre cóm hauria de ser eixa codificació...

I menys encara, quan prenent com a rehé una suposta *germanor* llingüística o una asèptica i insensible classificació filològica, lo que es fa realment és sometre a la llengua valenciana (onomàsticament, pero també ortogràficament, lèxicament, sintàcticament o morfològicament) a un buidat de totes les seues característiques particulars; i més encara, quan s'utilisa **com a excusa per a borrar de l'existència, no ya la llengua valenciana, sino al mateix poble o nació dels valencians...**

Efectivament, u dels motius que solen alegar-se per a considerar al valencià la mateixa llengua que el català (en realitat, per a considerar-lo un dialecte del català, per molt que alguns vullguen fer-nos creure que l'actual subordinació real i efectiva no és més que una amable coordinació), i que resulta de lo més convincent per ad alguns dels nostres paisans, és el fet de que un valencià i un català poden mantindre una conversació mijanament normal sense haver de canviar de llengua; cosa que no ocorre, evidentment, si intentem parlar en valencià en un castellà o un murcià que no hagen visitat València més que per a fer turisme.

Això, en ser cert en llínees generals (per molt que la capacitat comunicativa siga variable segons el context, la varietat dialectal dels parlants i el nivell de coneiximent passiu de la varietat llingüística de l'atre interlocutor), no és res més que lo que passa entre moltes varietats llingüístiques pròximes, com el gallec i el portugués entre sí, o també el noruec, el suec i el danés, que són considerades sense massa problemes com a "llengües independents" encara que íntimament relacionades (llengües "ausbau"), i que contenen en una varietat llingüística "originària" reconeguda com a comuna o "matriu" que sol ser més unitària com més retrocedim en el temps. De tal forma que l'intel·ligibilitat llingüística (una forma més tècnica de nomenar el fenomen) no és sino una condició més per a determinar les fronteres llingüístiques; pero no l'única.

No estarà de més recordar, aplegats ací, que la nostra història lliterària, pràcticament des dels primers testimonis escrits en valencià fins a la Renaixença, s'ha caracteritzat per dos fets indiscutibles:

- **L'afirmació d'una consciència no dialectal de parlar una llengua, la llengua valenciana**, aixina nomenada tant pel poble pla com pels nostres més insignes lliterats des de fa més de siscent anys, independent i sobirana i considerada en un mateix peu d'igualtat respecte a unes altres llengües, com el castellà, el català, el portugués, l'anglès o el llatí.⁴⁶
- lo que no impedia una consciència de **germanor** en varietats llingüístiques més pròximes (el català i el mallorquí, però també el provençal o el llemosí) que en determinats moments de la nostra història durien a uns usos lliteraris imitadors de la varietat llingüística considerada "més prestigiosa" (el provençal, en els albars de la nostra lliteratura escrita, i el català, sobre tot a finals del segle XIX i en el segle XX), mentres que en uns altres moments seria el valencià el model llingüístic prestigiós que tendien a imitar el restant de varietats (lo habitual durant la major part de la nostra història llingüística).

El problema d'este fet és que hui, en 2011, això resulta de difícil visualisació per al valencià mig. Si els valencians del temps present, gràcies a la difusió des de fa més de vint anys de les emissions de TV3 i del model llingüístic anexionista (oficial en les escoles), estem perfectament aveats a entendre la varietat llingüística catalana, no ocorre lo mateix, per eixemple, en el mallorquí: un desconegut absolut per a la major part dels valencians, que és, "científicament"

⁴⁶ Per als recalitrants, recomane llegir *Recopilació històrica entorn a l'identitat de la llengua valenciana*, de Salvador Faus i Sabater; el monumental *El crit de la llengua. Denominació de la llengua valenciana: testimonis*, de Josep Alminyana i Vallés, que es pot consultar en línia en la Biblioteca de la web de Lo Rat Penat: http://www.loratpenat.org/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=155 (2^a ed. corregida, 1999) o l'informe "El nom històric de la llengua valenciana", d'A. Vila Moreno i A. Vila Francés, que pot consultar-se en la pàgina web de la Secció de Llengua de la RACV: http://www.llenguavalenciana.com/_media/documents/informes/nomhist.pdf. A conclusions paregudes aplega Lluís Fornés en *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, pp.305-311.

No obstant, costa molt de contrarrestar l'inèrcia de dècades de descrèdit conscient i metòdic de la denominació clàssica i tradicional del nostre idioma. En un clàssic com *Conflicte lingüístic valencià*, de Rafel Ll. Ninyoles (primera edició de 1969), en el que es descriu magistralment el conflicte diglòssic entre valencià i castellà, se parla no obstant de "*recrudescència anacrònica*" quan Ninyoles tracta de l'us insistent i hegemònic a lo llarc de tota l'història de l'expressió "llengua valenciana" per part dels valencians, i el situa al nivell de "mite" que "*ha perviscut exclusivament per a interceptar l'efecte exemplar que l'evolució barcelonina hauria d'haver exercit dins el País Valencià*". (pp. 106-111, Ed. Tres i Quatre, València C., 1989).

És cert que este simplisme a l'hora d'analitzar la qüestió ve mediatitzat per l'existència de cert sector de valencians que centaven —i centren— la seua teòrica defensa de l'idioma exclusivament en el nom de l'idioma i en "que no siga considerat català"; per lo que eixa encesa defensa de la "llengua valenciana" servia —servix— únicament com a *paliatiu* de la mala consciència d'haver abandonat l'us real del valencià. Però això no disculpa l'enorme erro estratègic i de visió de les injustament generalisadores asseveracions de Ninyoles: perquè *tots* els valencianistes de totes les èpoques, i els nostres millors escriptors del Sigle d'Or havien usat la denominació "llengua valenciana", i si hi havia un sector de valencians que tergiversava el seu us correcte, la pijor tàctica possible era la que es duqué a terme: abandonar la defensa d'eixe concepte de "llengua valenciana", transversal a tota la societat, en mans de persones que realment no creyen en ell.

(remarque les cometes) la mateixa llengua que el valencià, pero que en línees generals, segons contexts i situacions, com haurà pogut comprovar qui haja presenciat una conversació entre dos mallorquins nadius, **pot resultar molt més complicat d'entendre per a un valenciaparlant mig** que, per eixemple, certes varietats de l'occità o l'aragonés, que es consideren oficialment “llengües diferents” a la nostra⁴⁷.

La precària vitalitat i l'escassa visibilitat actual de l'aragonés i l'occità (llengües, per cert, també transmeses al territori valencià després de la conquesta per Jaume I en boca de nous pobladors que s'instalaren en el nostre territori), i l'absència d'ideologies identitàries expansives en Occitània i Aragó (tampoc en les Balears), si les comparem en el cas de Catalunya i la joyosa vitalitat del català, fa que molts valencians no tinguen present que en el nostre sistema llingüístic més propenc *hi ha més vida més allà del català*. I, per tant, que el català no és orige i mida de totes les coses, sino un més: **un igual entre iguals**.

Per tant: si és que servix de res la meua opinió personal al respecte, **a mi em pareix molt be que el valencià siga enquadrat en el seu marc llingüístic més immediat** –això que sol nomenar-se “diasistema occitanorromà”–, al nivell de, per eixemple, el *diasistema* galaicoportugués o l'escandinau. Això patentisaria, ademés, que el poble català, o la llengua catalana, no tenen la patent ni són el principi i raó de ser de res, cosa que hauria de quedar mijanament clara d'una volta per totes, vists els nefasts resultats que la visió *catalanocèntrica* de la nostra existència –ademés de falaç en els seus suposts bàsics– ha causat i causa al nostre poble.

Pero eixa classificació **no determina en absolut que la codificació llingüística de les diferents varietats llingüístiques enquadrades en el famós diasistema haja de ser convergent**; ni tan sols, que **això siga positiu per a la normalisació i l'augment de l'us social i l'autoestima llingüística** de les respectives varietats, com analisarem més avant.

Cansa haver de recordar una i atra volta que les *particularitats*, en el nostre cas, no s'inventen: **són el resultat de mil anys d'evolució històrica**. La “unitat de la llengua catalana” que vol englobar a l'idioma valencià (i més encara, la “unitat de la nació” o “dels països”), tal com se nos presenta als *efectes pràctics*, del dia a dia, no deixa de ser una construcció mental erudita i fortament ideologisada: **un punt d'arribada més que un de partida**⁴⁸, tal com han reconegut molts dels seus impulsors passats i presents. I encara hui, a pesar de la brutal

⁴⁷ Pot fer-se un curiós experiment ad este respecte visualisant tres vídeos en els que els participants parlen respectivament en occità, aragonés i mallorquí, que es poden trobar en *El Blog de Masclat*: <http://el-blog-de-masclat.blogspot.com/2010/10/experiment-multilingue-occita-aragones.html>

⁴⁸ “La unitat absoluta de la llengua de Catalunya, València i Mallorca, és més bé un punt d'arribada que no pas un punt de partida”, dia Manuel Sanchis Guarner en la seua *Gramàtica valenciana*, p. 32 (València C., 1950).

campanya de màrketing que difon eixa ideologia com a pensament únic en l'educació reglada valenciana, **la realitat la desment: tant històricament com sociològicament.**

Torne a insistir, a risc de fer-me pesat: són els usuaris d'una determinada “comunitat llingüística” (per no parlar de llengües i dialectes) o, millor dit, **el sentir majoritari que tàcitament s'accepta com a paradigma en el sí d'una comunitat llingüística concreta**, el que determina (mogut per condicionants llingüístics, pero també històrics, socials i polítics) l'exigència de l'establiment o no d'una codificació de referència “autònoma”, que es reflectix en uns estàndarts orals i escrits diferenciats (que no deixen de ser una convenció acceptada per tots els parlants, i que accepten en funció de factors tant llingüístics com extralingüístics). En este capítul hem vist uns quants casos.

S'òbrin, per tant, infinites possibilitats quant a la definició, difusió i consolidació de diferents estàndarts orals i escrits que, no és menester dir-ho, si contenen en l'adequat recolzament i implicació de la seua comunitat llingüística, **donaran lloc invariablement a una “llengua”**, als ulls de tota la comunitat mundial, més tart o més pronte.

Com se dia, increïblement i en sorprenent naturalitat, en un manual d'ús habitual fa alguns anys en les classes de valencià de l'educació secundària⁴⁹:

*...el codi gràfic constitueix una **convenció social** que és **compartida** per **tota** la comunitat de lectors i escriptors –d'**usuaris**– d'una llengua concreta.*

Aixina, resulta com a mínim discutible **parlar de “correcció” i “incorrecció”, o de “faltes d'ortografia”, o de “llengua culta” o “prestigiosa” i “llengua vulgar” o “dialectal”** (a pesar de que molts paisans tenen una gran afició a fer-ho) **mentres eixa “convenció social compartida per tota la comunitat” és inexistent, o és objecte de controvèrsia.**

I més encara, **quan esta controvèrsia s'intenta amagar o diluir**, en l'objecte de sostroure o seqüestrar el debat a l'opinió pública (inclús en chantages de tipo econòmic, o de prestigi social) per a que les “postures discordants” no apleguen –o ho facen de forma distorsionada– al conjunt de la comunitat llingüística⁵⁰.

Llògicament, he de reconéixer que una deducció inductiva com la que presente, a partir de l'observació de determinats casos seleccionats per a l'ocasió –molt significatius pero sense afany

⁴⁹ *Sinopsi*, de Joan Pellicer i Rosa Giner. Ed. Teide, 1990 (els subrallats són meus).

⁵⁰ Respecte ad esta qüestió, recomane la lectura d'una atra de les obres imprescindibles del valencianisme llingüístic: *Societat, ciència i idioma valencià*, d'Antoni Fontelles (Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997), i en especial del seu capítul 9, que du per significatiu títol “Eixemples de praxis científica. Autoritat i poder”.

d'exhaustivitat— no inferix que en totes les situacions de controvèrsia llingüística la solució siga exactament la mateixa.

Pero sí és cert que mostra una tendència clara que, com a mínim, hauria d'eliminar la tentació, per part d'alguns, de presentar una opció determinada (l'anexionisme llingüístic, ço és, la negació de l'existència autònoma de la llengua valenciana i, per tant, del dret a dotar-se d'una codificació llingüística pròpia) com a “única alternativa possible” d'acort en els criteris expressats per la “llingüística internacional”⁵¹.

Entrem per tant a un atre nivell de discussió en el que els arguments ya no són “l'unitat del català és l'única veritat filològica possible” *versus* “l'aberració secessionista d'una llengua valenciana independent”, sino, en tot cas,

- la conveniència **estratègica** de prendre una o atra opció d'acort en les demandes de la nostra societat i les possibilitats d'èxit,
- la crítica més o manco constructiva a les formes de procedir d'una i atra alternativa en el dia a dia de la societat valenciana,
- i, sobre tot, **el major o menor respecte** que en el procés codificador es vullga guardar, tant al **llegítim sentiment majoritari dels valenciaparlants respecte del seu idioma**, com a la seua **verdadera història** lliterària i llingüística, o a l'evident i secular existència del poble valencià com a nacionalitat històrica diferenciada dels pobles del seu entorn.

⁵¹ En lo tocant al reconeixement de l'idioma valencià a nivell europeu, l'Estat Espanyol va firmar en 1992 la *Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries*, que té com a objectiu la protecció de les llengües minoritàries històriques d'Europa (que en algun cas corren risc de desaparèixer); normativa que entrà en vigor de forma definitiva en 2001. En el cas espanyol les llengües objecte de protecció són les reconegudes com a oficials en els estatuts d'autonomia (el català en Catalunya i les Illes Balears, **el valencià en la Comunitat Valenciana**, l'euskera en el País Vasc i Navarra i el gallec en Galícia) i les que en atres estatuts, si be no les declaren oficials, sí les protegixen i amporen (asturià, lleonés, aragonés, occità).

Pot consultar-se en internet l'informe de 2008 del Consell d'Europa sobre l'aplicació d'eixa normativa: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/EvaluationReports/SpainECRML2_es.pdf

En est informe **se reconeix en total naturalitat la llengua valenciana com a una de les llengües d'aplicació de la normativa**, ocupant un capítol sancer (pàgina 107). L'única ombra de dubte apareix en la pàgina 13, quan se constata el “debat permanent” sobre l'identificació del valencià en el català, i es reconeix de forma expressa que és precisament l'actitut de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua la que propicia i fomenta esta confusió, en afirmar en les seues successives resolucions que es tracta de la mateixa llengua que el català.

A pesar d'això, el Comitè d'Experts no volgué entrar en este debat i **decidí molt encertadament considerar el valencià i el català per separat**, instant a les autoritats a que es resolguera esta controvèrsia en benefici de la llengua i del seu us en l'ensenyança, els mijos de comunicació i la justícia; qüestions estes que haurien de ser la nostra principal preocupació si no se nos haguera impost als valencians un conflicte innecessari, estèril i despersonalisador que va en contra de la pròpia supervivència del valencià com a idioma parlat.

2. Controvèrsies ortogràfiques “dellà Contreres”

*En este mundo traidor,
nada es verdad, ni mentira.
Todo es según el color
del cristal con que se mira.*

Ramón de Campoamor

L'ortografia, al ser qüestió de pura convenció i de pràctica, ha de ser fàcil i clara, en la mida en que ho permeta la seua funció de distinció visual.

Círcul Llingüístic de Praga, Les tesis de 1929

2.1. Ortografies oficials, neografies i ortografies idiosincràsiques

L'**ortografia**, responent a la pròpia etimologia de la paraula (del prefix grec ὀρθο- ‘recte, correcte’ i del sufix -γραφία, del verb γράφειν ‘escriure’) se definix com la **“escritura correcta d’una llengua”** o el **“conjunt de regles que regulen l’escritura d’una llengua”** (DRACV).

U dels primers que es plantejà la necessitat de fixar d’alguna manera la transcripció escrita dels sons que conformen una llengua parlada fon l’escriptor i retòric hispanorromà Marc Fabi Quintilià, naixcut en la població de *Calagurris* (hui Calahorra) cap a l’any 30 d.C. A l’hora d’escriure les seues obres en llatí, Quintilià seguí una màxima que ha contat en una certa fama entre els gramàtics de totes les èpoques, i que deixà escrita en la seua obra magna *Institutiones oratoria*: **“Ego, nisi quod consuetudo obtinuerit, sic scribendum quidque iudico, quomodo sonat”**⁵²

Resulta patent per tant que Quintilià es basava, per a escriure, en el principi de la pronunciació (“tal com sona”), pero com que ya en aquella època les pronunciacions del llatí eren molt diverses segons zones i grups socials, senyala també la necessitat de seguir la “costum” (“consuetudo”) que, fixada per les persones cultes (el reduït grup d’erudits que, en aquella època, sabien llegir i escriure), s’adoptava com a pronunciació (i per tant, com a ortografia) “eixemplar”, o “consensum eruditorum”

⁵² És curiós, pero tota la bibliografia consultada presenta esta frase en el seu original llatí, sense donar la seua traducció a una llengua més intel·ligible. Entenem que els experts llingüistes escriuen per a homòlegs que, supostament, tenen un domini de la llengua llatina suficient com per a no necessitar de traduccions. Pero com no és el cas d’esta obreta, oferixc als lectors una traducció lliure pero que crec prou ajustada: “Yo, a no ser que ho indique la costum, per a escriure ho faç aixina com juge, de la manera que sona”.

Com vorem en els punts posteriors, la qüestió és que modernament (en un ritme variable segons països i llengües), l'ús i definició de l'ortografia ha guanyat més importància, com a conseqüència d'una sèrie de canvis radicals en els usos seculars de la llengua escrita, a saber:

- L'alfabetisació de la pràctica totalitat de la població.
- L'ensenyança reglada universal, en el conseqüent augment de la culturalització de la societat.
- L'aparició de mitjans de comunicació escrits de masses, i més tard també audiovisuals.
- L'aparició recent d'Internet.
- Uns altres usos secundaris per també en gran influència en els usos quotidians, com l'etiquetage de productes.
- La creixent producció escrita científica i tècnica i la normalització ("sometiment a norma") de tots els processos productius.

Estos canvis han motivat també l'augment de la "virulència" quant a la competència d'usos entre llengües en contacte. En efecte, l'universalització de la llengua com a instrument avançat (oral i escrit) de comunicació ha anat paral·lela a l'autopercepció de la llengua pròpia com a marca simbòlica-distintiva d'una col·lectivitat.

Les noves necessitats lingüístiques, per tant, determinaren també la conveniència de fixar de forma definitiva –o, com a mínim, establidada– una certa codificació lingüística particular de cada varietat idiomàtica preexistent que s'erigia com a "llengua de cultura" (primer com a llengua escrita; més tard, en l'aparició dels mitjans de comunicació audiovisuals, també oral).

D'esta forma, **la fixació d'una codificació determinada** –d'unes regles estables, encara que poden evolucionar en el temps, per a la transcripció escrita d'una llengua parlada, que superaren la simple "costum"– constitueix el reflex d'unes noves necessitats comunicatives, i és, com ja havem dit, el resultat d'una convenció social, expressa o tàcita, compartida per tota la comunitat de lectors i escriptors –d'usuaris– d'una llengua concreta. És, per tant, un fenomen propi de llengües en producció escrita i literària significativa, relativament modern, que es generalisà a partir del segle XIX en la seua caent escrita, i a partir de la primera mitat del segle XX, en la generalització de la ràdio, la televisió i el cine, també en la caent oral.

Esta varietat "ideal" (que no respon en origen de forma exacta a cap de les múltiples varietats parlades per la població), aixina codificada, i estesa, a partir de l'ortografia, als usos morfosintàctics, lèxics o de pronunciació, **té una funció establidadora, simbòlica i**

prestigiadora de la llengua, de forma que, si és adequada i conseguix implantar-se, crea un concepte de llengua “cultura”, “oficial”, de referència per als parlants, que facilita l’augment del estatus de la llengua, la llealtat llingüística dels seus usuaris i el seu us creixent en tots els àmbits.

En el pas del temps, les noves generacions, culturalitzades en esta varietat estàndart, tendixen a abandonar les majors o menors divergències llingüístiques del parlar vernàcul tradicional, i a prendre com a pròpies les de la varietat estàndart, lo que contribuïx a “nivellar” les característiques fonamentals de l’idioma en tot el domini llingüístic en el qual la varietat estàndart ha conseguit implantar-se (que no té per qué coincidir en els límits de la “llengua”, establits en criteris estrictament filològics).

En definitiva, esta codificació “oficial” o “estàndart” fa que l’idioma adequadament codificat siga més funcional, més útil per a ser usat com a ferramenta moderna d’expressió i com a “marca simbòlica-distintiva”, contrarrestant la possible tentació, per part dels usuaris nadius de l’idioma en qüestió, de passar a utilitzar unes altres llengües alternatives (que poden contar en majors utilitats al respecte) en determinats contextos, o en la majoria d’ells.

Una de les descripcions més conegudes del procés de codificació llingüística és la de Einar Haugen⁵³, que bàsicament establíx quatre fases:

- Selecció de les variants vernaculars que han de servir de base per a la creació de l’estàndart.
- Codificació pròpiament dita (estabilisació ortogràfica, gramatical i lèxica de la varietat estàndart, a càrrec de persones de reconeguda autoritat o grups acadèmics reduïts).
- Vehiculació, ço és, l’implantació i extensió social de la varietat codificada (en mijos de comunicació, ensenyança, escriptors, treballs científics i tècnics...)
- Fase d’elaboració o cultivació del còdic (per tota la comunitat de parlants de la llengua).

A destacar, tal com havem deixat clar en el primer capítul, que en els tres primers punts **és clara la component ideològica i estratègica** que ha de definir els passos a seguir. En efecte, el propòsit ideològic dels codificadors –per eixemple, al triar les variants vernaculars de referència, l’àmbit d’actuació, o la freqüent coincidència entre propòsits de “recuperació llingüística” i “recuperació nacional”– poden determinar l’èxit o fracàs de la codificació, o la

⁵³ Haugen, E. “The implementation of Corpus Planning: Theory and Practice”, dins *Progress in Language Planning. Internacional Perspectives*, 1983. Berlin: Mouton. Una descripció més ampliada i formal que la que oferim pot trobar-se, per eixemple, en Bibiloni, G.: *Llengua estàndart i variació llingüística*, pp. 19-32. Ed. 3 i 4, València C. – Barcelona, 1998.

seua acceptació més o manco forçada en determinades varietats lingüístiques *teòricament* (remarque la paraula) representades en el procés codificador. El “prestigi”, “representativitat” o tendència ideològica dels participants en la segona de les etapes (la de codificació pròpiament dita) és, per tant, clau per al triomf o fracàs del procés estandaritzador.

La realitat és que els processos codificatoris solen resultar altament conflictius. La desijada “convenció social” de que parlàvem quant a l’ortografia d’un idioma pot, de fet, **no donar-se**. Si esta convenció, en sigles passats, no existia, simplement, perquè no hi havia una codificació lingüística prèviament fixada i acceptada de forma oficial (o, com a mínim, tàcita, com ocorre actualment en el cas de l’anglès), sino simplement *una certa costum* d’escriure de manera determinada, hui pot ocórrer, com vorem, que **el model lingüístic oficialment fixat siga objecte de controvèrsia, o no siga acceptat per una part significativa dels usuaris de la llengua.**

En estes situacions de conflicte, **és a on apareixen els conceptes de “neografia” i de “ortografia idiosincràsica”:**

- 1) **Neògraf:** “*el que hace innovaciones en la ortografía, ó trata de introducir una ortografía enteramente nueva*” (*Diccionario Nacional*, Ramón Joaquín Domínguez, 1846-47)⁵⁴.
- 2) **Ortografia idiosincràsica:** forma d’escriure pròpia, considerada correcta (d’acort en la pròpia norma de referència) per una sola persona o un col·lectiu restringit⁵⁵. Se tracta d’una ortografia peculiar o personal, tal volta extravagant, proposta i, en general, només adoptada per un individu, que només en contades ocasions conseguix una difusió major. No obstant, no es tracta d’una ortografia *caprichosa* o l’absència total de norma, sino d’una manera determinada de interpretar l’equivalència entre grafia i so, primant habitualment la pronunciació en detriment de l’etimologia (respecte a la tradició gràfica originària o “costum d’escriure”) les paraules.

Estes divergències respecte a l’oficialitat lingüística (molt més abundants, a lo llarg de l’història, de lo que podria paréixer) **només influiran en la codificació oficial, o donaran lloc a una nova codificació lingüística universalment acceptada per la comunitat, en casos molt concrets.**

⁵⁴ Quilis, M. “La presencia de los *neógrafos* en la lexicografía del siglo XIX”, dins *Gramma-Temas 3: España y Portugal en la tradición gramatical*, 2008 (pp. 267-293)

⁵⁵ Sáez, D.: “La edición de textos con ortografía idiosincràsica: el caso de Marcos Fernández, gramático y ortógrafo del siglo XVII”, dins *Philologia Hispalensis*, nº 23, 2009 (pp. 117-142)

En qualsevol cas, quan estes situacions conseguixen transcendir el nivell de les discussions especialitzades i són motiu de debat en la societat, és obvi que comprometen el concepte de correcció–incorrecció llingüística que, com havem vist, és una mera convenció social, que s'adopta en l'etapa “constituent” de la llengua estàndart, i que pot anar evolucionant en el temps

Els estudiosos d'este camp solen distinguir també entre la **llegítima controvèrsia entre sistemes ortogràfics**, per un costat, i la **pura anarquia ortogràfica** o el **desconeiximent de la norma**, per l'atre⁵⁶. Existix en este sentit un cert debat a l'hora de reeditar en l'actualitat texts antics –per eixemple, d'autors castellans dels sigles XVI i XVII–, entorn de si determinades i conscients preferències ortogràfiques de certs autors haurien de vore's respectades en les edicions modernes en contra de la pràctica habitual, que consistix en actualitzar ortogràficament els texts basant-se, per eixemple, en que “normalment els autors confiaven l'ortografia dels seus impresos a l'editor, además de que la falta d'uniformitat gràfica en els escriptors del Sigle d'Or era lo habitual i no es percebia com a defecte”⁵⁷.

Efectivament, **no es pot parlar en rigor de “faltes d'ortografia” si existix controvèrsia respecte al model codificador elegit o si, simplement, el model no existix com a tal**. Com a referència prèvia al cas valencià, que tractarem específicament en capítuls posteriors, s'ha de dir que la distinció entre “valencià normatiu” i “valencià no normatiu” que es fa a sovint per part d'autors influenciats per l'anexionisme llingüístic és, com a mínim, injusta: **tot escrit en valencià és normatiu mentres seguixca una norma concreta**, dictada conscientment en l'objectiu de normativisar el valencià (siga la catalana del IEC-AVL o la plenament valenciana de la RACV), i només quan l'escrit carixca de qualsevol model codificador de referència podrà parlar-se de “valencià no normatiu”.

2.2. Neografies de la llengua castellana

Antonio de Nebrija, en la seua coneguda *Gramática de la lengua castellana* (1492), prendria el testic de Quintilià en afirmar: “*avemos aqui de presuponer lo que todos los que escriben de orthographia presuponen: que assi tenemos de escribir como pronunciamos i pronunciar como escrivimos por lo que en otra manera en vano fueron halladas las letras*”...⁵⁸

Nebrija tractava de simplificar, fixar i sistematizar l'ortografia que tradicionalment solia usar-se a l'hora d'escriure el castellà. A notar el plural que usa Nebrija (“*pronunciamos*”, “*escrivimos*”),

⁵⁶ Llàstima que alguns paisans del “partit anexioniste” no ho tinguen tan clar...

⁵⁷ Sáez, D., op.cit., p. 129.

⁵⁸ Sáez, D., ibid., p. 118. Notar que, a pesar d'esta declaració d'intencions, Nebrija usava una sèrie de dígrafs i combinacions de lletres (com *th*, *ph*) que responien a la “consuetudo” llatina, i no a la pronunciació castellana.

que correspon també al “rogle de cults que lligen la mateixa obra de Nebrija”, com fa constar Sáez, i als quals anava dirigida.

No obstant, a pesar de l'indiscutible prestigi de l'obra de Nebrija, que marcaria un abans i un després en el procés codificador del castellà, la realitat és que fon durament criticada per cert sector que l'acusava de ser “andalús” i, per tant, *no apte* per a usar *en correcció* la llengua castellana, en una forma de menyspreu cap a les peculiaritats llingüístiques andaluses que arriba fins a l'actualitat. Per eixemple, pel seu coetàneu Juan Valdés:

Ya tornaies a vuestro Librixa. ¿No os tengo dicho que, como aquel hombre no era castellano, sino andaluz, hablava i escrivia como en el Andaluzia y no como en Castilla?... ¿Vos no veis que aunque Librixa era muy docto en la lengua latina, que esto nadie se lo puede quitar, al fin no se puede negar que era andaluz, y no castellano, y que escrivio aquel su vocabulario con tan poco cuidado que parece averlo escrito por burla?...⁵⁹

En tot i en això, els esforços per a simplificar l'ortografia castellana continuaren, encara que tots topetaven en el mateix problema: el pes de la costum en el camp de l'ortografia (lo que faria reconèixer al propi Nebrija: “*Mas, por que en aquello que es como lei consentida por todos, es cosa dura hazer novedad*”⁶⁰)

L'humaniste Gonzalo Correas, per eixemple, donà a la llum en 1630 la seua **Ortografia kastellana nueva, i perfeta**, en la que defenia una ortografia “totalment racional”, en la que s'eliminaven tots els símbols teòricament superflus i es fea coincidir cada so (fonema) en una únic signe en l'escritura (grafema). Declarant-se hereu de Quintilià i de Nebrija, proclamava l'objectiu de que “*...eskribamos pura i linpiamente, komo se pronunzia, konforme a la di[ch]a rregla, ke se á de eskrivir, komo se pronunzia, i pronunziar, komo se eskribe...*”

⁵⁹ Gutier, T.: *En defensa de la lengua andaluza*, pp. 93-94. Colección Andalucía, Ed. Almuzara, 2006.

⁶⁰ Sáez, D., op.cit., p. 119.

particular. Només recentment els estudiosos de la llengua han rescatat en àmbits acadèmics la, per altra banda, magna obra lexicològica de Correas⁶¹ i d'altres estudiosos neògrafs de l'idioma castellà.

Aixina, els usos ortogràfics castellans, com els de totes les llengües de l'època, continuaren per la senda de la "costum" i de les preferències particulars de cada autor. A pesar de tot, finalment, a image de la *Accademia della Crusca* italiana (1582) i de la *Académie française* (1635), i a iniciativa de Juan Manuel Fernández Pacheco, se crearia en 1713 la *Real Academia Española*; aprovant-se esta creació per *Real Cédula* de Felip V de Castella (IV de València) en 1714, per a, en teoria, corregir eixa situació.

La realitat és que els treballs de l'Acadèmia, en un primer moment, no passaren de ser una mera recomanació, puix que, a pesar de les successives sollicituts dels acadèmics, les prescripcions de la RAE no contaven tampoc en un reconeixement oficial exprés. En 1738 els acadèmics acordaren per eixemple que "*se le Suplique a su Magestad mande observar en todos sus Reynos, y Señorios, la dicha orthographia para fijarla en ellos y pedirle al mismo tiempo conceda a la Academia el privilegio perpetuo de la impresión, venta y despacho de dicho tratado que se habrá de hacer en un libro manual y pequeño*"⁶², sense resultats aparents⁶³.

D'esta forma, l'autoritat de les prescripcions de la RAE eren equivalents a la que poguera tindre la doctrina de qualsevol atre erudit, no faltant les crítiques d'entesos que les consideraven arcaiques o no ajustades –inclús *indignes*– a la realitat de l'idioma⁶⁴.

⁶¹ A destacar en este sentit l'obra d'Abraham Esteve Soriano *Estudios de teoría ortográfica del español*. Universitat de Múrcia, 1982.

⁶² Sáez, D., op.cit., pp. 119-120.

⁶³ L'acció normativisadora de la RAE fon de tímida, encara que paulatina simplificació de l'ortografia. En 1754 s'eliminava el dígraf *ph* i s'establiren regles d'accentuació gràfica; en 1763, s'eliminava la *ss*. En 1815 s'ordenà l'ús exclusiu de la *q* davant de *e*, *i*, i s'eliminà la *x* en so equivalent a la *j* (excepte en posició inicial; us que també s'eliminarà uns anys més tart, excepte en certs topònims tradicionals com *México*).

⁶⁴ En *Las ideas lingüísticas de Gregorio Mayans*, tesis doctoral de María José Martínez Alcalde (Universitat de València, Servei de Publicacions, 1991), podem llegir qué opinava per eixemple el nostre Gregori Mayans de la doctrina de la RAE (he consultat la versió electrònica al·lojada en la web de la Biblioteca Valenciana):

En carta privada a M. Burriel, 1745: "*Decirme que cuando pone algún cuidado sigue la nueva [ortografía] de la Academia Española no lo entiendo; porque yo estoy persuadido a que son impracticables las reglas que ha intentado dar la Academia. Es cierto que o se ha de seguir la pronunciación o el origen de las voces. Que se ha de seguir la pronunciación para mí es cosa demostrativa, porque si en noventa i nueve voces se sigue i escribe bien en sentir de todos, ¿por qué no en la centésima?*" (Epistolario II, pág. 70).

Carta a Sales, 1751: "*Ciertamente aquella Ortografía que publicó [la Academia Real de la Lengua] es indigna, queriendo esos hombres permanecer en la ceguera de la ignorancia después de nacida la lei, como se puede ver en las Reglas de Ortografía Castellana que reimprimí yo del Maestro Ant[oni]o de Lebrija*".

"*En cuanto a la Ortografía Española de la Real Academia es impertinente esta elección tratándose de leer, i no de aprender la ortografía, i no deve proponerse libro que enseña una ortografía contra las elementales silabaciones que toda la nación tiene por tales. [...] La elección de la ortografía de la Real Academia, tratándose de aprender a leer, es impertinente. [...] La verdad es que esta orthografía se ha propuesto para captar la autoridad de los que pretenden autorizar una orthografía llana de excepciones, pudiendo seguir con mayor sencillez la del Maestro Antonio de Lebrija, que no las tiene porque está fundada en principios y reglas acomodadas a la pronunciación, que es la que deve imitarse quando se escribe, porque de otra manera no se podría pronunciar bien lo que se lee*"

Pero en 1843 se produí un fet que faria canviar de raïl la tradicional política indolent del govern espanyol cap als usos ortogràfics de l'idioma. En eix any, una denominada “**Academia Literaria i (sic) Científica de Profesores de Instrucción Primaria**” feu públic el propòsit d'adoptar en l'ensenyança un sistema ortogràfic per al castellà basat únicament en la pronunciació, que simplificava notablement el de la RAE. Sistema propi que es comprometien a partir d'eixe moment a usar de forma coordinada en les seues classes en les escoles. El canvi qualitatiu d'este moviment *anti-RAE* era evident, perquè de la discussió quasi-privada entre erudits es passava a una acció efectiva sobre la llengua usada en les aules en les quals s'ensenyaven a llegir i escriure les noves generacions.

El Consell d'Instrucció Pública, alarmat per la situació, instà a la reina Isabel II a que imponguera com a ortografia oficial la prescrita per la *Real Academia Española*, lo que es verificaria per Real Orde de 1844, **que obligava per primera volta a seguir les prescripcions de la RAE per tots els professors d'Espanya**. Esta decisió fon cancelada parcialment en 1868, i restaurada definitivament en 1875.

Tal com avançàvem en el punt anterior, esta novetat legislativa provocaria l'aparició del concepte “falta d'ortografia”. D'acort en Sáez:

*Estas imposiciones legales suponen además **el nacimiento del concepto punitivo de falta de ortografía**, entendida como error en la aplicación de las normas ortográficas de la RAE, punto de comparación a partir de entonces que nos lleva a tomar como fallo o extravagancia toda desviación de esta ortografía oficializada (Rosenblat 1951, CXXVII, CXXXI; Martínez de Sousa 1995, s. v. falta de ortografía). A saber, todo texto que no siga la ortografía académica nos llama la atención, cuando **la propuesta de la RAE es solo una entre tantas, pero que ha tenido la fortuna de la universalización planificada desde las instancias políticas**⁶⁵.*

(BAHM, 183).

⁶⁵ Sáez, D., op.cit., p. 120. El subratllat és meu.

Faltes d'ortografia... des de 1844

Curiosament, de forma simultànea aparegué un altre moviment neogràfic que contaria en un extraordinari resò en els països suramericans i, especialment, en Chile. **La proposta de simplificació ortogràfica d'Andrés Bello**, en aquell moment rector de l'Universitat de Chile, prenia com a referència el projecte reformador més radical de Domingo Faustino Sarmiento i era prou coincident en la de la “Academia Literaria i Científica de Profesores de Instrucción Primaria”. Inicialment consistia en les següents regles⁶⁶:

Sometamos ahora nuestro proyecto de reformas a la parte ilustrada del público americano, presentándolas en el orden sucesivo con que creemos será conveniente adoptarlas.

ÉPOCA PRIMERA

- 1. Sustituir la j a la x y a la g en todos los casos en que estas últimas tengan el sonido gutural árabe.*
- 2. Sustituir la ï a la y en todos los casos en que ésta haga las veces de simple vocal.*
- 3. Suprimir el h.*
- 4. Escribir con rr todas las sílabas en que haya el sonido fuerte que corresponde a esta letra.*
- 5. Sustituir la z a la c suave.*
- 6. Desterrar la u muda que acompaña a la q.*

ÉPOCA SEGUNDA

- 1. Sustituir la q a la c fuerte.*

⁶⁶ Bello, Andrés i Juan García del Río. *Indicaciones sobre la conveniencia de simplificar la ortografía en América*. Biblioteca Americana (pags 50-66), Londres, 1823.

2. *Suprimir la u muda que en algunas dicciones acompaña a la g.*

La qüestió és que, després d'anys de discussions, **en 1844 el govern de Chile acabaria implantant el nou us oficial de l'ortografia de Bello** en l'ensenyança i els usos administratius, encara que reduint-la a només quatre regles simplificadores:

1. *Sustituir por j el sonido "fuerte" de la g (jeneral, jinebra);*
2. *Suprimir la h muda (ombre);*
3. *Sustituir por i la y con valor vocálico (rei, i);*
4. *Escribir s por x ante consonantes (testo).*

Inicialment els canvis foren presos també en consideració per uns atres països suramericans, pero el seu us, des de la seua notable acceptació inicial, anà decaent a poc a poc.

I això, perque **la justificació principal de la reforma, que era fer més senzilla l'escriptura de l'idioma, no casava en la voluntat simultànea dels països suramericans de mantindre l'unitat llingüística del castellà, que ningú va discutir;** de fet, la major part de la producció lliterària en castellà continuava provenint d'Espanya, a on continuaven seguint-se –en excepcions minoritàries i cada volta més testimonials– les normes de la RAE. Finalment, **en 1927 el govern de Chile establí l'oficialitat de la normativa de la RAE, acabant-se aixina en una dissidència ortogràfica que havia durat 83 anys.**

En Espanya, a pesar de l'oficialisació de la norma de la RAE, sovintejaren les propostes neogràfiques durant tot lo sigle XIX, en major o menor radicalitat en els seus posicionaments⁶⁷. La principal fon la del lexicògraf Ramón Joaquín Domínguez, ya mencionat, que tingué un especial resò gràcies a una obra seua d'extraordinària difusió: el *Diccionario nacional* (1846-47), redactat de forma un poc precipitada com a resposta a la novena edició del Diccionari de la RAE, que ixqué en 1843 aprofitant la seua estrenada *oficialitat normativa*. Això no fon obstàcul per al seu èxit: dèsset edicions fins a 1889. Les propostes reformadores anaven molt en línia de les de la "ortografia de Bello".

És de destacar, per eixemple, dins de la definició del vocable *Academia*, la menció a la díscola organissació que havia desafiat en 1843 l'autoritat de la RAE, entitat esta que, com havem vist, era considerada per molts lliterats de l'època com a *caduca* i *obra del passat*:

⁶⁷ Per a tota esta part de l'exposició seguixc a Quilis, M., op.cit.

La academia científica y literaria de profesores de instrucción primaria elemental y superior. Se compone de académicos de número, honorarios y de mérito; tiene por objeto cultivar los conocimientos relativos á la primera enseñanza con disertaciones y trabajos que publica y con las reformas que sus individuos, dedicados en gran número al profesorado, plantean y van introduciendo paulatinamente, con especialidad en la ortografía de nuestro idioma.

En el *Diccionario nacional* s'arregla també, com s'ha dit, el terme *neógrafo*, *-fa*, "el que hace innovaciones en la ortografía, ó trata de introducir una ortografía enteramente nueva", que havia aparegut per primera volta en el *Diccionario* de Terreros, el qual definia *neografismo* com "nuevo modo de escribir las voces, apartándose del uso recibido, y de las reglas de la Gramática" i *neógrafo*, com "el que escribe con ortografía nueva, y diferente de la comun, y ordinaria". Molts atres diccionaris del segle XIX arreglen estos vocables que, significativament, mai han segut tenguts en conte pels successius diccionaris de la RAE.

L'últim "mohicà" de les tendències ortogràfiques reformistes de la llengua castellana seria el conegut escriptor Juan Ramón Jiménez. En un artícul publicat en la revista *Universidad* de Puerto Rico, en 1953 (Jiménez 1975: 189), diria:

Se me pide que escriba algo en "Universidad" sobre mis ideas ortográficas; o, mejor dicho, se me pide que explique por qué escribo yo con jota las palabras en ge, gi; por qué suprimo las b, las p, etc., en palabras como oscuro, setiembre, etc.; por qué uso s en vez de x en palabras como escelentísimo, etc⁶⁸

Precisament, Jiménez se declarà notablement influenciat pel *Diccionario nacional* de Domínguez, que havia usat durant la seua etapa escolar, i que havia determinat de forma imborrable la seua "costum" ortogràfica posterior.

La qüestió és que, finalment, l'oficialitat fruïda per les prescripcions de la RAE, i el consegüent prestigi guanyat per eixa via, facilità la seua difusió i acceptació definitiva entre la majoria dels escriptors, i, si be encara duria a terme algunes modificacions i simplificacions paulatines de la normativa, mai arribaria a la *radicalitat* d'algunes de les propostes neogràfiques. La progressiva universalisació de l'ensenyança, en fi, determinaria que des de començaments del segle XX vàries generacions hagueren segut instruïdes ya en la citada normativa, i les successives

⁶⁸ Sáez, D., op.cit, p.125. És coneguda també la següent màxima de Jiménez: "*Quien escribe como se habla, irá más lejos en lo porvenir que quien escribe como se escribe*"

propostes neogràfiques de la llengua castellana decaigueren fins a la seua completa desaparició, tant en Espanya com en Amèrica.

2.3. La codificació lingüística del català

Com totes les llengües ibèriques diferents del castellà, el català havia patit, especialment a partir del segle XVIII, un alluntament dels usos oficials, cults i literaris, que paulatinament anaven perdent espai en favor de l'us del castellà. Joan Solà⁶⁹ caracterisa el segle XIX català, en lo que respecta a la codificació lingüística de l'idioma, en les següents característiques (comunes, per atra banda, al restant de llengües peninsulars de l'època exceptuant el castellà i el portugués):

- Absència de tradició gramatical específica per al català (molt menor, que per eixemple, el valencià coetàneu).
- Els pocs literats que s'aveen a intentar codificar la llengua catalana no saben realment qué és codificar una llengua, ni tenen un propòsit clar de cóm fer-ho ni quins objectius aconseguir.
- Hi havia una polèmica entre el model a usar: si una llengua arcaica, una més modernisada o directament la llengua parlada del moment.
- Diccionaris escassos i també deficientes en quant al seu contingut.

De forma paralela a l'esclat de la Renaixença literària catalana, i com a resposta a l'estat de postració descrit, apareixeran, especialment en la segona mitat del segle XIX, una constelació de gramàtiques catalanes. Pero no fon possible aplegar a acordar un sistema ortogràfic acceptat per tots els escriptors "*Pràcticament no hi havia dos escriptors, dues publicacions ni dos gramàtics que estiguessin d'acord en tot*", diu Solà, que de forma molt expressiva descriu l'estat de coses a l'entrada del segle XX:

...els uns i els altres no estaven disposats a cedir ni poc ni molt en aquest terreny; ans al contrari, per la presència o l'absència d'una -r, per l'opció a favor o en contra de la y o de l'apòstrof i, sobretot, per la decisió d'escriure cases o casés, ab o amb, es dreçaven les enemistats més irreconciliables, fins entre membres d'una mateixa família. I és que aquí no es dirimeix pas un problema lingüístic, sinó un problema de personalitat, d'amor propi, d'adhesió incondicional a un costum, a una mena de propietat inalienable [...] I per poder prendre aquesta decisió es requeria tres condicions; una bona preparació

⁶⁹ Solà, J. *L'obra de Pompeu Fabra*, pp. 9-19. Ed. Teide, Barcelona, 1987.

lingüística (un bon coneixement dels principis de la lingüística, de la història del català i de la història de les altres llengües romàniques), autoritat moral i autoritat política. Cap de les tres coses no van existir, almenys juntes, fins l'any 1913⁷⁰.

Finalment, la doctrina lingüística de l'ingenier Pompeu Fabra, canalizada a través del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906), a on Fabra tingué una actuació destacada, i despuix per mig de l'Institut d'Estudis Catalans, fundat per Prat de la Riba, president de la Diputació de Barcelona, conseguiria sobreixir per damunt del restant de propostes. En 1913 es publicaran finalment les Normes ortogràfiques del IEC, bàsicament obra de Fabra, les quals, per decisió explícita de Prat de la Riba, són adoptades en tots els documents oficials catalans baix la seua competència.

No obstant, les discòrdies lingüístiques, personalisades especialment en la figura del mallorquí mossén Alcover, continuarien, si be anirien apagant-se ràpidament: la reconciliació personal d'Alcover i Fabra vindria en 1926 (si be els dos primers volums del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, dirigits per Alcover, aparegueren en una ortografia distinta de la fabriana), i el procés acabaria en l'acceptació de les Normes del IEC per part de les últimes entitats discrepantes: l'Acadèmia de Bones Lletres en 1932, i els Jocs Florals de Barcelona, en 1934. L'Acadèmia de la Llengua Catalana, creada en 1915 per a confrontar les seues normes a les del IEC, tindria també una vida efímera.⁷¹

Cabria parlar-se del **recolzament polític de Prat de la Riba i la Mancomunitat de Catalunya com a factor fonamental que explica el triomf de les Normes del IEC**. No obstant, s'ha de recordar que en 1923 el colp d'estat de Miguel Primo de Rivera i la consegüent dissolució (1925) de la Mancomunitat restava bona part de la força política anterior al naixent nacionalisme català, soportat, com és sabut, per les classes dirigents –la sempiterna *burguesia catalana*–.

S'ha de senyalar, per tant, **l'implicació integral de la societat catalana conscient en la codificació i la normalisació de l'us del català** com a verdader factor de l'èxit normativisador, en la premissa de que, si contar en una bona codificació lingüística era fonamental, ho era més encara lluitar per la normalisació de l'idioma –fora quina fora la proposta ortogràfica finalment elegida– i lo que és més important: **per la caracterisació**

⁷⁰ Solà, J., *ibid.* Una situació notablement familiar per als valencians, pero per desgràcia, tant per als de 1911 com per als de 2011...

⁷¹ Vila i Moreno, A.: *Normes d'ortografia valenciana (Aportacio al seu estudi historic)*, pp. 16-17. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1995.

estratègica del català com a idioma independent del provençal i, simultàneament, englobador del valencià i el mallorquí com a dialectes o varietats regionals de la llengua catalana. Concepte, est últim, que enllaçava en els conceptes de reivindicació nacional d'una "Gran Catalunya" que buscaven tindre una suposta justificació "científica"⁷² a partir de la "unitat lingüística" aixina creada.

Lluís Fornés ha rescatat un text que demostra fins a quin punt les reivindicacions estrictament lingüístiques i les polítiques anaven sòlidament entrecruades en els pensaments de l'intellectualitat catalana de les primeres dècades del segle XX:

*[...] cal aclarir unes desviacions actuals, que comporten perills gravíssims. Dues són aquestes errors o desviacions que intentem de rectificar amb les presents ratlles: 1er. la concepció de la nostra Pàtria [catalana] com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat [de Catalunya], és a dir, la seva reducció a una de les regions (sic) que la integren, fruit d'un afebliment de consciència nacional, 2on. la concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, **provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme.** [...]*

La nostra Pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana. Comprèn, doncs, de les Corberes a l'Horta d'Oriola i de les comarques orientals d'Aragó a la Mediterrània [...]

Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen una sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals –suposem– són poc divergents. Això porta, naturalment, a la conclusió que dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascó i el mallorquí, etc.

*Caldria reflexionar bé sobre el perfil que enclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari: **en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, el català queda diluït en aquesta superior unitat lingüística i esbocinat en altres llengües i dialectes [...]***

⁷² Justificació, per cert, molt en boga en aquella època per a multitud de projectes nacionalistes expansius de tota Europa, com havem vist en el cas del luxemburgués.

*Alguna de les varietats del provençal és, certament, **de fàcil comprensió per a un català** mitjanament il·lustrat, pero **això no vol pas dir identitat de llengua**⁷³.*

2.4. El noruec i els seus models lingüístics en conflicte

Jean i André Sellier diuen, al respecte de la llengua noruega⁷⁴:

*La unión con Dinamarca interrumpió el curso normal de la evolución de la lengua noruega. El danés, lengua oficial, adquirió ventaja entre las elites y en las ciudades, aunque teñido de norueguismos y con una pronunciación particular. **La lengua utilizada hoy por la mayoría de los noruegos** –llamada riksmål (lengua del Estado) y a partir de 1929 bokmal (lengua de los libros)– **está estrechamente emparentada con el danés.***

*No obstante, los dialectos noruegos han seguido estando vivos en el campo. Durante el movimiento de la independencia, en el siglo XIX, **los filólogos patriotas los colocaron en lugar de honor** y sacaron de ellos **una lengua que pretendía ser verdaderamente nacional**, llamada landsmal (lengua del país) y luego nynorsk (neo-noruego).*

*A finales del siglo XIX se decidió que **los consejos escolares elegirían ellos mismos una de las dos lenguas como vehículo oficial** de la enseñanza [...]. **Los intentos de unificación**, bajo el nombre de samnorsk (lengua común) emprendidos en la primera mitad del siglo XX, **parecen haber fallado.***

L'aparent impossibilitat de construir una llengua estàndart noruega unificada, amanida en àrdues discussions entre partits polítics i en confrontacions interregionals, portà a convocar un comitè en 1964 per part del Ministre d'Educació, Helge Sivertsen, per a tractar específicament la *qüestió lingüística*. Este comitè, conegut com a "comitè per la pau lingüística"

⁷³ Manifest "Desviacions en els conceptes de llengua i pàtria", 1934. Firmat entre altres per Pompeu Fabra, Ramon Aramon, Manuel de Montoliu i A. Rovira i Virgili. Arreplegat per Fornés, L.: *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, pp. 121-125. Oc-València, València C., 2010. Les acotacions i subrallats són meus.

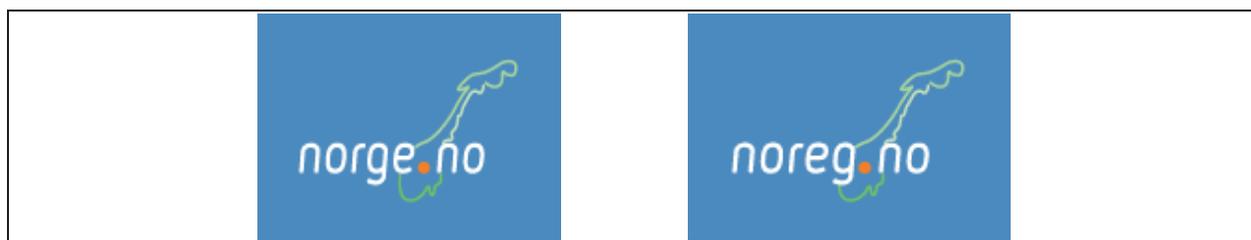
⁷⁴ Sèllier, J. i A., op.cit., p. 190. Els subrallats són meus

(*språkfredkomiteen*), intentava frenar el conflicte llingüístic i construir un ambient de respecte mutu⁷⁵.

No obstant, l'acort no fon possible; i en 2002 l'ideal de llengua unificada *samnorsk* seria abandonat definitivament, a través d'un comunicat del Ministeri de Cultura en el que es reconeixia que **la política governamental no podia prohibir les formes que estaven en us actiu i tenien una base sòlida en els escritors noruecs d'un o altre signe**; deixant que les tendències en conflicte continuaren desenrollant-se en igualtat de condicions i sense intromissions dels poders públics, fins que el major o menor recolzament real per part de la població fera tendir *de forma natural* el conflicte cap a una situació acceptada per tots. Per tant, les dos codificacions llingüístiques (la norma *bokmal* i la norma *nynorsk*) continuaven sent oficials, com seguix ocorrent al dia de hui.

Alguns dels efectes d'esta *cooficialitat normativa*:

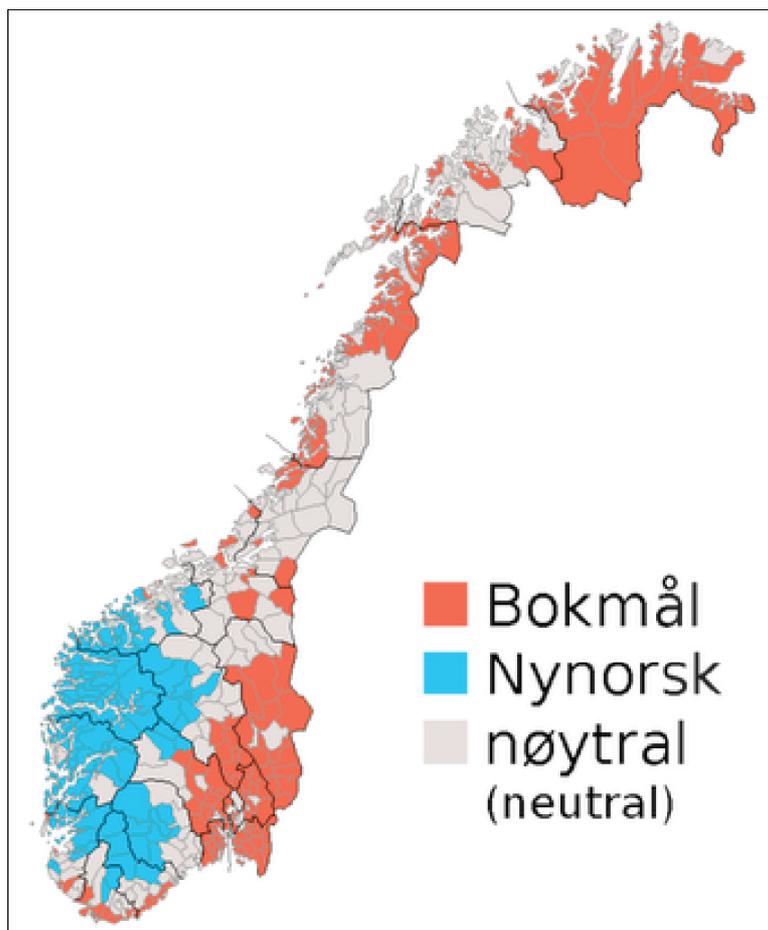
- L'elecció per part dels pares de la varietat noruega preferida per a l'ensenyança dura fins a l'octau curs, moment en el que es passa a ensenyar les dos varietats noruegues oficials.
- La Companyia Noruega de Radiotelevisió (NRK) emet en normativa *bokmal* i en *nynorsk*, i totes les institucions governamentals tenen l'obligació d'admetre les dos varietats escrites de la llengua noruega, lo que es pot verificar, per eixemple, en les pàgines webs de les institucions oficials.

Logos de la pàgina oficial de Noruega, en noruec bokmal (*norge.no*) i noruec nynorsk (*noreg.no*)

- Igualment, cada municipi tria oficialment la varietat preferida (*bokmal*, *nynorsk* o indiferent) per als usos oficials, com es pot observar en el mapa insertat a continuació.

⁷⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Norwegian_language_struggle

Mapa de les varietats lingüístiques oficials en els municipis noruecs en 2007 (Wikipedia)

La situació real és més complicada encara: resulta, per una banda, que hi ha diverses formes intermíges de noruec, que solen mesclar-se dins d'un mateix escrit; i además, models lingüístics més radicals que els dos oficials: un tal **hognorsk**, que rebuja les reformes de 1917 del *nynorsk* que intentaven acostar-lo al *bokmal* i és encara més “norueguiste”, i uns altres que segueixen el **riksmal** original, més pro-danés, sense ninguna concessió “*nynorsk*” tal com pareix que presenta ara el *bokmal* oficial...

Sí, definitivament, la situació nos sona...

En el quadro següent⁷⁶ tenim una chicoteta mostra de **diferències entre les diferents propostes lingüístiques noruegues** (i en el danés), que nos poden ilustrar l'alcanc real de la discussió (a lo manco ortogràficament). Deixeu al lector la valoració de la seua importància

⁷⁶ http://es.wikipedia.org/wiki/Idioma_noruego

real (moltíssima per als noruecs, com anem veent), i de la relativitat que, com diem adés, pot tindre en estos casos el concepte “faltes d’ortografia”.

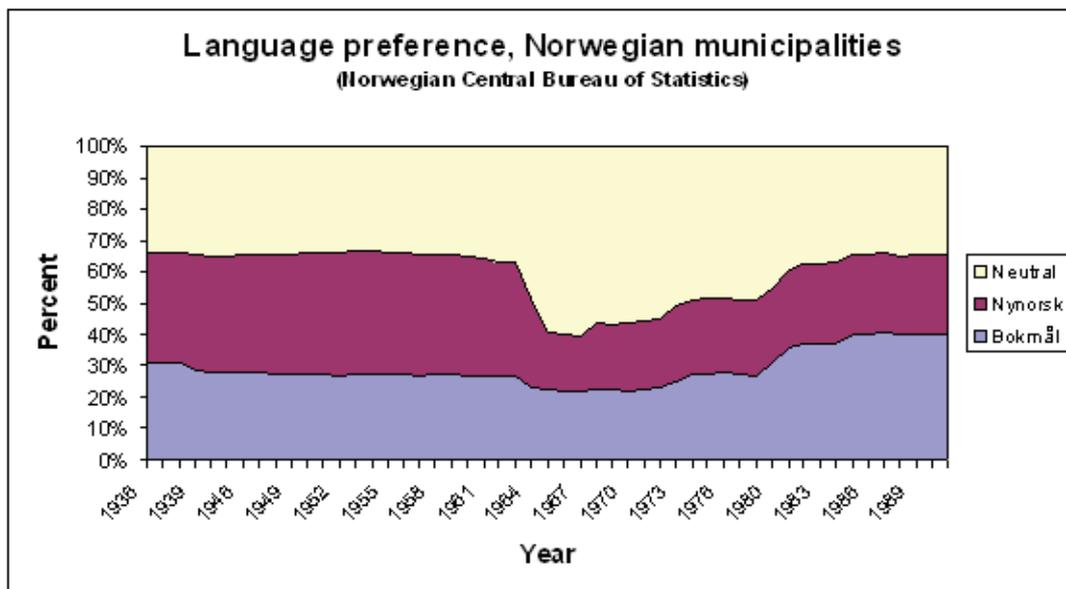
Idioma	Frase			
	Vinc de Noruega	¿Cóm se diu?	Açò és un cavall	L’arc de Sant Martí té molts colors
Bokmål	Jeg kommer fra Norge	Hva heter han?	Dette er en hest	Regnbuen har mange farger
Riksmål				Hvad hedder han?
Danés		Regnbogen har mange farger		
Nynorsk	Eg kjem frå Noreg	Kva heiter han?	Dette er ein hest	Regnbogen hev mange fargar
Høgnorsk				Regnbogen er manglita

Lo més curiós de tot és que actualment, tant *bokmal* com *nynorsk* contenen en la mateixa institució normativa (la *Språkrådet*, o *Consell de la Llengua Noruega*⁷⁷) mentres que les dos variants més “radicals” en els dos sentits (el *riksmål*, més acostat al danés, i el *høgnorsk*, més *norueguiste*) tenen el seu propi ent normatiu...

S’ha de dir que estes diferències filològiques no sempre s’han resolt de manera pacífica, inclús en la civilisada Noruega: per eixemple, una organització dretana (la *Juventut Conservadora Noruega*) contrària a la norma particularista *nynorsk* i partidària de la pro-danesa *bokmal* **va cremar en públic un diccionari de noruec *nynorsk* en 2005**⁷⁸.

⁷⁷ <http://www.sprakrad.no/>. Pot aprofitar-se la traducció que oferixen alguns navegadors del noruec al castellà per a llegir sobre els últims debats, fòrums i peticions de col·laboració per a les reformes ortogràfiques en curs.

⁷⁸ Diari *Dagbladet*, 17-8-2005.

Preferència de normativa oficial per a la llengua noruega segons municipis, 1936-1991. Font: Oficina Central Noruega d'Estadística (Wikipedia)

En fi. Efectivament, les conviccions democràtiques d'un país són palpables en tots els àmbits. I en l'àmbit lingüístic no podia ser diferent. La realitat és que les dos normes noruegues, la *bokmal* i la *nynorsk*, tenen inclús **reconeixement internacional en les Normes ISO**. En la norma ISO 639-3, per exemple, se considera al noruec ("nor") una "macrollengua" que comprén dos "llengües": el noruec *bokmal* ("nob") i el noruec *nynorsk* ("nno")⁷⁹. Se constata, per tant, que, encara que la norma *bokmal* siga la que sol ensenyar-se internacionalment, i és l'usada més habitualment per vora un 85% dels noruecs, la norma *nynorsk* és també plenament oficial en l'ensenyança i l'administració pública, com havem descrit.

2.5. L'holandés, el Llibre Vert i el Llibre Blanc

Des de 1980, l'institució normativa de la llengua neerlandesa és l'Unió de la Llengua Neerlandesa (*Nederlandse Taalunie*)⁸⁰, fundada pels governs de Bèlgica i els Països Baixos (que tradicionalment s'ha presentat, des de l'anexionisme lingüístic valencià, com a procediment "model" de codificació lingüística, puix significava el teòric *acort* entre dos grans varietats lingüístiques: el flamenc i l'holandés pròpiament dit).

La ULN publica periòdicament des de llavors una "llista oficial de paraules neerlandeses" (*Woordenlijst Nederlandse taal*), que és coneguda popularment com el "llibre vert" (*Groene*

⁷⁹ <http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=nor>

⁸⁰ <http://taalunieversum.org/taalunie/>

boekje), atenent al color tradicional de la seua portada. Se tracta d'un diccionari ortogràfic sense definicions, que marca l'escriptura oficial de totes les paraules de l'idioma holandés o neerlandés.

El "llibre vert"

No obstant, canvis successius en la normativa, i especialment la reforma ortogràfica de 2005, provocaren una gran controvèrsia en la societat holandesa, fins al punt que moltes entitats culturals, publicacions i mijos de comunicació holandesos se "rebelaren" contra la normativa oficialment establida, que consideraven complicada i arbitrària, i cridaren al boicot ortogràfic (els flamencs de Bèlgica, per contra, s'han mantingut fidels al "llibre vert"). Estes entitats, organiscades en la "Societat per la Nostra Llengua" (*Genootschap Onze Taal*⁸¹, fundada en 1931, inicialment per a protegir la llengua neerlandesa de l'invasió de germanismes) i la "Plataforma Ortografia Blanca" (*De Witte Spelling*)⁸² **acabarien per publicar un llistat de paraules alternatiu en certes diferències ortogràfiques, conegut com a *Witte Boekje*: "llibre blanc"**⁸³.

Com a resultat, **els dos sistemes ortogràfics estan en us de forma simultànea**: el del "llibre vert" s'usa en les escoles i estaments oficials, i el del "llibre blanc" en la major part dels diaris, revistes i cadenes de televisió.

La disputa ortogràfica, per tant, se troba en estos moments en plena vigència, per lo que no es pot valorar l'alcanc futur de la controvèrsia. No obstant, mentres que en els casos del castellà i el

⁸¹ <http://www.onzetaal.nl/ot/index.php>

⁸² <http://www.dewittespelling.nl/>

⁸³ Els mijos de comunicació adherits són, entre atres, la pròpia televisió pública holandesa NOS.

català, adés comentats, les controvèrsies ortogràfiques eren “precodificatòries” o “constituents” –se partia d’una situació de major o menor “anarquia” o “desregulació”, i lo que es pretenia era influir en la codificació llingüística finalment triada com a “oficial”–, en el cas de l’holandés estariem parlant d’una controvèrsia “postcodificatòria”, en la que la codificació llingüística oficial, en us durant dècades, troba una resposta crítica per part d’un sector significatiu dels usuaris de la llengua.

El “llibre blanc”

2.6. La llengua gallega, els “lusistes” i els “isolacionistes”

La Comunitat Autònoma de Galícia conta, des de l’aprovació del seu Estatut d’Autonomia (1981), en competències exclusives sobre l’ensenyança del gallec. El Decret de Normativisació de la Llengua Gallega (Decret 173/1982, de 17 de novembre) establí que les “*Normas ortogràficas e morfolòxicas do Idioma Galego*” elaborades conjuntament en 1982 per la *Real Academia Galega* (fundada a principis del segle XX) i el *Instituto da Lingua Galega* (constituït l’any 1971 com a organisme supradepartamental de l’Universitat de Santiago) quedaven aprovades com a oficials. La Llei de Normalisació Llingüística (Llei 3/1983, de 15 de juny) establí que “en les qüestions relatives a la normativa, actualisació i us correcte de la llengua gallega, s’estimarà com a criteri d’autoritat lo establert per la *Real Academia Galega*.”

No obstant, esta aparent normalitat amaga **un conflicte normatiu soterrat i encara no result**, en el que la controvèrsia ateny, no solament la codificació ortogràfica, sino, a diferència

dels tres casos anteriors, **la consideració del gallec com a llengua independent o bé com a dialecte o “covarietat” del portugués.**

La primera de les opcions és l'oficial des de 1982: **el gallec, com és sabut, és reconegut com a idioma de ple dret, diferent del portugués, en totes les instàncies estatals i internacionals**⁸⁴. Totes les forces polítiques en representació parlamentària, ademés, segueixen el criteri susdit, i el gallec s'ensenyava en total normalitat, en eixa mateixa normativa, en les Escoles Oficials d'Idiomes; igualment, és la normativa usada en les versions informàtiques en llengua gallega, i determina l'existència d'una titulació universitària oficial de Filologia Gallega (diferent de la de Filologia Portuguesa).

Aixina i tot, el reconeixement de l'idioma gallec no impedeix que l'antiga unitat lingüística migeval siga reconeguda també en naturalitat, baix el nom compost de “galaicoportugués” o “gallec-portugués” i, a pesar d'existir un *continuum* dialectal a banda i banda de la frontera i de que l'intercomprensió entre gallecs i portuguesos és molt alta (d'un 85% segons R.A. Hall Jr.⁸⁵), **la consideració del gallec com a idioma és total en totes les instàncies**; fet que, pensem, facilita la visibilitat interna i externa del fet idiomàtic gallec, aixina com la millor identificació dels gallecs en la pròpia llengua estàndart, en nivells de coneixement oral i llectoescriptor que superen els del restant de llengües “autònòmiques”, com vorem en el següent capítol.

A pesar d'eixa situació de quasi-normalitat, existix una corrent en la societat gallega, que sol conèixer-se com a “reintegracionista” o “lusista”, **que proclama que el gallec i el portugués són la mateixa llengua** i, per tant, que el gallec ha de seguir la codificació lingüística portuguesa, en poques o ninguna “concessió” a les característiques gallegues particulars. Esta corrent d'opinió sol denominar a la postura oficial –la que proclama l'autonomia de la llengua gallega– com a “isolacionista”.

Els *lusistes* consideren que les normes gallegues oficials constitueixen una castellanisació del gallec: per eixemple, en el gallec oficial s'usa la *ñ* i la *ll*, (seguint, per atra banda, els usos seculars del gallec tradicional) en lloc de *nh* o *lh*, com fa el portugués⁸⁶; i critiquen unes atres simplificacions ortogràfiques que venen determinades per l'inexistència o variabilitat de fonemes en gallec que s'han conservat o han evolucionat d'una atra manera en portugués (per

⁸⁴ <http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=glg>. El còdic assignat és “glg”.

⁸⁵ http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=glg

⁸⁶ Gargallo, J.E.: *Les llengües romàniques*, p. 79. Ed. Empúries, Barcelona, 1994. Est us ortogràfic del portugués se segueix des de 1255, per imposició del rei Alfonso III, que s'inspirà en el provençal; Galícia fea temps que era una entitat política diferent de Portugal (i ja es trobava unida a Castella) i per tant els canvis ya no afectaren al gallec.

eixemple, en gallec oficial s'escriu *Xunta*, *Xosé* i *asociación*, mentres que en portugués s'escriu *Junta*, *José* i *associação*).

Estes tendències s'han coordinat entorn a la *Associação Galega da Língua*, que reconeix certes diferències entre gallec i portugués des d'un respecte bàsic a l'ortografia portuguesa (una espècie de "tercera via" a la gallega: per eixemple, la mateixa paraula híbrida *associação*), i la *Academia Galega da Língua Portuguesa*, de recent creació, que segueix directament el portugués estàndart sense ninguna diferència.

José Enrique Gargallo diu al respecte de la controvèrsia llingüística gallega:

...no es tracta d'una qüestió merament ortogràfica [...]. L'ortografia té un paper simbòlic força transcendent. I, en el cas de Galícia, aquestes dues opcions ortogràfiques reflecteixen dues concepcions del gallec ben difícils de conciliar: una postura "autonomista" que, sense negar la unitat "galaico-portuguesa" medieval, considera que avui dia el gallec i el portugués són dues llengües distintes, autònomes, entre d'altres motius per la consciència general dels gallecs de tenir un idioma propi; i una altra postura reintegracionista, que veu en el gallec una varietat portuguesa (la qual cosa explica que els reintegracionistes escriguin "a la portuguesa")⁸⁷.

Les implicacions ideològiques subjacents (el "reintegracionisme" sol lligar-se, encara que no sempre, a **postures polítiques radicals**, de l'esquerra nacionalista) i **la divisió dels "reintegracionistes"** entre els dos grups adés mencionats, segons el grau d'acostament desijat al portugués, front a **les lleus dissensions entre els que defenen una normativa autònoma per al gallec**, fan que les postures que proclamen la dialectalitat del gallec respecte del portugués tinguen un seguiment notablement minoritari en la societat gallega. En efecte, tant la *Televisión de Galicia* com l'ensenyança reglada (en definitiva, tots els resorts de poder) usen i difonen la normativa oficial de la RAG-ILG, que assegura l'independència de l'idioma gallec.

⁸⁷ Gargallo, J.E., *ibid.*, pp. 134-136. Curiosament, esta serena objectivitat a l'hora de valorar un conflicte llingüístic com el gallec la pert totalment el senyor Gargallo només una pàgina després, en tractar de la llengua pròpia dels "Països Catalans" (sic). Simplement diré que l'única referència al "secessionisme" llingüístic valencià es despacha en una cita de Germà Colon en la que se nos tilda als defensors d'una llengua valenciana independent de "*cuatro energúmenos*". Què fàcil és a voltes abusar de la demagògia i el maniqueisme; sobre tot quan, com en este cas, s'és juge i part...

Per tant, l'influència real del lusisme o "portuguesisme" gallec és, per lo que pareix, escassa⁸⁸. Ad això ajuda que, per molt que en les universitats i centres investigadors de Portugal els dialectes gallecs siguen considerats part de la llengua portuguesa, **eixe fet no implica ninguna connotació política reivindicativa, ni la construcció d'un moviment "panportuguesista" propugnat des de Lisboa que desijara englobar a Galícia**, i que hipotèticament poguera recolzar moralment (o financerament...) les activitats del "lusisme" gallec...

A pesar de tot, en 2003, la *Real Academia Galega* aprovà una modificació de les normes oficials, coneguda com a "normativa de la concòrdia", que buscava el consens normatiu, auspiciat per la *Asociación Socio-Pedagógica Galega* i pels departaments de Filologia Gallega de les tres universitats gallegues. Les modificacions, en sa major part, senyalaven com a opcions preferents determinades variants defeses pel "lusisme llingüístic" que ja estaven acceptades com a vàlides, encara que fins ad aquell moment no es consideraven aconsellables. No obstant, el moviment "reintegracionista" o "lusista" les considerà insuficients i continua mantenint els seus postulats d'unificació en la llengua portuguesa.

Per a acabar, com a mostra de les diferències ortogràfiques existents, incloc en el quadro següent, extret de la definició de "Idioma gallego"⁸⁹ en laWikipedia, alguns exemples comparats de l'ortografia gallega oficial i les propostes "lusistes":

Gallec (RAG)	Gallec (AGAL)	Portugués	Valencià
<i>Bo día / Bos días</i>	<i>Bom Dia</i>	<i>Bom Dia / Bons días</i>	<i>Bon dia</i>
<i>Como te chamas?</i>			<i>¿Cóm te diuen?</i>
<i>Quérote / Ámote</i>	<i>Amo-te</i>		<i>Te vullc / T'ame</i>
<i>Desculpe</i>			<i>Perdó / Disculpe</i>
<i>Grazas</i>	<i>Obrigado</i>		<i>Gràcies</i>
<i>Benvido</i>	<i>Bem-vido</i>	<i>Bem-vindo</i>	<i>Benvingut</i>
<i>Adeus</i>			<i>Adeu</i>
<i>Si</i>	<i>Sim</i>		<i>Sí</i>
<i>Non</i>	<i>Nom</i>	<i>Não</i>	<i>No</i>

⁸⁸ Gargallo, al nostre particularíssim parer una miqueta dolgut i desencantat per la situació real del "lusisme" gallec, afirma (ibid., p. 135): "No sabria dir-vos si els reintegracionistes són molts o pocs. Molts gallecs em diuen que pocs; i pocs, que no tan pocs".

⁸⁹ http://es.wikipedia.org/wiki/Idioma_gallego. Definició en la que per cert, la controvèrsia llingüística gallega, a diferència de la seua equivalent de "Valenciano", se tracta en absoluta normalitat i notable imparcialitat.

Gallec (RAG)	Gallec (AGAL)	Portugués	Valencià
<i>Can</i>	<i>Cam</i>	<i>Cão</i>	<i>Gos</i>
<i>Avó</i>		<i>Avô</i>	<i>Yayo</i>
<i>Periódico / Xornal</i>		<i>Jornal</i>	<i>Periòdic</i>
<i>Espello</i>		<i>Espelho</i>	<i>Espill</i>

2.7. ¿En quin dels casos nos trobem els valencians?

El procés codificador del valencià, iniciat, com en el cas català, en l'espenta de la Renaixença decimonònica (si be contava en precedents importants, com el de Carles Ros), ha topetat en dificultats inesperades, prolongant la seua etapa "constituent" durant més de cent anys (realment, per desgràcia, fins al present).

Tots els renaixentistes valencians "de guant", en Teodor Llorente al cap, que apostaven per recuperar l'ortografia valenciana tradicional, eren partidaris d'un estil determinat de llengua lliterària, molt arcaisant, que solia rebre el nom de "llemosí", en difús recort d'aquella originària llengua d'oc, *gloriós tronc comú* del que les seues filles València, Catalunya, Mallorca i Provença eren hereues; com també dels oblidats clàssics valencians del nostre Sigle d'Or. (escriuria Llorente en 1876: *iFills de la noble terra que mai del cor s'allunya! / iTrobadors de Mallorca! iCantors de Catalunya! / iFelibres de Provença! iCompanyys, amics, germans! / València a vostre encontre tota joyosa avança...*)

Això, front als renaixentistes "d'espardenya", que usaven el "*valensià que ara's parla*" per a arribar de forma fàcil al seu públic potencial, poc instruït i que pràcticament a soles parlava valencià, pero paradoxalment només sabia llegir en castellà. Un us sense major aspiració lliterària ni normativisadora, pero que al capdavall predicava en l'eixemple: les publicacions d'este sector "d'espardenya" solien estar íntegrament en valencià (castellanisat ortogràficament i lèxicament, pero ric en paraules i expressions ben genuïnes) contrastant en un us del valencià poc més que ornamental de la majoria dels poetes *de guant*, que solien usar el castellà per a qualsevol cosa que no fora la poesia.

No obstant, s'ha de dir que tant Llorente com Constantí Llombart, representants paradigmàtics de les dos tendències llingüístiques en conflicte, se convenceren de que eixa separació entre els dos *estils de valenciana llengua* havia de superar-se pel be del propi idioma.

Aixina, mentres Llombart adoptà ben pronte l'ortografia valenciana tradicional, abandonant la castellana, Llorente reconeixia haver reescrit alguns dels seus poemes per a que s'acostaren millor a la llengua valenciana actual, sense abandonar l'ortografia valenciana ni l'elegància

estètica⁹⁰. **Els dos, en fi, proclamaren en els seus escrits la necessitat d'una Acadèmia de la Llengua Valenciana** (en eixe nom) que, de forma pareguda als moviments que s'encetaven en la veïna Catalunya, trencara en l'absoluta anarquia a l'hora de fixar el nostre idioma, i determinara un model de llengua valenciana oficial i incontestable que tots els usuaris acceptaren seguir.

Serien **les propostes del vilarrealenc Josep Nebot i Pérez**, considerat el pare de l'ortografia valenciana moderna (l'any passat commemorarem cent anys de la seua proposta normativa⁹¹) les primeres que tractarien el tema des d'una perspectiva d'estricta valencianitat llingüística, sense caure en la castellanisació ni la catalanisació ortogràfiques. Precisament, Llorente fon el prologuiste del *Tratado de ortografía valenciana clásica* de Nebot i Pérez (1910). En ell, parlant de les dos tendències existents en el "renaiximent valencianiste", i despuix de descriure que una de les tendències proclamava que per a València, Catalunya i Mallorca s'hauria de promoure's un únic llenguatge lliterari, Llorente reconeixia a continuació que:

En esto no están conformes los más de los escritores valencianos del día. Protestan del nombre de catalán aplicado á nuestro idioma [...] y entienden que es ella diferente de la que se habla á la otra parte del Ebro, debiendo conservarse distinta, no sólo en la boca de los valencianos, sino en su forma literaria. Nebot es de este parecer; proclama nuestra independencia lingüística, y califica de tan grave herejía el catalanizar el valenciano, como el castellanizarlo.

¿Fins a ón hauria aplegat Llorente en esta tendència? Per eixemple, donà recolzament explícit en el mateix pròlec a una de les propostes més cridaneres de Nebot, que fon arreglada per Fullana per a la seua ortografia i oficialisada definitivament per la RACV en les Normes del Puig actualment en vigor: l'us de la "ch" per al sò palatal africac sort d'acort en els clàssics, reservant la "g-j" per al palatal africac sonor, en contra de la costum dels renaixentistes valencians *de quant*, que per desconeiximent usaven "g-j" en tots els casos (escrivint aixina *jove*, *pujar*, pero

⁹⁰ Dia Llorente en la primera edició del seu *Llibret de versos*: "Per a ajudar a eixa obra de valencianisme he escrit casi tots los versos de aquest llibret, y per aixó mateix els estampe. He procurat acostarme al modo usual de parlar tot lo que permitixen, per una banda, la propietat i puressa de la llengua y, per altra, la elevació del estil poètic. Al repassar alguna d'estes obretes, pera publicarles de nou, les he despullat de diccions arcaiques, que no tots comprenen". I en "El movimiento literario en Valencia en 1888", dins de l'Almanac "Las Provincias" per a 1890: "Andan algo separadas, en daño del renacimiento valencianista, la poesía popular, que peca de inculta y trivial, y la poesía erudita, que incurre en el defecto contrario, de artificiosa y arcaica. Fundir ambas tendencias, sería dar vida robusta a lo que ahora no la tiene". Roca, R.: *Teodor Llorente i la Renaixença valenciana*, p. 97 i 192. Institució Alfons el Magnànim, València C., 2007.

⁹¹ Recomane l'article de Marta Lanuza: "Cent anys de normativa valenciana" en la revista digital *Solcant les lletres*, pp. 65-69. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, 2010, el qual se pot consultar a través d'internet en la direcció electrònica http://www.aellva.org/sites/default/files/Solcant_01.pdf

també *punja, giquet*), i dels *d'espardenyà*, que usaven sempre “ch” (escrivint *puncha, chiquet*, pero també *chove, puchar*). A destacar que, en canvi, els tres sistemes diferenciaven perfectament el sò palatal fricatiu sort, per al que es reserva en exclusiva la lletra “x”, com en *Xàtiva, caixa*; la confusió vindria més tart, en adoptar l'ortografia catalana, que respon a una distribució diferent dels fonemes palatals.

Posteriorment, **el pare Fullana, basant-se en part en els treballs previs de Nebot, elaboraria unes normes** que, discutides i votades en assemblees generals en la societat Lo Rat Penat, foren declarades oficials per l'entitat, i oficialisades també, per eixemple, pel **Centre de Cultura Valenciana** (actual RACV) en 1927, sent seguides per una important nòmina de publicacions i escriptors.

No obstant, la carència d'unes institucions polítiques que prengueren partit per la normalisació de l'idioma valencià; la tradicional passivitat (quan no, beligerància) de les classes dirigents valencianes respecte a l'ús de l'idioma valencià; i la no manco tradicional indisciplina ortogràfica dels escriptors valencians, aixina com la creixent influència de l'exitós catalanisme llingüístic i polític entre certs sectors valencianistes, motivaren en conjunt **el famós “acord transaccional” de desembre de 1932**.

En este conegut acort, alguns escriptors i personalitats valencianes se reuniren en Castelló de la Plana per a acceptar “oficialment”, en algunes lleus modificacions, **les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans per a transcriure la llengua valenciana escrita** (en la denominació de “Bases d'ortografia valenciana”); recabant després la firma de personalitats com el pare Fullana (que les firmà “atés lo seu caràcter merament provisional”, pero que després reedità la seua pròpia ortografia l'any 1933) o entitats com Lo Rat Penat o el Centre de Cultura Valenciana, que les firmaren en esperit de concòrdia encara que no havien segut consultades ni convidades formalment a la discussió⁹².

Cap entendre aquella decisió com un intent transitori de salvar la situació puntual de desgavell ortogràfic, si be era objectiu clar d'alguns dels firmants anar esmenant-les, pero no per a adaptar-les a la realitat llingüística valenciana com haguera segut lo lògic i natural, sino per a augmentar la convergència en el model llingüístic establert en Catalunya, com el temps demostraria.

No obstant, la Guerra Civil i la posterior repressió de les manifestacions culturals de les llengües distintes del castellà tallaria de raül el procés, i només tímidament se recuperaria l'ús escrit del valencià a través dels Cursos de Llengua de Lo Rat Penat, especialment a partir dels anys cinquanta del sigle XX.

⁹² Vore per eixemple *Les Normes del 32. Aportacio documental*, d'Alfons Vila i Moreno, Ed. Lo Rat Penat, 1997.

Per desgràcia, **el procés d'acostament progressiu al català, no només ortogràfic, sino també lèxic, sintàctic i morfològic** (finalment, també onomàstic, fins a la pròpia desaparició de la secular denominació de “llengua valenciana”) que practicaven molts dels escriptors valencians, a sovint de forma inconscient i des d'unes postures d'absoluta bona fe *valencianista*, seria cada volta major i més evident⁹³.

Igualment, és de destacar **el resorgiment paral·lel d'un “pancatalanisme” identitari** (abans de la Guerra Civil totalment residual) que a partir dels anys xixanta cobraria una força insospitada, en connectar en el creixent moviment antifranquista i els ambients progressistes de l'Universitat de València, ademés de contar en un inesperat recolzament intel·lectual de primera magnitud en la figura de Joan Fuster.

Un “pancatalanisme” que, de proclamar la catalanitat de la llengua valenciana **passà a pregonar també la del propi poble valencià com a part dels “Països Catalans”**, i que, en la seua caent més radical, intentava explotar els tradicionals (i, a voltes, per desgràcia, justificats) ressentiments de les comarques valencianes cap a la capital per a debilitar el sentiment secular de valencianitat entre el Sénia i el Segura, i la seua substitució directa per una catalanitat absoluta i exclusiva.⁹⁴

Tot en conjunt provocà **la reacció d'importants intel·lectuals valencians i d'un sector creixent de la pròpia societat valenciana**; lo que, ya recuperada la democràcia, facilitaria el maneig nefant de *la qüestió identitària* per les forces polítiques que s'anaven conformant com a majoritàries (totes elles, de tall centraliste) que prendrien partit per una o altra opció en funció dels seus càlculs electorals, i que motivaria en darrer terme **l'esclat d'un autèntic conflicte social** (la famosa “Batalla de València”) de conseqüències per tots conegudes.

⁹³ Ramon Andrés Cabrelles, en 1952, en la seua biografia de Constantí Llombart (*Constantí Llombart, Biografia íntima*. R. Andrés Cabrelles, ed. a càrrec de Juli A. Àrias, ed. Oronella, València C., 2006, pp. 90-91), afirmava en una llògica tan descarnada com chamarrusquera, respecte ad esta perpètua contradicció, lo següent:

“[...] la parla valenciana —¡inclús la popular!— s'està perdent ràpidament, en els seus castellanismes i tot; els nostres poetes s'esforcen en resucitar la pura, la neta, que estudien i adaprenen llegint llibres moderns catalans i llibres antics valencians, en la qual cosa òmplin els allumenaments del seu ingeni de veus arcaiques i de paraules i girs estranys al valencià, raó per la qual són mal entesos per la majoria de la gent i no poden vendre en València una dotzena d'exemplars dels volums que editen, puix el poble pensa: ¡que escriuen com vullguen! ¡Nosatres, en no llegir-los...! Només, en alguna ocasió, troben recompensat el seu treball en algun certamen del qual el jurat, en estudiar els seus escrits, els otorga el premi, dient:

- Açò sí que és bo, que no ho entenem.

No és estrany que estos vats s'autoproclamen genis.”

⁹⁴ Dia Joan Fuster en *Qüestió de noms* (1962): “Tenim dret a esperar —per molt llunyana que se'ns presenti aquesta esperança—, que un dia serà suficient dir català per al·ludir a la nostra condició de poble únic, i agregar-hi una precisió comarcal per a localitzar la cosa o persona de què es tracta. Les actuals «regions» poden esvair-se i només el fet radical de la comarca i el fet general de la comunitat idiomàtica i civil seran importants [...]”

L'aparició, en 1977, del llibre *En defensa de la llengua valenciana*, de Miquel Adlert (antic defensor de les “Normes de Castelló”)⁹⁵, que denunciava la progressiva catalanisació llingüística i proposava una sèrie d'innovacions ortogràfiques, fon l'espurna que provocà un canvi de tendència en la qüestió normativa valenciana.

La publicació, el 1978, per part de l'Universitat de València, d'un dur i tendencios “Informe sobre la llengua del País Valencià”, que prenia partit clar per les tesis més catalanistes, i el fet que **el model de valencià escrit** –després de dècades de reclusió en chicotets rogles erudits– **se tornà ràpidament matèria d'interés per al gran públic** (l'ensenyança del valencià anava feliçment a constituir en breu una assignatura obligatòria per als chiquets), **i per tant quedava exposat a la pública crítica** per part de la societat, que en general no conectava en el model llingüístic artificios i catalanisant difòs pels responsables universitaris i alguns intel·lectuals (clarament influenciats, inclús políticament, per les tesis anexionistes), **provocaria la fractura definitiva** –que ja estava covant-se des de fea anys– **dels escriptors valencians i del món valencianiste en general en dos grups antagonistes irreconciliables**: els partidaris de l'anexionisme idiomàtic al català i els que creïen en un particularisme idiomàtic que proclama l'independència plena de l'idioma valencià.

Finalment, la presència del poeta Xavier Casp (que junt en Adlert havia comandat l'històrica *Editorial Torre*, publicant en valencià en els anys més negres del franquisme) en la Secció de Llengua de l'Acadèmia de Cultura Valenciana (fundació pública instaurada per la Diputació de València en 1915) culminaria, en 1979, **en l'aparició d'un nou sistema ortogràfic específic per a la llengua valenciana, creat per la Secció de Llengua de la RACV**⁹⁶ i també acceptat –no sense conflictes– per l'històrica societat Lo Rat Penat.

Este nou sistema ortogràfic **seria oficialisat** pel Consell preautonòmic valencià⁹⁷, comandat per UCD, i publicat per la Secretaria General Tècnica de la Conselleria d'Educació del Consell Valencià.

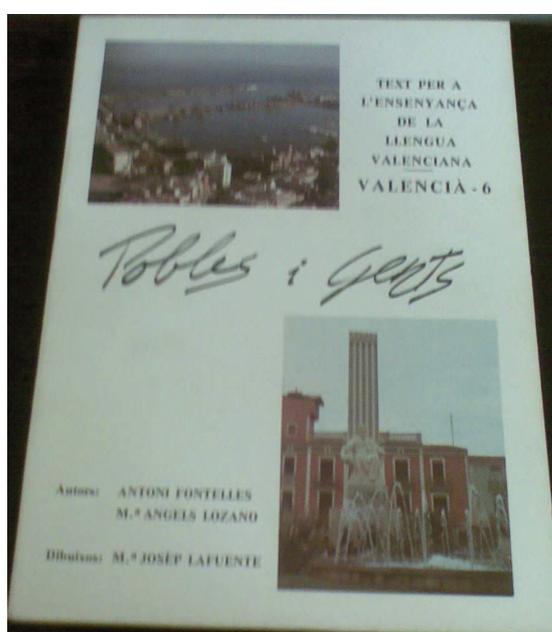
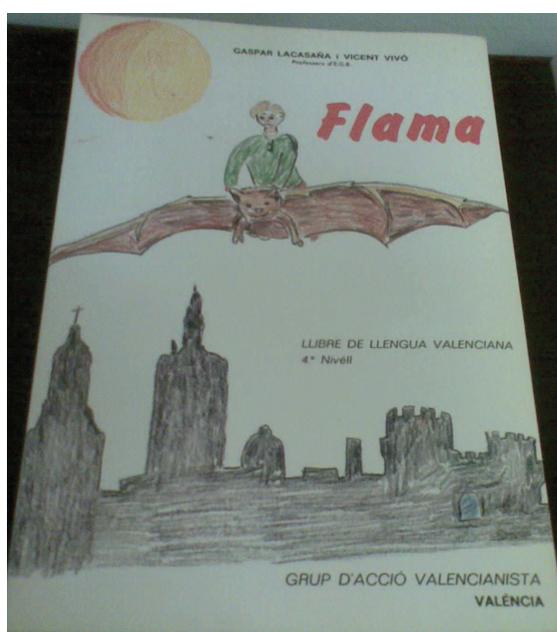
⁹⁵ Pot consultar-se en línia el text complet d'este llibre clau per a entendre el conflicte llingüístic valencià en <http://miqueladlert.blogspot.com/>. Miquel Adlert confessa quina fon la seua actitud davant de l'acort ortogràfic de 1932: “*I caigui en l'engany perquè no sabia que aquella llengua que no s'escrivia com la que aprenguí de Fullana, era per ser catalanisada. I com no em preocupí de fer estudis lingüístics, puix que em fiava dels que crea mestres sincers, aprenguí i escriguí aquella llengua catalanisada. I la duguí én mi a totes bandes*”. En el pas dels anys i, sobre tot, vista l'evolució de Joan Fuster i atres, “*vaig començar a despertar de l'engany*”. Adlert, M.: op.cit, pp 13-15.

⁹⁶ <http://www.llenguavalenciana.com>

⁹⁷ El primer document oficial important en el que s'usen les Normes de la Acadèmia de Cultura de Valenciana és el número 23 del *Bolletí Oficial del Consell del País Valencià* (2-6-1980). Per a qui tinga curiositat, pot consultar la seua versió digitalisada en http://www.docv.gva.es/datos/1980/06/02/pdf/dogv_0023.pdf. El canvi afectà a la denominació del periòdic oficial, ya que es procedí a la substitució del vocable “Butlletí”, que aparegué en totes les portades de la publicació fins al número 22 (15-5-1980), pel de “Bolletí”.

Igualment, en 1981 rebria l'adhesió multitudinària de personalitats i institucions valencianes en el Monasteri del Puig (raó per la qual és conegut popularment com a "Normes del Puig")⁹⁸.

En dita normativa **se publicaria en el DOGV la primera versió oficial en llengua valenciana de l'Estatut d'Autonomia** de la Comunitat Valenciana (1982)⁹⁹, i en ella es formaren els primers professors de llengua valenciana que es preparaven per a l'ensenyança de l'idioma en les escoles¹⁰⁰. El primer diccionari destinat a l'ús escolar fon el *Vocabulari Basic de la Llengua Valenciana*, editat pel Colectiu de Mestres de la Secció de Pedagogia del Grup d'Acció Valencianista en 1980¹⁰¹.

Llibres de text per a l'ensenyança del valencià redactats d'acort en les normes de l'Acadèmia de Cultura Valenciana i usats en el curs escolar 1981-82.

⁹⁸ Poden consultar-se, per eixemple, en la pàgina web de l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana els documents originaris de l'Ortografia de la Acadèmia de Cultura Valenciana, aixina com la *Documentació formal* de 1981 que justificava els canvis ortogràfics respecte a les "Normes de Castelló" preexistents. Com és sabut (i es pot verificar consultant els documents indicats), actualment la normativa diferix de l'originàriament aprovada en 1979 només en alguns retocs en lo que respecta al sistema d'accentuació gràfica i algun atre detall d'escassa importància (<http://www.aellva.org/content/xxx-aniversari-de-lacte-dadhesi%C3%B3-les-normes-de-lacad%C3%A8mia>).

⁹⁹ *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 74 (15-7-1982).

¹⁰⁰ *Orde de 7 de juliol de 1980 per la qual es desenrolla el Reial Decrèt 2003/1979, de 3 d'agost, que regula la incorporació de la Llengua Valenciana al sistema d'ensenyança del País Valencià (Bolletí Oficial del Consell del País Valencià, núm. 27, 1-8-1980)*

¹⁰¹ Coordinat per Antoni Fontelles i Maria Pilar Hervàs. Este vocabulari contà en una difusió notable, eixint a la llum vàries edicions (com la consultada per mi, de 1984). En l'introducció es fa una clara declaració d'intencions: "La petició d'un vocabulari que, a mes de lo exposat, servirà per als chiquets en les escoles valencianes, ha següt encara mes apremiant per part de les famílies i Associacions de Pares d'Alumnes, ya que no teniem a hores d'ara un vocabulari autocton, un vocabulari que s'atinguera a les regles ortogràfiques publicades per l'Acadèmia de Cultura Valenciana. [...] els ensenyants valencians tenim posada tota la nostra confiança en una Entitat que, un any darrere de l'atre, ha posat l'esfòrç i el trebàll de filolecs, historiadors, literats i doctors, en l'estudi i posta al dia de la Llengua Valenciana".

La raó de ser de les Normes de la RACV se basaren i es basen en tres premisses clares, que yo resumiria de la següent manera:

1. Forjar **un estàndart pròpiament valencià**, tan pròxim com siga possible a les maneres habituals de parlar de la majoria dels valencians, que **garantise el seu reconeiximent com a llengua pròpia i facilite l'identificació per part dels valencians** (parlants o no del valencià) en dit estàndart, com a llengua de cultura, i assegure la seua supervivència front a la castellanisació.
2. Assegurar **una codificació equilibrada**, que respecte la tradició ortogràfica, fonològica, lèxica... de la llengua valenciana clàssica sense caure en l'arcaisme o el recarregament artificiosos, pero tampoc en la vulgarisació extrema, i que a l'hora **protegitxa les principals característiques llingüístiques del valencià front a les dos llengües en conflicte: el castellà i el català**.
3. Per a, aixina, **fomentar el seu us, en el prestigi simbòlic adquirit a partir de la seua genuïnitat i proximitat als parlants**, i la seua falta de conflictivitat intrínseca front a un estàndart foraster (el català), implantat paulatinament des de principis del segle XX per certes èlits culturals i erudites, pero alié a la nostra tradició i, **d'acort en la consciència secular no dialectal del poble valencià**, interpretat per molts valencians com una "imposició externa".

Totes les ilusions posades en esta "neografia" valenciana es truncaren en el canvi de partit polític governant en 1982, que provocaria també un canvi radical en esta qüestió. El nou govern socialiste, influenciat pels intel·lectuals provinents del PSPV, partit que s'havia unificat en el PSOE pocs anys abans en una operació dirigida simultàneament des de Madrid i Barcelona, decidí prendre com a referència la normativa llingüística que emanava de les "Normes de Castelló evolucionades" (que, com havem dit, era en realitat la de l'Institut d'Estudis Catalans en lleus retocs, i que contava —i conta— en dos grans pilars valencians: la facultat de Filologia de l'Universitat de València i l'entramat econòmic i associatiu del conegut editor Eliseu Climent).

Aixina, sense atrevir-se a declarar-la oficial, la Generalitat l'usà de manera oficiosa tant en l'ensenyança reglada (apartant als professors prèviament formats en la normativa de la RACV¹⁰²) com en els documents oficials de l'administració i, més tart, en la Ràdio Televisió Valenciana.

En els últims anys del govern socialiste hi hagueren intents d'oficialisar l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana¹⁰³, partidari de l'anexionisme llingüístic, com a ent normatiu del valencià; no obstant, l'arribada al govern autonòmic de la coalició Partit Popular-Unió Valenciana en 1995 paral·lisà estos moviments, si be **no modificà les pràctiques anteriors per lo que respecta a l'ús de la normativa anexionista** en l'educació o l'administració, a excepció d'aquelles competències gestionades directament per UV –no sense grans polèmiques, numerosos intents de censura ideològica i habituals episodis de crítica demagògica i maniquea per part dels sectors més radicals de l'anexionisme llingüístic–.

¹⁰² En el curs 1978/79 se donaren les primeres classes experimentals de valencià, posades en marcha pel conseller Josep Lluís Barceló (llavors en la UCD; encara que significativament acabaria, passats els anys, en l'Unitat del Poble Valencià) sent el socialiste Josep Lluís Albinyana president del Consell. En estes primeres classes se seguïen les "Normes de Castelló evolucionades", pròpies de l'anexionisme llingüístic (i úniques conegudes en aquell moment, més allà de les Normes de Castelló originàries que no seguia pràcticament ningú).

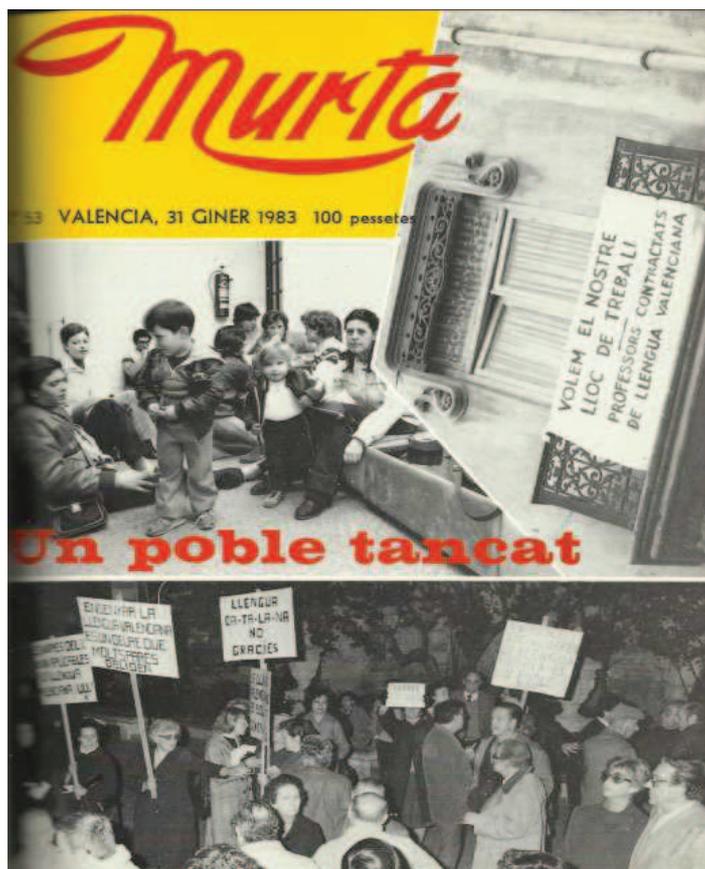
La contestació popular ad este model llingüístic i l'aparició en 1979 de les Normes de l'Acadèmia de Cultura Valenciana provocaren un greu conflicte en el sí del Consell. L'eixida del PSPV-PSOE del mateix i l'entrada d'un nou Conseller d'Educació de UCD (Josep Peris Soler) paral·lisaren el pla, i el nou Consell redirigí les seues intencions cap a l'ensenyança de l'idioma en un model llingüístic inspirat per les normes estrictament valencianes acabades d'estrenar.

No obstant, Acció Cultural del País Valencià (fundada en 1978 i comandada en aquella época pel propi Joan Fuster) mantingué, de comú acort en molts mestres, les classes de valencià seguint el model llingüístic catalanisant, aixina com campanyes d'alfabetisació d'adults en moltes comarques valencianes (conegudes en conjunt com la "campanya Carles Salvador"). Especialment a partir de l'entrada d'Amparo Cabanes com a consellera d'Educació en 1981, se contracten professors formats en la normativa de la RACV, donant-se classes en els col·leges en esta normativa.

La Conselleria arribaria a contractar formalment a 190 professors formats per Lo Rat Penat i el GAV, proposats per la Conselleria i que el Ministeri d'Educació havia de contractar de forma efectiva. La delegació provincial del Ministeri d'Educació els requerí per a la firma dels contractes entre el 25 i el 28 d'octubre de 1982, pero el triomf socialiste en les eleccions del propi 28 d'octubre detingué el procés.

Els professors contractats pergueren aixina el seu lloc de treball, i a pesar de les protestes i un intent de tancament en les instal·lacions de la Conselleria d'Educació (7-1-1983), foren substituïts per altres professors que sí combregaven en les tesis de l'anexionisme llingüístic i havien segut formats per ACPV o el ICE els anys anteriors. Lo restant és conegut. Poden repassar-se algunes notícies de l'època que donaven conte d'estes polèmiques en el recull *Lengua valenciana. Una llengua suplantada*, de Maria Teresa Puerto Ferre. Ed. Diputació de València, València C., 2006, o en la revista *Murta*, especialment en el número 53, de giner de 1983.

¹⁰³ *Decret 238/1994, de 22 de novembre, de Govern Valencià, pel qual es crea l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana* (DOGV núm. 2397, 2911-1994). El IIFV substituïa a l'Institut de Filologia Valenciana creat en 1978 per l'Universitat de València, en incorporar també les universitats d'Alacant i Jaume I de Castelló. El decret deixava la porta oberta a que l'organisme poguera ser l'ent oficial que establira la normativa del valencià, per mig d'un decret de la Conselleria d'Educació i Ciència (ocupada en aquell moment per Joan Romero), tal com tot fea prevore que succeïria si el PSPV-PSOE continuava governant despuix de les eleccions de 1995. El canvi de govern trastocà estos plans.

Portada del número 53 de la revista Murta (giner de 1983) en el que s'informava del tancament en la Conselleria d'Educació dels professors apartats del seu lloc de treball per motius "ortogràfics"

Les gestions per a aconseguir tancar (teòricament) el conflicte lingüístic se succeïren. Per no fer-ho més llarc (la descripció del procés podria donar per a un llibre sancer), **la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en 1998**¹⁰⁴, a instàncies de la Generalitat Valenciana i baix el comandament directe del llavors president, Eduardo Zaplana, en presència (encara que en proporció desigual) d'acadèmics de les dos tendències en conflicte, tenia per pretés objectiu arribar a un consens lingüístic en el que totes les *sensibilitats* foren tingudes en conte.

La realitat és que, com és sabut, la creació de la AVL i, més encara, la reforma de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana en 2006, que instaurà (art. 6.8) la AVL com a "institució normativa de l'idioma valencià", **ha provocat de facto l'oficialisació de les tesis de l'anexionisme lingüístic** en molt lleus concessions, i **la proscripció de iure de la normativa de la RACV**, donat que la legislació aprovada obliga sobre el paper a totes les administracions valencianes, aixina com als particulars que vullguen optar a subvencions per a l'ús de l'idioma, a seguir les prescripcions lingüístiques de la AVL¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Llei 7/1998, de 16 de setembre, de la Generalitat Valenciana, de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (DOGV núm. 3334, 21-9-1998).

¹⁰⁵ La RACV, en realitat, no s'ha trobat mai representada pels teòrics portaveus del particularisme lingüístic en la AVL, fins al punt que els acadèmics de la AVL que en son dia formaren part de la RACV ja no pertanyen ad esta;

Paralelament, el conflicte dins del propi moviment del valencianisme idiomàtic entre, per una banda, els valencianistes llingüístics que eren partidaris d'intentar un acostament a les posicions anexionistes per tal de trobar una pau llingüística justa i, per l'altra, aquells que veuen la AVL com una "treta" per a aconseguir de fet l'oficialització directa de la normativa catalana (i en conseqüència rebujaven qualsevol contacte en l'anexionisme llingüístic), dividí i debilità greument el moviment del particularisme idiomàtic valencià; en unes conseqüències també per tots conegudes –i que no tenim massa ganes de relatar, precisament per ser tan conegudes– que arriben fins al present.

Els seguidors de les Normes de la RACV, a pesar de les adversitats, organitzats i articulats principalment a través de la pròpia Acadèmia¹⁰⁶, la centenària entitat Lo Rat Penat¹⁰⁷, l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana¹⁰⁸ i moltes altres entitats culturals, s'han mantingut durant estes tres dècades fidels a les seues conviccions, i sense pràcticament recolzament institucional¹⁰⁹ han continuat la seua producció lliterària i les seues reivindicacions en pro d'una normativització plenament valenciana i autònoma del nostre idioma.

La "neografia" que en 1979 constituïen les Normes de la RACV ha seguit seguida durant tot este temps de forma constant per més de cent escriptors, ademés dels millers de valencians formats en els cursos de llengua de Lo Rat Penat i altres entitats culturals; i les publicacions escrites que han seguit esta normativa s'acosten als 1.000 títuls¹¹⁰, ademés de nombroses revistes –entre les que destaca la primigènia *Murta*, o la revista *Lletraferit*, d'excelents continguts i disseny gràfic– i diverses pàgines web.

La RACV, en la producció constant dels membres i agregats col·laboradors de la seua Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes des de 1979 –composta per llingüistes, estudiosos de l'idioma

tot lo contrari que, per eixemple, alguns acadèmics que compartixen "doble militància" en l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana o el propi Institut d'Estudis Catalans. Poden consultar-se en la pàgina web de la Secció de Llengua de la RACV tota una sèrie d'informes i comunicats emesos per l'institució (<http://www.lenguavalenciana.com/documents/start>), encapçalat per u dels que més resò ha contat: el "Manifest dels ciutadans i ciutadanes sobre la llengua valenciana" (<http://www.racv.es/files/Manifest%20ciutadans.pdf>)

¹⁰⁶ <http://www.racv.es/>

¹⁰⁷ <http://www.loratpenat.org/>

¹⁰⁸ <http://www.aellva.org/>

¹⁰⁹ Res comparable, per eixemple, al *benemèrit* conglomerat de fundacions i societats que comanda l'editor Eliseu Climent (en "Acció Cultural del País Valencià" al cap), que va rebre només entre 2002 i 2009 la gens desdenyable quantitat de quinze milions d'euros (o siga, uns dosmil cincents milions de les antigues pessetes) en ajudes públiques de la Generalitat de Catalunya, més dos milions d'euros més de les quatre diputacions catalanes, segons les notícies publicades recentment en premsa. *Sorprenents* fets que inclús està investigant la justícia (*La Vanguardia*, 18-3-2011: "La Generalitat pagó 15 millones en subvenciones a Eliseu Climent", o *Levante-EMV*, 20-3-11: "Climent y su mujer cobraron 512.000 euros de sus fundaciones sostenidas con ayudas de Cataluña").

¹¹⁰ Un estudi d'Àngel Calpe donava per al període comprés entre 1979 i 2004 un resultat de 656 títuls escrits en Normes del Puig; l'any de màxima producció editorial en la nostra normativa fon 1997, en 53 llibres. Calpe, A.: "La producció editorial en les Normes de la RACV (1979-2004). Una aproximació bibliomètrica", dins de l'interessant llibre col·lectiu *25 anys de les Normes Valencianes de la RACV, dites d'El Puig*. L'Oronella – Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2005.

i experts en diverses branques del saber– ha continuat la seua llabor normativisadora en els escassos recursos disponibles, donant a llum gramàtiques, diccionaris ortogràfics, l'edició de la *Série Filològica* de la RACV, un corrector informàtic, la confecció d'una completa pàgina web (www.llenguavalenciana.com) que conté divers material llingüístic i, finalment, en 2010, el magne *Diccionari General de la Llengua Valenciana*¹¹¹.

No estem parlant, per tant, d'una “ortografia idiosincràsica” a l'estil de les descrites en el capítol dedicat al castellà, sino d'un verdader moviment reivindicatiu –d'una minoria conscienciada, si es vol– que (en ocasions en incoherències, inconsistències i inclús errors; induïts moltes voltes per l'ambient advers) ha apostat i aposta per un canvi en la codificació llingüística de l'idioma valencià que hauria de tindre reconeixement oficial. I lo que és més important: que lluita pel reconeixement ple en tots els àmbits de l'idioma valencià com a llengua autònoma.

Recapitem. En el cas del **castellà** i el **castellà** la fixació ortogràfica se conseguí en uns 60-70 anys –temps en el que l'ortografia oficialment sancionada hagué de conviure en neografies o ortografies idiosincràsiques de certa entitat i difusió popular–, gràcies a uns poders públics que apostaren decididament per una opció concreta, que en el cas del castellà era realment la que contava en una major tradició i pes des de fea sigles –la *Real Academia Española*– i que en el cas del català donava la seua confiança a una ortografia prou trencadora en els esquemes ortogràfics tradicionals de l'idioma. En el cas del català, l'impuls de la societat civil fon determinant per a suplir la falta de poder polític real en la major part del periodo “constituent” de la codificació llingüística.

En el cas del **noruec**, en canvi, **la discrepància no s'ha resolt**: provablement, degut a la tradició fonament democràtica dels països escandinaus, i també perque les discrepàncies no són només ortogràfiques –com en el cas del castellà i, molt més discutiblement, en el cas del català– sino morfològiques, sintàctiques i lèxiques. I inclús **de concepte**: dels que accepten l'acostament del propi idioma a les solucions daneses, front als que proclamen la plena norueguitat de l'idioma.

El cas de l'holandés és llaugerament diferent. En esta ocasió nos trobem en una fase incipient de “neografia”, en la que determinades entitats culturals, publicacions i mijos de comunicació **es “rebelen” contra la normativa oficialment establida**, que consideren complicada i arbitrària, i com que no troben resò en les seues demandes, opten per seguir el seu camí a partir dels seus propis mijos, fent pedagogia del seu model llingüístic i donant eixemple en l'aplicació instrumental de les seues pròpies propostes gramaticals, agrupats en la “Plataforma ortografia blanca”. Com havem explicat, hi ha uns portals d'internet molt treballats i aparentment en

¹¹¹ Baix la direcció del filòlec Voro López, actual Director de la Secció.

numerosos continguts interessants (encara que en holandés i, per tant, absolutament inintel·ligible per al valencià mig) que difonen a través de la ret les propostes ortogràfiques renovadores, encarnades en el “llibre blanc”, com s’ha dit, com a alternativa al “llibre vert”.

La situació del **gallec** presenta certs paralelismes en la del noruec i, absolutament, en el cas valencià; si bé l’alternativa galleguista conta en la ventaja de la seua oficialitat des de fa 30 anys, lo que fa que les alternatives “lusistes” no contenen hui en un coneixement popular significatiu. **Este podria haver segut el resultat de la codificació llingüística de les Normes de la RACV** si la seua oficialitat entre 1980 i 1982 haguera tingut continuïtat en els successius governs autonòmics, de forma que l’opció anexionista catalana s’haguera mantingut com a residual, tal com ocorre hui en Galícia en el “lusisme” llingüístic. Però en València les coses ocorregueren exactament al contrari que en Galícia, i els resultats estan a la vista.

No obstant, parlar de lo que pogué ser i no fon, 30 anys després, és recrear-se en ucronies que ben poc poden aportar hui. Com vorem en pròxims capítuls, el cas de la codificació de l’idioma valencià, hui, és el conflicte **entre un estàndart oficial (el de la AVL-IEC) que dialectalisa el valencià però que tota una generació coneix** (perquè li l’han ensenyat en l’escola) **front a una neografia apareguda fa 30 anys que proclama l’independència del valencià** però que, per motius diversos **no s’ha implantat en la societat de forma sòlida**, i per això el gran públic la coneix només de forma deficient o inexacta (quan no, la desconeix absolutament). El risc de que, si no es donen els passos adequats, la neografia dita popularment “Normes del Puig” derive en un futur pròxim en una constelació de “ortografies idiosincràsiques” que acaben desapareixent a mida que desapareguen per llei de vida els seus benintencionats creadors, és evident.

El problema és que, per dir-ho d’una forma clara, **la llengua valenciana ja no està en edat de continuar en estes discussions**. Efectivament: **hauríem d’estar en atres coses**, i més, veent com totes les llengües del nostre entorn –i més encara, les que competixen directament en el valencià– fa temps que tenen la *qüestió* mijanament (o totalment) resolta.

És trist, però s’ha de dir clarament: mentres més se prolongue la situació actual, més perill hi ha que la solució definitiva siga la que no volem. Parlant una altra volta clar: **la desaparició de l’idioma, o la seua reducció a una parla rural i minoritària** –dèbil resò d’antigues glòries oblidades i soterrades–.

3. Pero, ¿qué pensa realment el poble valencià del seu idioma?

Si no pots medir i expressar en números allò de lo que estàs parlant, els teus coneiximents sobre la qüestió són dèbils i insatisfactoris.

Lord Kelvin

3.1. Les enquestes del CIS

Com havem dit a l'inici d'este treball, independentment de la percepció particular que cadascú tinga sobre el seu entorn més immediat, l'acostament a l'anàlisi del comportament humà ha de realisar-se, en tot cas, en tÈrmins estadístics.

Al respecte, hi ha una interessant enquesta, de 2004, que pot consultar-se¹¹², en les seues senyes més importants, en la pàgina web del CIS. Si be, en la resenya que d'esta enquesta donava el diari *Las Provincias* del 10 de decembre de 2004 se creuaven els resultats en el partit polític a qui la persona enquestada havia votat en les eleccions autonòmiques de 2003, i en l'ús real que de la llengua valenciana declarava fer l'entrevistat. El diari no comentava un interessant tercer creuament que sí podem consultar en la pàgina del CIS: els resultats per províncies. Passem a repassar els resultats, que parlen per sí a soles:

PREGUNTA 23
Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	64.4	(1029)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	29.9	(478)
N.S.	5.1	(82)
N.C.	0.5	(8)
TOTAL	100.0	(1597)

Com se pot vore, en una relació de 2 a 1 (64,4% front a 29,9%), els valencians, de Vinaròs a Oriola i d'Ademús a Xàbia, som terriblement "secessionistes", seguint la terminologia oficial "filològica"...

Per si algú volia traure a colació la llegenda habitual de que este sentiment se reduïx a la famosa "ciutat de València i la seua conurbació" (autèntic *regne de Mòrdor* sociològic per a l'anexionisme llingüístic), vejam la descomposició per províncies:

¹¹² http://www.cis.es/cis/opencms/-Archivos/Marginales/2560_2579/2560/Es2560_mapa.htm

PREGUNTA 23

Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	72.5	(382)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	22.0	(116)
N.S.	5.1	(27)
N.C.	0.4	(2)
TOTAL	100.0	(527)

*Província d'Alacant***PREGUNTA 23**

Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	62.2	(552)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	32.0	(284)
N.S.	5.1	(45)
N.C.	0.7	(6)
TOTAL	100.0	(887)

*Província de València***PREGUNTA 23**

Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	51.9	(95)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	42.6	(78)
N.S.	5.5	(10)
TOTAL	100.0	(183)

Província de Castelló

Efectivament. Fins en Castelló; encara que, com era d'esperar, en un percentatge menor que en València. I també, especialment i de forma accentuada, en Alacant.

Clar, “és que el País Valencià”, diran alguns, “ha donat un terrible gir a la dreta, i no és més que un reflex de la nova realitat sociològica dretana. La culpa la té tota Canal 9”. Segon erro. Vejam la distribució d'opinions segons el partit polític a qui varen votar els enquestats en les eleccions de 2003 :

Partit votat	És una llengua diferent i diferenciada del català	És la mateixa llengua que es parla en Catalunya i Balears	No sap / no contesta
TOTAL	64,5 %	29,9 %	5,6 %
PP	74,6 %	21,2 %	4,3 %
PSOE	63,2 %	31,0 %	5,7 %
EUPV	34,3 %	64,3 %	1,3 %
UV	76,9 %	23,1 %	--
BNV-EV	25,2 %	74,8 %	--
Abstenció	63,5 %	28,9 %	7,5 %

Font: *Las Provincias*, 10-12-2004, a partir de l'enquesta del CIS

Els resultats atribuïts als votants del PSOE (un 63,2% de particularistes front a un 31% d'anexionistes), apuntant en una direcció tan diferent a la postura oficial mantinguda per les successives direccions de la sucursal socialista valenciana, donaven peu a que *Las Provincias* otorgara a la notícia el ranc de titular més destacat del dia, en la primera pàgina del diari, a quatre columnes: “*El 63% de los votantes del PSPV cree que catalán y valenciano son lenguas distintas, según el CIS*”. Uns resultats que a mi, personalment, no m'estranyen en absolut, segons la meua percepció del votant socialiste mig de València ciutat, i que l'enquesta confirma també per a València regne.

El percentage de votants d'esta opinió és encara major, com cabia esperar, en PP (74,6% de “secessionistes”) i sobretot UV (76,9%), i també entre el sector abstencionista, que presenta un 63,5% de “secessionistes”. Mentres que únicament triomfa la postura anexionista entre els votants d'Esquerra Unida (64,3%, front a 34,3% de “secessionistes”) i, especialment, el Bloc (74,8% d'anexionistes front a 25,2% de “secessionistes”). Encara que en tots els sectors sociològics, tant una com atra opció troba resò.

“Clar, clar” –insistiran alguns–, “és que el problema, més allà de la tradicional divisió entre dreta i esquerra, és la *castellanització* galopant del país, que provoca la pèrdua de la “tradicional” i “evident” consciència de llengua compartida entre valencians i catalans...” Puix tampoc. Vejam els resultats segons l'us de l'idioma valencià que fan els enquestats:

	És una llengua diferent i diferenciada del català	És la mateixa llengua que es parla en Catalunya i Balears	No sap / no contesta
No conec el valencià	58,1 %	23,3 %	18,5 %
Conec el valencià però use el castellà	65,0 %	29,7 %	5,2 %
Use els dos indistintament	67,9 %	29,1 %	3,0 %
Valencià en casa, castellà en treball i carrer	69,7 %	25,3 %	5,0 %
Escric i use el valencià en tots els àmbits	59,5 %	38,5 %	2,1 %

Font: Las Provincias, 10-12-2004, a partir de l'enquesta del CIS

Per a escomençar, com veem, el percentage més baix de “secessionistes” conscients se dona, curiosament (o no tant), entre aquells que no coneixen el valencià (és dir, monolingües castellaparlants). Només un 58,1% d'ells creu que són dos llengües diferents¹¹³, i s'ha de destacar l'alt percentage (18,5%) que no sap o no contesta.

Als castellaparlants monolingües els segueix el grup dels que escriuen i usen el valencià en tots els àmbits; en sa major part, probablement, noves generacions que coneixen el valencià de l'escola. Criats, per tant, en la teoria llingüística *catalanista*, única que s'ensenya des de fa 25 anys durant tota l'etapa acadèmica als escolars valencians. No obstant això, en un notable 59,5% pensen també majoritàriament que valencià i català són llengües diferents, front a un 38,5%, que troben que són la mateixa. Lo que vol dir que, a pesar de les fortament ideologisades classes de valencià, de mentalitat i pensament únic, el resultat no és tot lo bo que els seus *líders espirituals* voldrien...

El restant de grups són més acusadament “secessionistes”, fins a aplegar al màxim del 69,7% en el grup que “parla valencià en casa i castellà en el carrer i el treball”. Una definició, tot siga dit, que em pareix prou desafortunada: no pareix verosímil que una persona que parla valencià en sa casa no el parles en amics, coneguts, veïns, companys de treball o comerciants que també el parlen; el grup ha d'englobar més aïna a valenciaparlants de llengua materna valenciana, però

¹¹³ Per la meua experiència personal, este resultat m'estranya sols a miges. Quàntes voltes, intentant convèncer ad algun castellaparlant recalçant de la necessitat de tindre una postura positiva cap a l'idioma valencià, m'han contestat en el famós “*¡pero si no es más que un dialecto del catalán, no se para qué c... lo defiendes tanto!*”)

que no l'usen habitualment de manera escrita o formal. Un sector sociològic, en tot cas, que té el valencià com a llengua materna i no coneix, en línees generals, el valencià “normalitzat”¹¹⁴ segons les normes de l'Institut d'Estudis Catalans, oficial en la nostra comunitat des de 1982 fins a hui.

“És una enquesta aïllada” –diran alguns, a la desesperada– “No em crec les enquestes del CIS”. Admetent l'error intrínsec de tota enquesta, la sèrie de quatre enquestes anàlogues que feu el CIS entre 2001 i 2004, que es pot consultar també en la seua pàgina web, no deixa massa lloc al dubte. En una forqueta que va del 52,7% al 66,8% de “secessionistes”, i del 25,4% al 31,6% d'anexionistes, la conclusió és evident: **la majoria absolutíssima del poble valencià, de dreta i esquerra, valencià o castellarparlant, creu que el valencià és una llengua diferent i diferenciada del català...**

Per a acabar, un últim detall, també certament positiu. La de l'actitut que ha d'assegurar la supervivència del valencià entre les noves generacions. Observem els resultats de la pregunta següent:

PREGUNTA 22
¿En qué lengua piensa que debería hablar habitualmente...

	El alcalde de su ciudad	Los maestros	Los médicos del centro de salud	Sus vecinos	Sus hijos
En valenciano	15.2	7.0	6.3	10.7	12.5
En castellano	26.6	27.2	28.2	27.4	27.0
En valenciano y castellano	47.2	54.7	57.5	49.7	52.2
Más valenciano y menos castellano	6.8	6.4	4.1	3.5	4.6
Más castellano y menos valenciano	3.3	3.8	3.0	2.9	2.6
N.S.	0.4	0.5	0.4	3.5	0.9
N.C.	0.5	0.4	0.6	2.2	0.3
(N)	(1597)	(1597)	(1597)	(1597)	(1597)

La suma dels que creuen que els seus fills han de parlar “només en castellà” o “més castellà i menys valencià” (és dir, els valencians **que estan objectivament en contra de la recuperació i manteniment del nostre idioma**, en tant que no els agrada que els seus fills el parlen) fa un 29,6% (percentatge quasi idèntic, curiosament, al de valencians que creuen que el valencià és un dialecte del català). Els que creuen, per contra, que els seus fills han de parlar en “valencià i castellà”, “més valencià i menys castellà” o “només en valencià”, **fan un majoritari 68,9%.**

¹¹⁴ Per als esguitosos, faç constar que use el terme “normalitzat” en el sentit de l'ampliació semàntica que habitualment experimenta est adjectiu en valencià coloquial.

Per tant, **la valencianitat central sociològica**, la que (per eixemple...) fa guanyar i perdre eleccions, té una opinió clara:

- u, **el valencià és un idioma diferent i diferenciat dels idiomes veïns** (i en concret, del català),
- i dos, vol, simultàneament, **que eixe idioma continue sent parlat pels seus fills**.

Un servidor s'inclou, com no pot ser d'atra manera, en eixa majoria.

Seria interessant saber també quanta gent d'eixe 29,9%, no obstant creure que valencià i català són una única llengua, és també del parer que el nostre idioma té dret a seguir rebent la mateixa denominació històrica que rep des de que té nom (és dir, *llengua valenciana*), i a tindre, en major o menor mida, un estàndart oral i escrit propi que respecte mijanament les seues particularitats (teòrica doctrina AVL, que no segueix ningú de forma oficial, ni tan sols la majoria dels propis acadèmics). Yo crec que molta, per no dir la major part...

Esta série d'enquestes vindria a posar en evidència als que continuen afirmant, *erre que erre*, que el conflicte llingüístic valencià és "artificial" i "inexistent"; poc menys que un invent de la dreta franquista... Qué volen que els diga. Ells voran. Que per als valencians de 2011 hi ha problemes molt més importants que este, tots estem d'acort (desocupació, problemes econòmics, fracàs escolar, inseguritat ciutadana, saturació de la sanitat pública, la drogadicció o l'alcoholisme entre els jóvens, la debilitat d'alternatives econòmiques a la construcció i el turisme, o el simple dia a dia de convivència en la parella o cóm aplegar a final de més...). Pero negar obvietats, autoenganyar-se a l'hora d'afrontar un problema, té uns quants inconvenients. Com impedir arribar a la solució del propi problema i, sobretot, destruir la credibilitat de qui actua de tal manera.

No obstant, m'agradaria advertir d'un fet que trobe important. Les enquestes, encara que siguen dutes a terme en el màxim rigor tècnic, no deixen de ser una "foto fixa" que descriu l'estat d'opinió concret en un determinat moment temporal, i òbviament resulta pueril pensar que en un futur més o manco pròxim eix estat d'opinió *necessàriament haurà de continuar sent el mateix*. En tot cas, només nos serviran com a instrument per a besllumenar *tendències* que puguen suggerir-nos cóm serà eixa evolució futura.

3.2. Coneiximent comparat de les llengües "autonòmiques"

El **Cens de 2001** (l'últim realisat) preguntava als enquestats (tota la població sense excepció) sobre el coneiximent de la llengua pròpia en aquelles comunitats autònomes que contenen en dos llengües cooficials, en els següents resultats:

	No l'entén	L'entén	El sap parlar	El sap llegir	El sap escriure
Galícia	0,6 %	99,5 %	91,5 %	69,0 %	56,8 %
Catalunya	5,5 %	94,5 %	70,1 %	75,8 %	48,8 %
Illes Balears	11,6 %	88,4 %	61,3 %	60,4 %	35,7 %
País Vasc	47,1 %	52,9 %	48,1 %	46,3 %	43,7 %
València	13,1 %	86,9 %	48,8 %	46,8 %	22,1 %
València (només zona valencioparlant)	9,6 %	90,4 %	53,7 %	51,3 %	26,3 %

Font: Cens 2001

D'entrada podem observar que **la vitalitat i el coneixement oral i escrit del gallec, i, en menor mida, del català i el balear** (en est últim cas, significativament, se donen uns coneixements d'escriptura prou baixos) **són envejables si els comparem en el cas del valencià**. La situació del vasc presenta una particularitat evident, com és la distància notable de les estructures lingüístiques de l'euskera (una llengua prerromànica) respecte del castellà, lo que dificulta la seua adquisició per part dels castellarparlants en contraposició als altres casos, en els que, al tractar-se de llengües romàniques pròximes, la seua adquisició i, sobre tot, el seu coneixement passiu resulta molt més senzill.

L'enquesta sobre la situació social del valencià, patrocinada per la AVL en 2004¹¹⁵, nos mostra un estat de coses llaugerament més favorable a l'ús de l'idioma. Les sifres bàsiques, aplicades només a la zona valencioparlant (sense tindre en conte, per tant, la població de les comarques valencianes castellarparlants, que farien baixar notablement els percentages), sense entrar en més detalls, nos donen els següents resultats: un 81,6% entén el valencià, un 58,4% el sap parlar, un 51,1% el sap llegir i un 27,3% el sap escriure.

3.3. Algunes tendències inquietants

Pero clar: que una persona declare "saber parlar valencià" no implica necessàriament *que l'use de forma habitual*. I si nos adinsem en una altra classe de criteris és a on podem observar una sèrie de tendències i actituds certament preocupants respecte al futur del nostre idioma.

Com és sabut, la continuïtat d'una llengua viva ve assegurada per la seua transmissió de pares a fills. Continuant en els resultats de l'enquesta de la AVL, si prenim com a criteri **l'ús oral familiar de l'idioma**, per a les comarques valencioparlants tenim que **només un 36,5 % de la població usa el valencià de forma exclusiva o majoritària en el seu entorn familiar**, mentres que un altre 5,5 % afirma usar el valencià i el castellà per igual. Per tant, pràcticament un 60 % de la població de la zona valencioparlant (sense contar, per tant, les

¹¹⁵ Aprofite les referències arreglades per Pradilla, M.A: op.cit, pp. 93-120.

comarques històricament castellarparlants) usa el castellà (o altres llengües) de forma exclusiva o principal en les seues relacions familiars.

Si desglossem est us per grups d'edat, tenim que, **mentres un 48,5 % de les persones “majors” usen prioritàriament el valencià en la llar**, este percentage descendix a mida que nos movem a edats més jóvens, fins a aplegar a **només un 29 % entre la franja d'edat més jove**.

Si analisem l'**us llingüístic pares-fills**, observem que es troba establisat, en una llaugera tendència positiva (36,9 % parla prioritàriament valencià en sos pares, 39,3 % en sos fills), pero complementada en unes altres senyes inquietants, com ho és, per eixemple, que **només un 37,8% dels matrimonis mixts** (valenciaparlant-castellarparlant) **usa el valencià en la llar de forma preeminent**.

Estes sifres poden explicar-se per causes de tipo exogen (migracions massives de persones castellarparlants a zones històricament valenciaparlants), pero la situació actual convida a pensar també en **un component endogen**, especialment si comparem la situació valenciana en la d'altres territoris pròxims¹¹⁶.

Per eixemple, **en Catalunya**, que ha absorbit les últimes dècades un allau demogràfic castellarparlant molt major que en el cas valencià, **mentres un 39,5 % dels catalans diu parlar en català en els seus progenitors** (percentage no molt diferent al del valencià), **un 50,9% ho fa en la seua descendència**, marcant una evolució positiva per al futur del seu idioma en les noves generacions que en el cas de la llengua valenciana es troba estancada o en “equilibri inestable”.

El restant d'usos orals no presenta un panorama millor per a la llengua valenciana. **L'us oral predominant del valencià en els amics**, per eixemple, **ha baixat d'un 44% en 1985** (pràcticament igualat en el del castellà) **a un 32% en 2004**, mentres l'us predominant del castellà ha pujat d'un 45% en 1985 a un 51% en 2004. Per tant, més d'un 12% de baixada en l'us oral del valencià, acompanyat, per eixemple d'una devallada del 14% del seu us en les botigues

¹¹⁶ Que ningú interprete en les meues paraules una crida a la creuada anti-llengua castellana. La nostra història particular determina que en l'actualitat (al contrari de lo que ocorria fins fa xixanta o setanta anys) siguen majoria els valencians que tenen el castellà com a llengua materna; lo que no els impedit, en efecte, sentir-se igual (o en ocasions, més) valencians que els que parlen valencià des del breçol. El problema és que, mentres tots els valenciaparlants acaben parlant també el castellà perfectament des d'edats molt primerenques, lo normal continua sent que el castellarparlant matern no arribe a parlar mai el valencià de forma correcta per motius sociològics i culturals, quan és obvi que l'intel·ligència mija d'uns i altres és la mateixa.

Un altre problema afegit és que un valencià que adquirix la llengua valenciana en la seua joventut o en l'edat adulta, és molt complicat que tinga un coneiximent tan ric en lèxic, fraseologia o fonètica valenciana com el que té un valenciaparlant matern, per lo que l'empobriment de l'idioma s'accelera notablement. En estos dos sentits dirigixc la meua fonamentada preocupació front a la creixent castellanisació, que, efectivament, és el principal factor que compromet el futur de l'idioma valencià si no es prenen mides adequades.

tradicionals i d'un 10% en els centres comercials. Percentages similars de retrocés en l'ús real del valencià es donen en el restant d'àmbits d'ús de la llengua.

Sobre la percepció del valencià com a idioma i no com a varietat del català tampoc podem fer-nos massa il·lusions. La difusió de l'anexionisme lingüístic com a pensament únic en les aules a on estudien les noves generacions, i la castellanisació accelerada de les grans ciutats –que ya escomença a afectar a les mijanes– pot fer evolucionar esta situació de forma dramàtica a no molt tardar.

Per eixemple, en un estudi realitzat entre els estudiants de secundària de la Ciutat de València en 1996¹¹⁷, a la pregunta “¿Creus que el valencià, el balear i el català són varietats d'una mateixa llengua?”, res manco que **un 62,4% dels jòvens estudiants ya responien que sí són la mateixa llengua**; només un 13% responia que no eren la mateixa llengua, mentres no sabien o no contestaven un 24,7%. A destacar que la **llengua habitual** d'estos alumnes enquestats era **el castellà en un 79% dels casos**, el valencià només en un 5%, i indistint (valencià-castellà) en un 16%.

Cap prendre estos resultats, des de la seua evident gravetat, en certes reserves. Per una part, s'ha de reparar en la pròpia formulació de la pregunta (enfocada cap a una teòrica “coordinació” del valencià, el català i el balear en una unitat superior sense nom aparent), que la fa més digerible al valencià mig que si es preguntara per la situació real del dia a dia (la subordinació del valencià, entés com a dialecte sense existència oficial, a la llengua catalana).

En segon lloc, havem d'entendre lo difícil que pot resultar que uns chiquets que porten dèu anys de sa vida rebent en les classes de valencià el pensament únic i indiscutible de que *el valencià és català* –i contestant això mateix en els exàmens per a poder aprovar– en acabant tinguen l'atreviment de donar una opinió diferent a l'hora de respondre en classe a una enquesta que segurament seria coordinada pel seu mateix professor de valencià.

Cap pensar que molts d'estos jòvens hauran tornat a la *majoria sociològica valenciana* –tant en la percepció idiomàtica del valencià, com en la seua adquisició com a llengua parlada encara que no siga la seua materna– quan, una volta acabada l'educació secundària, hagen tingut un contacte més real i directe en la societat¹¹⁸.

¹¹⁷ Colom, F.: *El futur de la llengua entre els joves de València*. Editorial Denes, Paiporta, 1998.

¹¹⁸ He de confessar que puc parlar per pròpia experiència. No sé realment *qué hauria respost* en eixa enquesta quan tenia quinze o setze anys, perque les meues conviccions sobre la qüestió –encara que sempre estigueren plenes de dubtes, lo que augmentava el meu esperit crític a l'hora de tractar el tema– no s'han definit de forma clara fins anys després d'acabada l'ensenyança secundària; fet que he d'agrair a les conviccions identitàries de la meua tradició familiar, que em mogueren a informar-me de la qüestió per mon conte, i a l'esforç callat dels nostres intel·lectuals valencianistes, que a través de la seua obra escrita em mostraren un món prou diferent al que m'ensenyava l'escola oficial.

Pero –també continuant en la meua particular circumstància– s’ha de reconèixer que, mentres que els anys noranta foren una època de “efervescència políticollingüística”, en la que el debat estava encara en el carrer i en els mijos de comunicació, i per tant era possible que arribaren a l’estudiant valencià punts de vista alternatius a l’ideologia anexionista difosa en les escoles, hui, en 2011, pot dir-se que el tema “s’ha passat de moda” i les noves generacions, a mida que els sectors d’edat més majors van desapareixent per llei de vida, no contenen en un contrapès extraescolar que contrarreste esta perillosa tendència (si exceptuem la nova oportunitat d’internet, l’ús adequat del qual hauria de ser objectiu fonamental per a donar nova visibilitat i resò al nostre moviment llingüístic).

Ademés, tinc quimera que l’ensenyança del valencià continua enfocant-se cap a un concepte de “assignatura maria”, que ni conecta en molts dels alumnes castellarparlants, que majoritàriament ixen de l’ensenyança secundària sense saber parlar valencià de forma mínimament satisfactòria, ni en molts dels valenciàparlants, greument disminuïts en l’autoconfiança en la pròpia varietat llingüística a causa del model oficial artificios i alienant que s’ensenya en les classes, i que, o be continuaran usant el castellà per als usos més formals, o be, en una nova forma de diglòssia¹¹⁹, imitaran el català quan tinguen l’intenció d’usar el seu propi idioma en usos més formals, especialment en la forma escrita.

No cal senyalar les conseqüències perniciososes que, en conjunt, els *síntomes sociològics* que havem descrit en este punt poden tindre per a la conservació de l’idioma valencià. Per desgràcia, de seguir estes tendències, **l’idioma valencià tindrà en els pròxims anys problemes notables per a l’incorporació de nous parlants que no el tinguen com a llengua materna**, al ser cada volta més difícil trobar contexts o motivacions propícies (fòra de l’ambient acadèmic) per a haver de dependre’l.

I en el cas que l’adquirixquen, **el grau de conservació de les grans peculiaritats llingüístiques valencianes, i la mateixa percepció del valencià com a idioma, queden en absolut entredit.**

3.4. Una interpretació valorativa preliminar

Crec humilment que el problema principal del valencianisme idiomàtic –aquell que proclama l’independència formal de la llengua valenciana i la necessitat de configurar un estàndard oral i escrit privatiu, establert en criteris d’estricta valencianitat llingüística– és que, massa voltes, interpreta la realitat en unes coordenades sociopolítiques *constituents*, de 1979 (l’any en que

¹¹⁹ Situació ja predita fa molts anys per Chimo Lanuza, baix el nom de *trilingüisme* (valencià-castellà-català) *bidiglòssic* (diglòssia entre valencià i castellà, i entre valencià i català). Lanuza, Ch.: *Valencià ¿llengua o dialecte?...*, p. 139.

apareixen les Normes de la RACV), i no les que tenim hui, en 2011, res manco que trentadós anys despuix, quant *molts* han fet la seua faena i el poble valencià, definitivament, està *en unes atres coses*.

Resulta un fet innegable que una majoria dels valencians, inclús en la zona històricament valenciaparlant (en una situació variable i prou diferent segons comarques) ya no té el valencià com a llengua materna, en una proporció 60%-40% aproximadament; encara que una part dels castellaparlants materns arriba a parlar també el valencià correctament, pujant el percentage de valenciaparlants a vora un 55% en zona valenciaparlant.

És innegable també que hui, en 2011, **tota una generació sancera de valencians** (aproximadament, els menors de 35-40 anys; per tant, pràcticament dos generacions) **s'ha ensenyat a escriure i, inclús, a parlar el valencià en un model normatiu que preconisa l'absorció llingüística del valencià pel català**, sense que significativament –en una contradicció aparent– la concepció majoritària del valencià com a idioma independent haja desaparegut en la nostra societat (encara que hi ha indicis clars de que en les noves generacions l'estat d'opinió sobre esta qüestió està virant perillosament de forma favorable a les tesis anexionistes, com s'ha vist). Eixa, i no atra, és la situació de partida que hui ha de manejar el valencianisme idiomàtic, i qualsevol possible tàctica que no la tinga en conte està condemnada al fracàs de bestreta.

Aplegats ací, i davant la falta d'estudis estadístics que hagen profundisat més en el moll de la qüestió, vaig a emetre, esta volta sí, una valoració merament especulativa –i certament autocrítica–, que és la següent, i que desenrollaré més avant:

1. **Vora la mitat de la població sap parlar valencià**, encara que els valencians que tenen el castellà com a llengua materna superen ya el 60 %;
2. ademés, la majoria dels valencians (més d'un 60%) **percep encara el valencià com un idioma diferent i diferenciat dels veïns**; per tant,
3. de la mateixa manera que durant més d'un sigle solia escriure's el valencià usant l'ortografia del castellà i moltes atres solucions llingüístiques totalment castellanques, **hui el valencià d'a peu que escriu o llig en el seu idioma** (percentage significativament més baix que el d'atres llengües peninsulars distintes del castellà) **escriu** (llevat d'excepcions no quantificades estadísticament, encara que probablement minoritàries) **usant l'ortografia catalana**,

4. i això ocorre sense que **en molts dels casos (la majoria) siga ni tan sols conscient**, i inclús partint d'unes conviccions d'estricta valencianitat llingüística i cultural, com vindrien a demostrar les enquestes del CIS.

Parlar, per tant, en 2011, de “les Normes del Puig” entre el gran públic és parlar d'un concepte mental desconegut per l'immensa majoria dels valencians (per lo que, lògicament, més desconegudes i estrambòtiques encara resulten les discussions sobre sistemes d'accentuació i demés divertiments als que nos entreguem habitualment en fruïció).

En tots els respectes per a qui discrepe de la meua visió de les coses, me resulta inacceptable que hui, en 2011, algú vullga encara, d'entrada i sense un anàlisis més escrupulós de la qüestió i de cada circumstància personal, identificar invariablement com a “catalaniste” a tota persona que no use les Normes del Puig per a escriure el seu propi idioma. No parle d'escriptors o intel·lectuals: parle del valencià d'a peu.

I no les usa, senzillament, perquè les úniques que coneix (i que ha adquirit a través de procediments que **socialment no es contemplen com a focs d'irradiació ideològica o política**: com les classes del seu colege o una simple acadèmia de repàs) són les normes creades per l'Institut d'Estudis Catalans a començaments del segle XX i que en 1932 (en la seua estricta caent ortogràfica) s'adoptaren “provisionalment” com a “oficials” per a la llengua valenciana per una sèrie d'intel·lectuals valencians, a través de les famoses “Bases d'ortografia valenciana” de Castelló. Normes que en 1982 foren declarades “oficioses” per la Generalitat Valenciana i que últimament, com és sabut, ha oficialisat definitivament la AVL “a la seua manera”, establint-les com a úniques oficials per a escriure el nostre idioma.

La lògica “Normes de Castelló” → “catalaniste” versus “Normes del Puig” → “valencianiste”, pot continuar latent en certs nivells intel·lectuals i polítics, i pogué ser real de forma generalisada en els temps de la transició a la democràcia. Les “Normes de Castelló”, conegudes només per una minoria selecta que havia mantingut l'ús escrit del valencià (codificat a través d'eixes normes, puix no s'usaven unes altres) durant tota l'etapa franquista, i que foren abandonades a finals dels anys 70 per aquells escriptors i intel·lectuals partidaris del “retorn a la fidelitat valenciana” que simbolisava l'aparició de les Normes de la RACV en 1979, pogueren representar eixe paper durant l'etapa d'oficialitat de les Normes de la RACV en el Consell preautonòmic valencià, entre 1980 i 1982, i probablement durant alguns anys més en la dècada dels huitanta

Pero hui, més de trenta anys després, si baixem a l'estat de coses del valencià d'a peu –que ha de ser el nostre *públic* potencial–, l'asseveració resulta, com a mínim, injusta i incerta.

Que ningú entenga en les meues paraules un símptoma de claudicació o de reconeixement de la derrota. Però les coses s'han de dir clares si no volem entropèjar en les mateixes pedres en les que s'ha topetat durant estes dècades. I entropèjar en la mateixa pedra, és, per exemple, insistir en convèncer als ja convençuts sobre les bondats de la nostra normativa, en lloc d'intentar seduir al que podria usar-la i no l'usa, simplement, perquè no la coneix, o perquè lo poc que troba escrit en ella està en les antípodes de la seua forma de pensar (ideològica, cultural, generacional, temàtica... que no llingüística).

En els pròxims capítuls insistiré en esta qüestió.

4. Models normatius en conflicte. El cas valencià en l'actualitat

A continuació estava la peça més poderosa. Se tractava d'un gran secret que no li havia revelat mai a ningú. S'inclinà cap avant molt seriós i va bolcar la banya. Lentament rodà fins a la seua mà una boleta blava de chiquet, de les que es compren en qualsevol lloc. Yo feu un gest d'agafar-la però retirà la mà aterrorisat: "Te mataria". Li vaig fer unes preguntes: ¿No procedia això de la terra dels blancs? Ausades que no; pertanyia als seus antepassats des de feia molts millers d'anys. ¿Còm produïa la pluja aquella pedra? S'empalustrava en greix de moltó. [...]

Al cap de tres dies me trobava de nou en l'aldea del bruixot de la pluja. Per mig d'una subtil combinació d'adulacions i soborn m'havia fet en una boleta blava dels fills de Walter que m'enduguí triomfalment.

– ¿T'enrecordes de la pedra que em vares mostrar?

– Sí.

– Te preguntí si era de la terra dels blancs.

– Sí.

– ¿És igual ad esta? –li entreguí la boleta i va procedir a examinar-la a contrallum, boquiobert.

– És igual. Els núvols de dins són més foscs.

– ¿Podria causar pluja esta pedra?

Mirant-me, perplex, respongué:

– ¿Còm vols que ho sàpia? Per vore si funciona hauria de provar-la. No puc dir-t'ho fins que l'haja provada.

*Sacsava el cap, clarament estranyat de que **esperara que fera afirmacions que no es basaren en l'experiència directa.***

Nigel Barley, en "L'antropòlec inocent" (els subrallats són meus)

4.1. Una llengua, tres models llingüístics (o quatre, o cinc, o sis...)

Com havem avançat, la situació normativa de la llengua valenciana en 2011 és prou més complexa que l'habitual visió "bons" contra "roïns" o "blaveros feixistes incultes" vs. "pancatalanistes traïdors invasors" que han alimentat les seccions més radicals de les respectives bancades "normatives" durant dècades.

Tornant al cas valencià, una descripció interessant –com a mínim en l'estructuració inicial; no tant en les conclusions, de les que discrepe profundament– dels models normatius en conflicte en este moment dins de la realitat llingüística valenciana (encara que des del punt de vista de l'anexionisme llingüístic), nos la dona Miquel Àngel Pradilla¹²⁰, en l'obra ya citada.

Pradilla distingeix **quatre grans grups de codificació llingüística** (sense tindre en conte, i no la pergam de vista, l'omnipresència del castellà com a principal còdic llingüístic en la majoria d'usos escrits i parlats) per a estandardisar oralment i de forma escrita el valencià parlat:

- 1) **Codificació de la RACV: codificació “exonormativa autònoma”**. Proclama l'independència de la llengua valenciana com a idioma diferent i diferenciat del català. No oficial i “illegal” en estos moments, puix la legislació vigent prohibix aparentment la subvenció directa de qualsevol producció oral o escrita que seguixca esta normativa, aixina com el seu us per les institucions públiques.
- 2) **Codificació de la AVL: codificació “endonormativa autònoma”**. Proclama una codificació “*policèntrica (teòricament respectuosa en les característiques pròpies del valencià) a l'hora que convergent (en el català)*” per al nostre idioma. Reivindica l'herència de les “Normes de Castelló” i també *teòricament* és el model llingüístic oficial, pero sense resò real ni tan sols en els usos particulars de la majoria dels acadèmics de l'institució. Ademés, resulta potestativa, puix l'usuari pot amprar directament les codificacions del IIFV o del IEC, que es descriuen a continuació, sense contradir formalment les prescripcions acadèmiques de la AVL, lo que li resta una força moral (i d'us) evident. La seua raó de ser fon teòricament favorir el consens entre els partidaris de la codificació 1) i els de la 3), pero en la pràctica no ha fet més que reforçar llegalment les posicions de les codificacions 3) i 4) en terres valencianes i precarisar encara més la supervivència de la codificació 1), sense que cap dels suposts irrenunciabls de la RACV (entre ells, l'independència formal i onomàstica de l'idioma) s'haja tingut en conte.
- 3) **Codificació del IIFV: codificació “endonormativa unitarista”**. Per a entendre-nos, la que s'ensenya habitualment en les escoles valencianes, i que servix de model per als coneguts exàmens de la Junta Qualificadora de *Coneixements* de Valencià, la qual, reivindicant també ser l'herència de l'esperit de les “Normes de Castelló”, accentua la substitució de característiques pròpies valencianes per les corresponents catalanes, a excepció de variants morfològiques i lèxiques molt concretes. El model de llengua usat

¹²⁰ *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, pp. 40-63. Onada Edicions, Benicarló, 2008. Encara discrepant de les seues conclusions, res que vore, evidentment, l'anàlisi de la situació normativa valenciana efectuada pel senyor Pradilla si la comparem en el “*cuatro energúmenos*” en que algun atre solucionava la qüestió de forma expeditiva, com havem comentat adés.

en la ràdio i televisió públiques valencianes, aixina com el de la majoria de les administracions públiques, se troba a mitat de camí entre esta codificació i la de la AVL, segons el gust de l'usuari.

- 4) **Codificació del IEC: codificació “endonormativa integracionista”**, sense cap diferència respecte a l'estàndart català (oriental). Habitual en una part significativa del material docent d'escoles i instituts, omnipresent en internet (a sovint baix l'etiqueta de “valencià”) i àmpliament difosa des de fa anys en terres valencianes a través de la ràdio i televisió públiques catalanes.

Convé aclarir que, per a Pradilla, codificació “exonormativa” vol dir “en una normativa ortogràfica diferent (a la de l'Institut d'Estudis Catalans)”, és dir, les Normes de la RACV o del Puig, i “endonormativa”, “en la normativa ortogràfica del IEC” (coneguda a nivell popular en València com a “Normes de Castelló”), mentres que els qualificatius “autònoma”, “unitarista” o “integracionista” farien referència al distint tractament, o major o menor “respecte” a les característiques lingüístiques valencianes en els àmbits lèxic, morfològic i sintàctic, dins d'una mateixa observància de les normes ortogràfiques del IEC.

En resum, podem afirmar que **quatre valenciaparlants que en una conversació oral informal entre ells usen una mateixa llengua** (la valenciana) per a comunicar-se (i que no dubten que estan parlant la mateixa llengua, encara que probablement gasten esporàdicament determinades “paraules-marcador” que denoten les seues preferències idiomàtiques), per contra, a l'hora de transcriure la seua llengua a l'escriptura, o d'usar-la en àmbits més formals, **tendirà a usar una de les quatre grans opcions** “codificatòries” (o, lo que és més habitual, **un barrejat indeterminat de les quatre**, esguitat ademés en solucions de “collita pròpia” i de castellanismes inadvertits).

A partir d'esta classificació, determinades valoracions del senyor Pradilla (en ocasions, no ajustades a la realitat, o excessivament biaixades ideològicament al meu pobre entendre; com quan tilda a la producció lliterària en Normes del Puig de “virtual”) li fan concloure que el model “bo”, el que servix millor als objectius de conservació i potenciació del valencià, és el model 3). O siga, seguir igual que havem estat estos últims trenta anys, en matèria de normativa oficial... Cosa en la que, evidentment, tant per qüestions conceptuals com de resultats pràctics i objectius, havem de discrepar profundament.

No obstant, Pradilla introduïx una sèrie de conceptes que trobe interessants, i que resulten prou entenedors. A saber: que la bondat o maldat d'una determinada codificació lingüística per a un idioma no està determinada de bestreta, i que és només lo que ell nomena “**prova de l'us**” la que determina si una opció estandarizadora concreta és la que millor servix als objectius fixats.

Pradilla aprofita la definició de Garvin de “llengua estàndart” (una forma codificada de llenguatge acceptada pels usuaris i que servix de model referencial per a la comunitat lingüística en qüestió) i enumera una sèrie de factors que una llengua estàndart “ben feta” hauria de satisfer, i que ya foren establits per “l’escola de Praga” a l’hora de normativisar en els anys vint del sigle passat la llengua checa:

A) Propietats estructurals

- Estabilitat flexible
- Intelectualisació

B) Funcions

- Unificadora front a model(s) de contrarreferència
- Separatista (ídem)
- De prestigi
- De marc de referència

C) Actituts dels seus usuaris

- Llealtat lingüística unificadora i separatista
- Orgull o prestigi
- Consciència de la norma-marc de referència

Passem a descriure-les breument.

A) *Propietats estructurals*

- *Estabilitat flexible*

El model lingüístic, superada la fase de codificació, no presenta una excessiva multiplicitat de formes o solucions alternatives en tots els camps lingüístics (ortogràfic, morfològic, sintàctic, lèxic) pero a l’hora no resulta rígida en sí mateixa, sent suficientment flexible com per a facilitar el seu aprenentage i la seua identificació com a instrument adequat per a qualsevol àmbit d’ús normal de l’idioma.

- *Intelectualisació*

El model ha de tindre capacitat d’expressió exacta, rigorosa i abstracta, gràcies a la seua estructura lexicològica i gramatical, per a que puga ser capaç de captar nous usuaris en persones qualificades lliteràriament, professionalment,

científicament o acadèmicament, i en àmbits de producció cultural en els que fins al moment de l'aparició de la codificació només, o preferentment, s'usava la llengua dominant, o be la llengua minorisada pero en condicions d'anarquia llingüística o falta de fixació.

B) Funcions

- *Unificadora front a model(s) de contrarreferència*

Se dona quan la codificació conseqüeix establir un v ncul simbòlic-afectiu ab els parlants, que reforça el manteniment de les característiques idiomàtiques pròpies front a les llengües de contrarreferència (que per a Pradilla representa, en el cas del valencià, exclusivament la llengua castellana, pero que per a nosatros també representa el català), reforçant el **principi d'autonomia lling stica** que ha de regir les directrius de qualsevol procés de codificació lling stica.

- *Separatista (idem)*

Se dona quan la codificació marca unes distàncies adequades front als models de contrarreferència que poden amenaçar la supervivència de l'idioma o entrar en competència en ell.

- *De prestigi*

Se dona quan l'us de la codificació otorga un prestigi afegit que no es dona quan esta no és usada (se crea un model lling stic "ideal" o "prestigiós", per damunt de variants dialectals).

- *De marc de referència*

Des del primer moment de la codificació, esta servix com a marc de referència preceptiu: com a norma "real" de llengua culta.

C) Actituts dels seus usuaris

- *Llealtat lling stica unificadora i separatista*
- *Orgull o prestigi*
- *Consciència de la norma-marc de referència*

Els enunciats anteriors s'expliquen per sí mateixos. Aclarir, no obstant, que es partix d'un fet evident: només des de l'identificació dels parlants de l'idioma en el propi còdic —**des de l'autoestima, no sols en el propi idioma, sino en la codificació llingüística creada** per a normativisar-lo— se pot plantejar l'increment de la funcionalitat social de la llengua.

Pero també es necessita **superar adhesions estrictament simbòliques**, que no conceben la codificació normativa com a “instrument” per a usar l'idioma, sino com a mer “icon” identitari. L'objectiu és concebre la codificació llingüística **com a ferramenta per a estendre els usos de l'idioma a situacions comunicatives ocupades per la llengua dominant**. En definitiva, “l'orgull o prestigi” que s'ha de guanyar és, primer, la dels parlants tradicionals de la llengua i finalment, el de les classes dominants —econòmiques, polítiques— que són les que hauran de facilitar la difusió de la nova codificació llingüística.

Excloent la codificació 4 (la del IEC, que formalment se pot considerar com l'ús directe d'una altra llengua o còdic llingüístic alié, i que conta en una utilització real residual pels valenciaparlants, en les puntualitzacions adés comentades) i la codificació 2 (la de la AVL, perquè conta en una difusió molt restringida, que ni tan sols ateny l'educació reglada, els mijos de comunicació públics o molts dels documents administratius oficials, aixina com la seua enorme flexibilitat, que admet els models IIFV i IEC li resta absolutament l'estabilitat necessària per a una codificació oficial), **crec que podem establir una oportuna comparació entre les codificacions més característiques i en major difusió real, que són la 1 (RACV) i la 3 (IIFV-ensenyança reglada-exàmens de la Junta Qualificadora de Coneixements de València)**, per tal de vore fins a quin punt han tingut èxit, estos últims trenta anys, en la consecució dels objectius que caracterisen una bona codificació estàndart, segons l'esquema que acabem de descriure¹²¹.

A) Propietats estructurals

- **Estabilitat flexible:** la codificació IIFV (anexionista) ha conseguit **un grau d'estabilitat admirable**, pero **la seua flexibilitat** a l'hora de facilitar als valenciaparlants el seu aprenentatge i la seua identificació com a instrument adequat per a qualsevol àmbit d'ús normal de l'idioma **és escassa**, puix entre les seues premisses bàsiques està la de modificar una part important dels usos

¹²¹ Les valoracions que desenrolle a continuació són frut exclusiu de la meua observació personal del conflicte llingüístic —de la meua *experiència directa*— en tant que persona interessada i informada sobre la qüestió. Per tant, altament subjectives i en les que el lector podrà estar o no d'acort; pero vullc pensar que raonablement argumentades.

llingüístics habituals dels valencians per a substituir-los pels corresponents catalans actuals. **Mentriamentres, la codificació RACV goja d'una raonable estabilitat flexible**¹²², a pesar de les dificultats sociopolítiques per a la seua implantació, puix s'adapta de forma senzilla i natural a totes les varietats dialectals de la llengua valenciana sense comprometre l'unitat ni la coherència del còdic llingüístic, ni modificar de forma significativa els hàbits llingüístics dels parlants.

- **Intellectualisació:** en este cas la codificació anexionista del IIFV guanya per golejada. Partint dels resultats de la “prova de l'ús”, la normativa RACV ha comptat i conta en greus dificultats per a captar nous usuaris en persones qualificades lliteràriament, professionalment, científicament o acadèmicament. No obstant, este fet, més que a una mala intel·lectualisació potencial del model RACV, deu atribuir-se (en sa major part, pero no per complet) a causes de prestigi social o recolzament polític-institucional, i per tant, **externes al propi model llingüístic en sí**, que és perfectament capaç de servir d'instrument per a l'ús cult i elevat, com ho demostra l'ús normal que en fan els intel·lectuals partidaris del valencianisme idiomàtic. Provablement, de donar-se una situació lleгал que amparara els drets llingüístics de les dos tendències de forma igualitària, l'intel·lectualisació efectiva de les normes RACV augmentaria ràpidament, a mans d'aquells intel·lectuals proclius a usar-les pero que tenen certes prevencions a decantar-se “ortogràficament”, per por a possibles represàlies o senyalaments per part del *establishment* anexioniste, fortament implantat des dels anys setanta del segle passat en les universitats valencianes.

B) Funcions

- **Unificadora front a model(s) de contrarreferència.** Mentres la codificació RACV complix a la perfecció la funció unificadora simultàneament front als models castellà i català, el model anexioniste del IIFV implementa una funció unificadora front al castellà encara més forta i satisfactòria que les normes RACV, pero per contra resulta extremadament dèbil front al català (realment, lo que facilita és precisament la catalanisació paulatina de la llengua valenciana i la seua absorció pel català).

¹²² La minúcia dels canvis en el sistema d'accentuació, que per a major escarni és amplificada sobre tot per alguns dels defensors del particularisme llingüístic, és una nimietat si la comparem en la multiplicitat de formes “acceptades” en distints i artificiosos “nivells de recomanació d'ús” o de “registre” (formal, informal, vulgar, dialectal, etc.) o d'excepcions a les regles del IEC que ha hagut d'adoptar la codificació IIFV o AVL per a poder adaptar l'ortografia catalana a l'idioma valencià.

- **Separatista:** podrien fer-se els mateixos comentaris.
- **De prestigi:** havíem dit que esta funció es complia quan l'us de la codificació otorga un prestigi afegit que no es dona quan esta no és usada (se crea un model llingüístic "ideal" o "prestigiós", per damunt de variants dialectals). En este cas, els dos models complixen esta funció entre els seus respectius seguidors, si be el model IIFV guanya ventaja entre els valencians no decantats ideològicament per haver segut el difòs oficialment entre la població els últims trenta anys.
- **De marc de referència:** podríem fer els mateixos comentaris, en certes prevencions respecte a les actituds dels respectius usuaris, que correspon comentar en el següent apartat.

C) Actituds dels seus usuaris

- **Llealtat llingüística unificadora i separatista:** la llealtat llingüística dels usuaris respecte al contramodel castellà és total en els de la norma IIFV, pero està en entredit en una part dels teòrics seguidors de les normes RACV (sense que esta actitud dubtosa siga ni molt manco generalisada, tal com proclamen a sovint els partidaris de l'anexionisme llingüístic), puix alguns d'ells no acaben de desentendre's del castellà segons ocasions i situacions d'us que objectivament haurien de ser proclius a l'us de la pròpia llengua; provablement perque en certs rogles del valencianisme idiomàtic el castellà no és percebut en moltes ocasions com a "amença" real per a la supervivència del valencià.

En el cas del contramodel català ocorre tot lo contrari, i de forma molt més accentuada: els usuaris de la norma IIFV no troben cap necessitat en diferenciar-se del català, sino precisament en reduir al mínim "imprescindible" les diferències en ell, per lo que la llealtat unificadora-separatista, que en el cas del model RACV és total respecte del català, en el del model IIFV és inexistent, lo que entra en contradicció absoluta en la percepció majoritària de la societat valenciana, que creu que valencià i català són idiomes diferents.

- **Orgull o prestigi.** Entre els seguidors de la norma IIFV l'efecte d'orgull i prestigi és total; si be en la societat valenciana general, sobre fruir la norma anexionista IIFV del prestigi afegit que li dona l'oficialitat, a sovint és rebujada per artificiosa, o sonar a "llenguatge dels polítics" o a "massa *normalitzat*", en una curiosa ampliació semàntica coloquial del terme *normalisar* ("*normalitzar*", segons les normes IIFV), que en puritat vol dir només "fer normal" (l'us d'una llengua, en este cas).

El model RACV també conta en una adequada funció d'orgull o prestigi entre els seus usuaris, pero en el conjunt de la societat el desconeiximent de les normes RACV i la propaganda difamant dels sectors contraris a les mateixes comprometen la percepció “prestigiosa” d'estes normes. Ademés massa voltes les normes RACV se perceben entre alguns dels seus partidaris com a “símbol” o “fi en sí mateixes” **en lloc de servir com a instrument real per a potenciar l'ús de l'idioma.**

- **Consciència de la norma-marc de referència:** és total en els usuaris de la norma IIFV, i hi ha una tendència a que siga aixina en els usuaris més conscienciats i conseqüents de la norma RACV, encara que en vacilacions i falta de formació llingüística sòlida en algunes ocasions. Ademés, entre alguns dels teòrics seguidors de la norma RACV se dona una irresistible tendència i deriva cap a les “ortografies idiosincràsiques” i també ha creixcut últimament la discrepància cap a la tradicional autoritat normativa; tendència que compromet la pròpia consideració de les normes RACV com a marc preceptiu de referència, i que els resta una força notable front al seguiment pràcticament unànim de les normes IIFV per part dels seus seguidors actius.

En definitiva...

...ninguna proposta de codificació normativa valenciana en recolzament social apreciable ha passat, fins al moment, de forma satisfactòria la “prova de l'us” per part de la seua pròpia comunitat de parlants.

Com a conseqüència...

...la funció estabilisadora, simbòlica i prestigiadora d'una codificació estàndart no té lloc de forma òptima, i

- El percentage de valenciaparlants està estancat o decreix.
- El valencià no guanya espai significatiu (i quan teòricament el guanya no ho fa de manera sociològicament eficaç) en els àmbits a on el castellà segueix sent hegemònic.
- Les dos tendències principals en conflicte adolixen, be de falta d'estabilitat flexible (IIFV), be de falta d'intellectualisació efectiva (RACV); be de falta de connexió (“orgull”) en el llenguatge real i les concepcions idiomàtiques dels parlants (IIFV), be d'excés de simbolisme i falta d'instrumentalisació real (RACV).

4.2. Una segona interpretació valorativa –i altament subjectiva, sense que servixca de precedent–

Haviem avançat que el senyor Pradilla, partidari confés de les tesis anexionistes, concloïa que el model “bo”, el que servix millor als objectius de conservació i potenciació del valencià, és el model 3): el del IIFV, que proclama que el valencià no és més que una variant dialectal de la llengua catalana.

Donat que l'imposició de l'anexionisme llingüístic com a simple “dogma de fe científic” fa temps que ha perdut bona part de la seua força (ho havem tractat en el primer capítul), la tàctica de l'anexionisme llingüístic valencià ha evolucionat cap a una sèrie de proclames *bempensants* i utilitaristes que oïm cada volta més a sovint (a saber: que d'eixa *forma* s'augmenta l'amplitud comunicativa i el mercat potencial per a les obres escrites en valencià, que la pertinença a un àmbit llingüístic més gran facilita la conservació i la potenciació de l'idioma, etc. etc.).

Pero sempre s'acaba entrepeçant en l'evidència: **s'intenta ignorar**, més o manco delliheradament, **l'existència d'un “poble valencià” que es remonta a l'Edat Mija en la seua conformació definitiva** (en les llengües romàniques encara en procés de formació), que mai ha segut una dependència d'una teòrica “metròpolis” catalana o aragonesa, i que, llevat d'alguna arcaica i no massa clara excepció, **s'ha referit rotundament en totes les èpoques al seu idioma en el gentilici de “valencià”, com a expressió d'una particularitat llingüística sòlida, culta i popular, generalisada i llegítima**, resultat de sigles d'història privativa, que es corresponia en un “estil” de llengua (lo més paregut a l'actual concepció de “llengua estàndart”) que anava íntimament lligat a la denominació de “llengua valenciana”.

Paralelament, les tradicionals prevencions catalanes respecte a ampliar de forma oficial eixe teòric “espai comunicatiu” *vivificador* al restant del diasistema occitanorromànic, ço és, a les terres de llengua d'oc de l'actual França meridional (de “perdre l'exclusiva llingüística”, coloquialment parlant) donen, al nostre entendre, el contrapunt necessari respecte a les intencions i motivacions reals de l'anexionisme llingüístic.

Un anexionisme llingüístic que, per desgràcia, per a intentar sostindre argumentalment els seus dogmes, sol tindre l'escàs rigor de posar tota eixa casuística (la de l'història lliterària valenciana) al nivell de, per eixemple, la de l'anglès nortamericà, la de l'andalús¹²³ o la d'unes “nacions” (les

¹²³ Mentre l'andalús Nebrija escrivia en 1492 una gramàtica per a la llengua castellana, el valencià Joan Esteve donava a la llum en 1489 el primer diccionari valencià i el més antic d'una llengua romanç. Per a Esteve el nom i l'entitat del nostre idioma eren clars com l'aigua: “*Explicit liber elegantiarum Johannis Stephani, viri eruditissimi, civis Valentiani, regie auctoritate notarii publici, latina et valentiana lingua exactissima diligentia emendatus*” (“*Acaba el llibre de les elegàncies de Joan Esteve, home eruditíssim, ciutadà valencià per real autoritat notari públic, en llatina i valenciana llengua en exactíssima diligència esmenat*”) dia Esteve en el colofó de la seua obra (Faus, S., op.cit. p.34, i Lledó, M.A., op.cit. p. 66). Les comparacions, evidentment, són ocioses.

iberoamericanes) que apareixen fa menys de 200 anys, com a resultat d'una descolonisació que transforma els antics virregnats en països independents de nova planta, en una llengua castellana ja plenament consolidada i fixada, fins al punt que les neografies sorgides en alguns d'eixos nous països fracassaran precisament per eixe motiu.

La realitat és que l'estudi de la nostra història lliterària desment de raïl eixes analogies interessades i, ben al contrari, acostia la nostra situació a uns altres "estats de coses" (els analisats en els dos primers capítuls: especialment, el cas del gal·lec i el portugués) en els que les conclusions són ben diferents (i contràries a les tesis anexionistes).

I això és aixina perque, invariablement, és **la pròpia identitat**, com havem dit al principi, **la que nos mou a defendre el nostre idioma**; i la teoria dels "amplis espais de comunicació" que han de salvar la nostra llengua fa aigües des del mateix moment en que és exactament la mateixa excusa o motivació que posen els partidaris del castellanisme o "espanyolisme" llingüístic (contraris, per tant, al resorgiment de les llengües "regionals"), que es resumix molt fàcilment: "en el valencià no podem anar a ningun lloc, i en el castellà podem comunicar-nos en moltíssima més gent i de molts països diferents, i inclús nos pot facilitar trobar un lloc de treball". Llocs entre els que, per cert, també es troben Catalunya i les illes Balears...

Tornem al concepte que apuntàvem en capítuls anteriors: la facilitat de comunicació entre valencians i catalans, si és realment *intrínseca*, *no hauria de dependre de la normativa oficialment usada*; perque el mateix fenomen "natural" pot ocórrer entre gal·lecs i portuguesos, o entre diversos pobles escandinaus, sense que implique una unificació de les codificacions llingüístiques respectives o la subordinació de totes les varietats emparentades baix el "comandament" d'una varietat concreta que s'autoerigix com a "matriu" de tot el conjunt.

Concebre, per tant, l'unitat de les llengües valenciana i catalana –en la pràctica, subordinar un "dialecte" valencià a una "llengua" catalana– com a estratègia *inocent* i *altruista* per a salvar una llengua en regressió com la nostra és suggerent i pot convéncer a més d'u, pero, además de **no ser útil per a la recuperació de l'idioma** pels motius que anem descrivint, **de no respondre al sentiment majoritari del poble valencià** i de **contradir la nostra història llingüística**, crec fermament **que implica una segona derivada evident**: que l'objectiu real (indissimulat fa uns anys, més solapat, donades les circumstàncies, actualment) dels anexionistes més acèrrims és **diluir l'especificitat cultural i nacional valenciana dins d'una superior "nació catalana"**, en uns objectius polítics i econòmics evidents; i l'utilitarisme de l'unitat de les llengües no és més que una excusa (o be, una "ventaja" afegida de cara a argumentar les pròpies pretensions).

Perque en eixe marc, si la defensa del valencià és el de les poesies de Xavier Casp o Anfós Ramon, el de les noveles de Josep Vicent Miralles o Josep Cubells, el del teatre d'Antoni Ruiz Negre o Rafael Melià, el dels pensaments de Miquel Adlert o el Pare Costa, el dels estudis històrics d'Antoni Atienza o Lleopolt Penyarroja, el dels estudis llingüístics del Pare Guinot o Chimo Lanuza, d'Antoni Fontelles o Miquel Àngel Lledó, o el valencià tradicional de l'horta o la montanya, o el valencià de la RACV i Lo Rat Penat (o, iinclús! el de la AVL, o el de Canal 9 quan l'utilisa, per als més radicalment anexionistes), és evident que ad eixos “defensors de la recuperació llingüística” **tota eixa valencianitat discordant els molesta i molt**. I els molesta perque representa un greu “entrebanc”, seguint la seua particular terminologia, als seus projectes llingüístics, culturals i nacionals, que entenen el “País Valencià” com un lleu matís regional dins de *la unidad de destino en lo universal* que representen els fantasmagòrics Països Catalans.

Nos trobarem en la contradicció –i en l'injustícia evident– de que **els que diuen voler la supervivència del “valencià” neguen el dret a teòrics “companyers d'idioma” com nosatros a desenrollar la nostra identitat de la manera que estimem més oportuna**, i que per cert, no passa ni per Barcelona ni per Madrid. I aprofiten la menor oportunitat per a censurar i ningunejar (o directament, per a difamar) l'obra de molts autors que han escrit i continuen escrivint en llengua valenciana per convicció, sabent de bestreta que tenen molt difícil, pels motius explicats, que la seua obra tinga una difusió mínimament normal (no per la seua major o menor qualitat intrínseca, sino per motius **ideològics**).

Ya ho havem dit adés: un autor que escriga en el català oriental més pur, o que rode un documental en el mallorquí més inintel·ligible, trobarà obertes totes les portes oficials de les ajudes públiques valencianes per estar “fomentant l'us de la nostra llengua”, pero un llibre escrit en perfecte valencià seguint les Normes del Puig pot ser que no puga rebre ninguna ajuda oficial en un argument senzill i demolidor: perque ni la llengua valenciana ni les normes de la RACV existixen oficialment.

És el contrasentit definitiu: en última instància, no és tan important la supervivència de la llengua valenciana entre el Sénia i el Segura, sino que esta no siga reconeguda baix cap concepte com a “res” diferent de la llengua catalana. **I ahí, i no en un atre lloc, és a on residix la “qüestió de conceptes” que nos separa radicalment a uns i a atres**; més allà de si escrivim els accents d'una manera o d'una atra, o si ara ya nos deixen dir “llengua valenciana” sense que nos tanquen en la presó.

Recordem que era habitual en la Rússia sarista afirmar que el bielorrús i l'ucranià eren simples dialectes rurals del rus (en una òbvia intencionalitat política, que, més dissimuladament,

permaneixqué durant tota l'etapa soviètica). Ara, una volta independents les dos repúbliques, queda meridianament clar que són llengües diferents del rus; i no pareix que això represente un perill per a la seua supervivència (tot lo contrari), ni haja trencat no sé quin espai de comunicació de no sé quants mil millions de parlants de rus.

No veig tampoc cóm pot servir l'exitosa unificació llingüística flamenca-holandesa per a la supervivència del flamenc en França, en procés d'extinció accelerada, ni la perfecta codificació de la RAE ni els quatrecent milions d'hispanoparlants per a la supervivència del castellà en Filipines, que també sucumbix sense solució aparent. Per donar alguns quants eixemples de que això de *l'espai comunicatiu ampli* i de sumar numèricament parlants d'una suposta llengua comuna per a "paréixer" que en som més dels que som —de sumar pomes i peres—, *no servix de res* quan el poble que ha de donar vida a l'idioma ya no troba la necessitat de mantindre'l viu, simplement, **perque no el sent com a "seu", com a part irrenunciable de la seua identitat.**

Al final, és tot molt més fàcil. Si la nostra identitat vixcuda i transmesa de generació en generació és justament la contrària de la que *s'ensenya* en les classes de valencià, el resultat està prou clar. Els chiquets (especialment si són castellarparlants) estudien majoritàriament el valencià com si estudiaren un idioma estranger, que han d'aprovar a la força, i quan acaben la seua etapa acadèmica s'oblidaran d'ell.

Per desgràcia, si són valenciaparlants, la codificació llingüística oficial (al nostre entendre, alienant) els impregna de forma parcial i fragmentada (la sagrada normativa, els "barbarismes inacceptables", els "pronoms febles" i demés coentors), sense reforçar, en línees generals, l'estima per la llengua transmesa familiarment, que massa a sovint se denigra per part dels seus professors, per "incorrecta", "coloquial" o "vulgar"¹²⁴.

Els chiquets que sí adopten la doctrina llingüística oficial com a pròpia (be per condicionants ideològics familiars o ambientals, be, com sol ocórrer, per ser estudiants brillants que, per naturalea, adquireixen en facilitat les ensenyances transmeses pel professorat) se troben, en acabar l'ensenyança obligatòria, en una societat radicalment diferent (idiomàticament i identitàriament parlant) de l'imaginari i els esquemes rebuts en les classes, lo que els podrà

¹²⁴ Naturalment, hi ha moltes i honroses excepcions en el nostre professorat, i en qualsevol cas no pot desdenyar-se en absolut (tot lo contrari) l'efecte beneficiós que ha tingut per a la conservació de l'idioma l'entrada del valencià en el món educatiu, encara que siga en un model llingüístic defectuós. Per atra banda, tampoc se pot carregar en els professors tota la responsabilitat de la qüestió; a fi de contes, ells ensenyen un temari i una norma llingüística que són els aprovats per la Conselleria d'Educació. La llàstima és que eixa entrada de l'idioma valencià en l'ensenyança reglada podria haver rendit i rendir molt més de lo que ho fa, tant qualitativament com quantitativament, si les motivacions, les directrius i les inspiracions docents estigueren dictades per uns atres criteris referencials, identitaris i ideològics. El problema d'estes honroses excepcions és que, pel moment, i parafrasejant a u dels autors que havem pres com a referència bibliogràfica, "molts me diuen que hi han poques excepcions, i pocs, que no tan poques".

portar al desencant, al desconcert (i per tant, a la passivitat idiomàtica), o be al rebuig autoprotector de la realitat imperant, per a acabar engrossant les files de determinats moviments identitaris de clim antisistema o “alternatiu”, tremendament respectables (sempre que no transgredixquen la legalitat vigent) pero vists per la societat valenciana com a poc representatius del sentir hegemònic del poble valencià o, directament, com a “escassament valencians”. O siga: perduts per a la causa.

No es pot descartar que este sector sociològic-identitari (inexistent fa cinquanta anys) acabe constituint una minoria apreciable en el sí de la societat valenciana en el pas del temps; lo que sí nos atrevim a descartar és que mai abandone eixa condició de minoria (il·lustrada i selecta, pero minoria) per a convertir-se en concepció hegemònica dins del paradigma identitari valencià (i, menys encara, que servixca per a la recuperació llingüística i cultural del conjunt de la societat valenciana; més be al contrari).

Per a anar acabant: la realitat és que la “prova de l’us” de Pradilla porta fracassant trenta anys, en el cas de la seua opció “endonormativa unitarista” del IIFV, i els baixíssims nivells d’alfabetisació real en valencià (en qualsevol de les normatives en conflicte, pero sobre tot en la variant oficial que s’ha difòs a través de l’ensenyança reglada, porque és l’única que ha pogut contar en els *favors* administratius) haurien de moure a la reflexió d’alguns.

L’incoherència a l’hora de senyalar culpables de l’inquietant situació actual de la llengua valenciana **aplega al paroxisme quan s’insistix en culpabilisar de la debilitat de l’idioma valencià a un sector absolutament absent de qualsevol responsabilitat en matèria educativa des de 1982, com és el nostre:** el que recolza les Normes del Puig, via RACV, Lo Rat Penat, etc., o inclús al mateix poble valencià en son conjunt per tindre la “poca vergonya” o “l’atreuiment” de seguir pensant, a estes altures, que el valencià *és una cosa distinta del català*.

I torne a insistir: en les actuals circumstàncies, continuar en això de que *parlem català, de la cultura catalana al País Valencià*, o de les insistents edicions, per editorials valencianes, de llibres en “valencià” de Barcelona, no fan més que col·laborar a firmar la sentència de mort del nostre idioma. A no ser, clar està, que alguns se conformen en que el “valencià” sobrevisca exclusivament en Catalunya. Que tot podria ser.

Però ara ve l’altra cara de la baralla, clar. Si la codificació llingüística “fabriana” o del IEC i les variants locals edulcorades del IIFV i la AVL conceben el castellà com a únic model de contrarreferència, uns altres s’obsessionen en marcar les diferències respecte del català sense pensar que **la progressiva castellanisació llingüística del poble valencià és el**

principal perill per a la supervivència de l'idioma, com havem tingut l'oportunitat d'analitzar en l'apartat anterior.

Efectivament: si estem discutint sobre la supervivència i difusió futures de l'idioma valencià, és evident que res impedisca a un castellarparlant deprendre a parlar correctament el valencià, tal com els valenciaparlants deprenen a parlar castellà des de la seua infantea; ni res impedisca tampoc a un matrimoni llingüísticament mixt transmetre a la seua descendència tant l'idioma del pare com el de la mare; ni a uns yayos que per circumstàncies polítiques i socials parlaren en castellà als seus fills, parlar ara en valencià als seus nets. Canviar les actituds, també en este cas, usant les tècniques adequades i mai des de la simple imposició, resulta essencial per a assegurar un futur falaguer per al nostre idioma.

Inclús des d'un benintencionat afany "descatalanisador", ya havem vist que és en el sector de valencians castellarparlants a on menors són els percentages de persones que tenen clara l'independència de la llengua valenciana, i a on més fàcilment poden penetrar les solucions llingüístiques estranyes al valencià, en no tindre interiorisat el "contrapés" d'un model llingüístic netament valencià.

Fomentar, per tant, l'aprenentatge del bon valencià entre les generacions més jòvens (i més castellanisades) és faena principal per a qualsevol moviment que es diga a sí mateix "valencianiste". Pensar que **l'únic model de contrarreferència que amenaça la supervivència del valencià és el català, mentre la llengua castellana monolingüe guanya terreny en la nostra joventut** –com si l'única llengua "espanyola" fora el castellà, o com si no haguera hagut en la nostra història més llengua de cultura que la castellana– és igualment suïcida. En esta qüestió –la de la negació de l'existència de l'idioma valencià– els dos "imperialismes" llingüístics –el català i el castellà– van agarradets de la mà.

Anem tancant el cercle. El sa esperit de les Normes de la RACV, dites popularment del Puig, i **els objectius inicials** que els donaren la seua raó de ser, continuen intactes, hui com en 1981. I l'esperit, en poques paraules, i torne a repetir-lo, és el següent: que *tal volta estaria bé* no estar tan pendents dels nostres "cosins" del nord en estes qüestions, i dedicar-nos a **forjar un estàndart pròpiament valencià, tan pròxim com siga possible a les maneres habituals de parlar de la majoria dels valencians i respectuós en la consciència històrica no dialectal dels valencians**, que garanteix el seu reconeixement com a llengua pròpia i **facilite l'identificació per part dels valencians** (parlants o no del valencià) **en dit estàndart**.

Per a, aixina, **fomentar el seu us**, en el prestigi adquirit a partir de la seua **genuïtat i proximitat als parlants**, i la seua **falta de conflictivitat intrínseca front a un**

estàndart foraster (el català), alié a la nostra tradició i interpretat per molts valencians com una “**imposició externa**”.

Pero si el valencianisme llingüístic de tendència catalanista no té massa motius per a traure pit, quasi trenta anys despuix de l’oficialisació –primer *de facto*, després *de iure*– de la seua normativa per part de la Generalitat Valenciana, és evident que el nostre té encara menys motius per a fer-ho.

És l’hora de parlar de futur(s) possible(s) per a les Normes de la RACV.

5. Les Normes del Puig: possibles escenaris futurs

L’essència de la coerció sicològica consistix en que aquells que actuen baix el seu efecte tenen l’impressió de que estan actuant per iniciativa pròpia.

Aldous Huxley

Els genis comencen les grans coses, pero només el treball les acaba.

Anònim

5.1. Elaboració de diagnòstics per mig de l’anàlisi DAFO

El concepte de *diagnòstic* (originàriament reduït al camp de la medicina: *reconeiximent d’una malaltia per mig de l’observació dels seus símptomes i signes*, diu el DRACV) ha conegut darrerament una ampliació semàntica que l’extrapola a molts altres camps del saber. Continuant, per eixemple, en l’analogia que establíem ab l’ordenació del territori en el primer capítul, Antequera definix “*diagnòstic territorial*” com a “*tota descripció i explicació des d’una base teòrica i espacial predeterminada i d’uns objectius prefixats, de la problemàtica del territori, de les seues causes, dels agents responsables de la seua existència i de les seues repercussions en les pautes d’us i transformació de dit espai*”¹²⁵.

Una metodologia habitual en els processos de planificació estratègica per a dispondre de forma eficient els coneiximents necessaris per a emetre un adequat diagnòstic és la coneguda com a **Anàlisis DAFO** (acrònim de *Debilitats – Amenaces – Fortalees – Oportunitats*). Esta classe d’anàlisis diferencia un “sistema interior”, sobre el que pot incidir-se per a modificar l’estat de coses, i un “sistema exterior”, equivalent a “conjuntura” o “ambient” en el que es treballa, sobre el qual no es pot actuar directament i al que és menester adaptar-se de la forma més satisfactòria possible.

¹²⁵ Antequera, E.: op. cit, pp. 21-1 a 21-17.

A partir d'esta diferenciació, se definixen els següents atributs:

Del sistema **interior**:

- **DEBILITATS:** punts dèbils actuals del propi sistema que dificulten la consecució dels objectius prèviament fixats. Una volta definides, serà precís corregir-les o detindre-les.
- **FORTALEES:** aspectes actuals en els que el propi sistema presenta ventages comparatives front a uns atres sistemes competidors, i que poden facilitar la consecució dels objectius prèviament fixats. La finalitat en este cas seria explotar-les de forma adequada per a obtindre d'elles el major rendiment possible.

Del sistema **exterior**:

- **AMENACES:** problemes potencials o “futurs”, exteriors al sistema, que poden comprometre o llimitar la consecució dels objectius fixats. Front a les amenaces, lògicament, serà menester construir unes adequades estratègies de defensa.
- **OPORTUNITATS:** capacitats en potència de l'actual “estat de coses” o “conjuntura” (exterior al sistema), de les quals el sistema pot aprofitar-se i obtindre beneficis de cara a la consecució de les intencions prèviament fixades. Per tant, eixa seria l'objectiu: aprofitar eficientment les oportunitats que nos brinda eixa conjuntura existent i previsible.

Esta metodologia ha segut àmpliament utilitzada des dels anys setanta del sigle passat per a estudiar la situació competitiva de les empreses, en l'objectiu final de determinar les ventages competitives de l'organització aixina analisada i definir l'estratègia a aplicar que resulte més convenient per a l'èxit comercial, en funció de les característiques del mercat i de les pròpies de l'organització.

En el cas que nos ocupa, resulta immediata l'extrapolació a una situació “comercial” en la que el nostre “producte” (la codificació llingüística de les Normes de la RACV o del Puig) ha de ser “venut” adequadament a un “mercat” (el poble valencià) de forma que siga usat pel major número de “compradors” potencials, que hauran de triar la nostra opció i refusar (o, com a mínim, usar a un segon nivell, o de forma secundària) unes atres opcions llingüístiques en competència.

Anem a ensajar, per tant, **un possible diagnòstic de les possibilitats actuals de la normativa de la RACV dins del mercat que conforma la comunitat llingüística valenciana**, a partir de l'enquadrament de la qüestió que s'ha intentat construir en els capítuls anteriors.

5.2. Fortalees (internes) de la normativa de la RACV

- Se tracta d'un estàndart exclusivament valencià, que té en conte tots els grans dialectes valencians, arreplega la tradició dels nostres llingüistes "fundadors" (com Nebot o Fullana), i reforça la percepció secular d'independència idiomàtica dels valencians sobre la seua llengua, assegurant-la, perpetuant-la i donant-li visibilitat.
- Presenta una bona connexió simbòlica en la tradició cultural i identitària dels valencians, per lo que resulta fàcil l'identificació del parlant mig en dita normativa com a llengua de referència.
- Establix un equilibri adequat entre la tradició idiomàtica i la llengua actual. Per tant, és d'un aprenentatge assequible per al valencià mig, sense caure en l'arcaisme o l'artificiositat, pero tampoc en la vulgarisació, o la castellanisació gràfica o lèxica.
- Fixa i protegix les característiques llingüístiques del valencià (ortogràfiques, fonològiques, lèxiques, morfològiques, sintàctiques...) front al castellà i el català, complint en la funció primordial de tota codificació d'assegurar l'autonomia llingüística de la varietat codificada.
- Codificació ya conclosa des de l'estricta valencianitat llingüística: la Secció de Llengua i Lliteratura valencianes de la RACV ha elaborat una ortografia normativa, una gramàtica, un diccionari ortogràfic (en moltes edicions i gran èxit de vendes) i per fi, en 2010, un diccionari general, además d'unes atres aïnes d'utilitat, com els correctors ortogràfics informàtics.
- Falta de conflictivitat intrínseca de la codificació de la RACV com a "imposició externa" o "estranya als valencians".

5.3. Debilitats (internes) de la normativa de la RACV

- A sovint, s'observa entre alguns dels seus seguidors un excessiu us de les normes com a símbol o com a fi en sí mateixes, pero un escàs us com a instrument per a augmentar l'us real de la llengua i de la normativa de la RACV per part de la societat valenciana.

- Existix una agra discussió interna¹²⁶. entre alguns dels seus seguidors (falta de consciència de la norma-marc de referència), que arriba a emmaixquerar els verdaders perills conceptuals del conflicte valencià per a estancar-se en debats “estilístics”, “estètics” o “personalistes”, i que dona peu inclús, en casos radicals, a ortografies idiosincràsiques (en nul reconeiximent social) que trenquen en les tradicionals Normes del Puig; quan no, directament, a l’anarquia ortogràfica
- Objectivament s’observa una falta de penetració en els principals àmbits culturals (universitats, món educatiu), per motius no sempre justificables per la conjuntura política adversa.
- S’observa una històrica identificació de la normativa de la RACV en posicions polítiques molt concretes, fins al punt que este fet dificulta atraure persones valencianistes idiomàticament, pero de perfil polític divers.
- Freqüentment, se presta molta atenció al català com a model de contrarreferència entre alguns dels seus seguidors, pero poca atenció respecte al castellà com a model de contrarreferència tant o més “perillós” que el català.
- S’observa, entre alguns dels seus teòrics seguidors, una actitud que no és inequívocament favorable a l’extensió dels usos de la llengua actualment ocupats de forma hegemònica pel castellà.
- Se detecta un incert relleu generacional en els escriptors que prestigien actualment la normativa en usar-la en les seues obres escrites com a primera llengua.

¹²⁶ Parlem, naturalment, de la modificació ortogràfica de 2003 de les normes de la RACV, que afectava al sistema d’accentuació gràfica, i que no ha segut acceptada per un sector dels seguidors de les normes. Pot llegir-se el resum que fa Voro López d’este procés en “Joan Costa, Acadèmic de la RACV”, dins *Tres referents valencians: Joan Costa, Pere Delmonte, Josep Melià*. Associació d’Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2007.

He de dir que, per als que no havem vixcut la polèmica des de dins (pero sí que coneixem personalment a molts dels actors principals de dita controvèrsia), nos resulta dolorós que persones d’alta capacitat intel·lectual i valencianisme irreprochable estiguen *renyides* sense remei aparent a causa d’esta qüestió. No obstant, reconeixent que provablement ninguna de les parts enfrontades tinga molt de qué sentir-se orgullosa si analisem desapassionadament còm se dugué a terme el procés, fem vots per la generosa i ràpida solució de la controvèrsia en favor de les Normes del Puig i la pròpia llengua valenciana.

En tot i en això, m’agradaria recordar ací un conegut proverbi chinenc, que diu: “*No importa si el gat és blanc o negre: lo que importa és que cace ratolins*”. Quan parle en persones usuàries actuals de les normes catalanes i que no saben res de les nostres discussions (un percentage altíssim dels valencians), intente convèncer-los de la bondat de la nostra doctrina idiomàtica dient-los simplement lo següent: “*yo seguixc les normes que dicta la secció de Llengua de la RACV des de fa trenta anys. Entra en la seua web, baixa’t la seua ortografia, la flexió verbal, usa el seu diccionari ortogràfic i el nou diccionari general de definicions, el seu corrector informàtic, llig els seus informes, llig els llibres de més de cinquanta escriptors que fan poesia, novela, teatre, ensaig, articles o lliteratura festiva seguint esta normativa, i voràs que la llengua valenciana, además d’existir, és molt més fàcil i natural d’escriure que la que t’ensenyaren a tu en l’escola, i que no cal imitar el català per a parlar de forma correcta*”. Ansie el dia en que, per a defendre la nostra visió idiomàtica, puga dir això mateix, pero sense por a que ningú dels teòrics “*meus*” intente llevar-me la raó o la força argumentativa. Això, deixem-ho per a uns atres, per favor.

- El fet anterior induïx l'aparició de dificultats creixents per a oferir varietat estilística, temàtica, ideològica, generacional, etc. en molta de la producció escrita en Normes del Puig.
- La situació actual exigix una excessiva militància als seus seguidors i una tendència a l'amateurisme, per lo que existix el risc de percepció de “pèrdua de temps”, de “prestigi” o de “reconeiximent” en escriptors que sempre les han seguides, o que podrien aplegar a seguir-les¹²⁷. Tampoc ajuda a este fet l'actual polèmica “idiosincràsica” o “anàrquica” entorn de l'ortografia.
- Hi ha una patent falta de coordinació entre diferents accions difusores de la doctrina llingüística, lo que els resta resò mediàtic i efectivitat.
- Les polèmiques habituals dins del valencianisme idiomàtic *aüixen* possibles recolzaments econòmics o empresarials, que fugen de discussions aparentment bizantines que troben incomprendibles i carents d'interés per al valencià mig.

5.4. Amenaces (externes) de la normativa de la RACV

- Curt periodo d'oficialitat (1980-1982) de les normes de la RACV. A partir de 1982, l'ensenyança en l'educació reglada del valencià es desenrollà en la codificació inspirada per la normativa catalana¹²⁸ (actual model “IIFV”, que havem tractat en punts anteriors). Este fet implica que una generació sancera de valencians ya s'ha ensenyat a escriure i parlar valencià en l'escola en una normativa condicionada per l'anexionisme llingüístic, mentres que les generacions anteriors només ho han fet en castellà.
- Illegalisada políticament des de la Llei de creació de la AVL (1998) i especialment des de la reforma de l'Estatut d'Autonomia (2006).
- Hi ha dificultats creixents per a rebre subvencions públiques que faciliten la producció editorial en Normes del Puig, puix la legislació actual establix la normativa anexionista AVL-IIFV-IEC com a única oficial, i les escasses ajudes públiques actualment possibles van lligades a les actituds favorables de persones concretes (inclús lligades a partits polítics que com a tals no recolzen oficialment la normativa RACV) o institucions determinades. Esta situació d'incertea provoca una creixent precarietat de mijos i una

¹²⁷ Este fet és, en un alt percentage, conseqüència de la situació d'alegalitat de les normes, deguda a la conjuntura política desfavorable, que no reconeix oficialment la normativa de la RACV, per lo que també s'ha tingut en conte en l'apartat de “amenaces”.

¹²⁸ A excepció d'alguns colleges privats, que continuaren l'ensenyança de la llengua valenciana d'acort en les Normes del Puig durant bona part de la dècada dels huitanta del sigle passat. Dec esta observació a l'amic Albert Clemente, que vixqué esta situació en primera persona durant la seua infància.

falta de difusió en la societat en les mateixes condicions que la normativa anexionista, que troba un excelent altaveu en l'ensenyança i els mijos de comunicació, i rep quantioses ajudes econòmiques de les administracions públiques valencianes i especialment de les catalanes.

- Paralelament, la producció editorial en Normes del Puig és censurada o silenciada en els circuits culturals, docents i en la majoria dels mijos de comunicació, pels mateixos fets. Durant trenta anys s'ha dut a terme des de l'oficialitat un treball metòdic de descrèdit de la normativa RACV, per lo que les influències interessadament perniciosos que s'han de véncer son cada volta majors.
- Esta conjuntura obliga a una excessiva militància dels seus seguidors, lo que genera un risc de percepció de “pèrdua de temps”, “prestigi” o “reconeiximent” per part d'escriptors que sempre les han seguides, o que podrien aplegar a seguir-les i no s'atreixen a donar el pas per estos motius. Tampoc ajuda a este fet la recent polèmica “idiosincràsica” o “anàrquica” entorn de l'ortografia.
- En moments de crisi econòmica, se presenta l'unitat de les llengües valenciana i catalana com a “oportunitat” de trobar faena en atres comunitats autònomes teòricament més pròsperes. La transmissió única de l'ideologia llingüística anexionista a través de l'educació reglada, i la traumàtica crisi econòmica que ha colocat a València entre les comunitats autònomes espanyoles en més desocupació, facilita el creiximent d'esta percepció en les noves generacions de valencians¹²⁹.
- Precarietat extrema o virtual desaparició de les formacions polítiques que tradicionalment donaven recolzament polític a les normes de la RACV.

¹²⁹ Sobre este tema seria menester detindre's també un poc. Trobem natural —i recomanable— que un valencià desige aprofitar la seua afinitat llingüística en catalans i balears per a adquirir de forma més ràpida i senzilla els usos llingüístics d'estos dos pobles i, d'esta forma, trobar eventualment un lloc de treball en aquells dos territoris. També, recíprocament, els catalans i balears respecte a l'idioma valencià. I per tant, també resulta llògic que, a l'hora d'acreditar dits coneiximents en cas necessari, els procediments administratius els donen un tracte preferent front a, posem per cas, un andalús o un asturià, sempre que eixos coneiximents se puguen acreditar fefaentment.

No obstant, per pròpia experiència en abdós situacions del que els escriu (havent tingut un professor català en l'educació secundària, i havent treballat un servidor en les Balears durant un any), he de dir que la convalidació directa de determinats títuls i acreditacions llingüístiques (català-valencià, valencià-català, valencià-balear, etc.) no em pareix suficient per a assegurar *a priori* un coneiximent satisfactori (especialment, en el camp de la docència) de les corresponents modalitats llingüístiques, que a mon parer requeririen, en tot cas, una prova específica (si es vol més senzilla que la que es fa als que no acrediten dits coneiximents) o un procediment ràpid de reciclage que assegurara l'adquisició dels coneiximents necessaris.

Per atra part, podem imaginar-nos que un gallec tindrà molt més fàcil treballar en Portugal per pura afinitat llingüística, pero això no pot induir necessàriament —resulta pueril només imaginar-ho— que la codificació llingüística de gallec i portugués haja de ser la mateixa per eixe motiu; o que la crisi econòmica, que obliga a molts valencians a buscar treball fòra del nostre territori, siga l'únic “argument científic” que justifique realment l'unitat de les llengües valenciana i catalana.

- El percentage de valenciaparlants s'estanca o decreix en la població valenciana. Més del 60% té ja el castellà com a llengua materna. Encara que vora un terç dels castellaparlants materns és capaç de parlar correctament el valencià, és comú que el seu coneixement siga molt bàsic, empobrit fonològicament o molt influenciat pel model llingüístic anexionista.
- Cada volta és més difícil trobar contexts o motivacions propícies (fòra de l'ambient acadèmic) per a haver de dependre del valencià. El castellaparlant no sent la necessitat d'adquirir-lo, i en general és alié a qualsevol polèmica sobre l'entitat del valencià i la seua codificació (com a molt, adoptarà postures de recolzament simbòlic).
- Baixa culturalitat dels valencians en la seua pròpia història i tradicions. Escàs interès dels successius governs per a invertir esta tendència.
- Elevada potència cultural i econòmica de les èlits dirigents i intel·lectuals catalanes i madrilenyes-castellanes-espanyoles, que detenten el poder dels models llingüístics de contrarreferència al valencià. Escassa resposta local de les èlits valencianes a este fet evident.

5.5. Oportunitats (externes) de la normativa de la RACV

- La majoria del poble valencià continua pensant (pel moment) que el seu idioma és diferent i diferenciat del català, en una percepció transversal a tots els grups sociolingüístics, territorials i l'immensa majoria dels ideològics, com havem vist en el capítol 3.
- El rebuig a la subordinació al "català" o a referir-se a l'idioma com a "llengua catalana" és encara més majoritari, inclús des d'un reconeixement simbòlic de l'unitat "coordinada" de les llengües valenciana i catalana. Igualment, se rebuja àmpliament l'íntima relació política-ideològica de la normativa catalana més ortodoxa en el nacionalisme expansionista català, inclús en sectors pròxims a l'anexionisme llingüístic.
- Falta de connexió dels parlants en el model llingüístic oficial, coloquialment conegut com a "normalitzat", que es considera com a artificios i difícil de dependre correctament, especialment per als valenciaparlants materns.
- Recolzament mantingut (i recíproc) de moltes associacions de caràcter popular o festiu a les Normes del Puig, que han mantingut històricament, i encara mantenen, la "flama" de les tradicions valencianes més genuïnes.

- A diferència de generacions castellarparlants anteriors, totalment monolingües en castellà, els castellarparlants valencians de les generacions més joves tenen un coneiximent bàsic (encara que defectuós) del valencià, que pot fer-se millorar si es donen els passos adequats de forma molt més senzilla que en generacions anteriors.
- A diferència de generacions anteriors, que de forma pràcticament absoluta només sabien escriure en castellà, les generacions més joves estan habituades a usar el valencià com a llengua escrita i de cultura (mes que siga en un model defectuós), i per tant són més susceptibles de fer un us més instrumental de la llengua en tots els àmbits, i de mantindre una major consciència de respecte a la norma-marc de referència, una volta han donat el pas cap a la valencianitat normativa.
- A pesar de tot (i de la desafecció de part del valencianisme tradicional) les entitats històriques que defenen la normativa de la RACV segueixen conservant un cert respecte institucional i polític i una notable influència social, per lo que continuen sent referencials per al valencià mig.
- L'afonament dels partits que més se significaren en donar impuls polític a la creació (UCD) i difusió (UV) de les normes, suggerix i facilita, no obstant, una "refundació" del moviment idiomàtic que pugua fer-lo autònom o autosuficient respecte als vaivens electorals o polítics, per a que d'esta forma pugua atraure simpatizants de molt divers credo polític, i no siga vist com una normativa o una codificació "d'un partit polític concret".
- L'aparició de les noves tecnologies d'informació i comunicació faciliten la difusió de la doctrina llingüística d'una forma molt més barata, eficient, immediata i no condicionada per les traves burocràtiques o ideològiques.

5.6. Tercera reflexió valorativa. Necessitat d'autocrítica¹³⁰

A la vista de l'anàlisi anterior, pensem sincerament que totes les amenaces en conjunt, sumades a les pròpies debilitats internes, la falta d'aprofitament de les oportunitats existents i la baixa explotació de les nostres fortalees **fan que el moviment llingüístic que recolza la normativa de la RACV o Normes del Puig,**

¹³⁰ Sé que est apartat no sentarà be a més d'un llector, pero crec que la situació actual del nostre moviment idiomàtic, si requerix alguna cosa, és precisament la de parlar clar, sense dramatismes innecessaris, pero dient les coses tal com (desgraciadament) són.

- en lloc de ser percebut per la societat com **una minoria activa i conscienciada** que busca **la defensa del propi idioma** i dels **drets llingüístics particulars** de les persones i entitats que el conformen, per afirmació de la pròpia personalitat i no de forma reactiva (tal com ocorre, de forma creixent, en el contramodel IEC-IIFV-AVL¹³¹),
- és vist cada volta més com un **reducte “marginal”, “passat de moda” o “excèntric”**, que es preocupa més per **“anar a la contra”** que per construir, dividit per **baralles personals** i que no busca sino **autoafirmar-se en l’ortodòxia dels prèviament convençuts**, en lloc de preocupar-se **pels interessos de la majoria sociològica valenciana actual, o per guanyar nous adeptes entre dita majoria silenciosa.**

Havem dit que les antigues “Normes de Castelló”, “evolucionades” cap a la doctrina llingüística de l’Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, hui, en 2011, encara que en certs matisos, s’han generalisat de forma transversal a tota la societat (mes que la seua càrrega ideològica i tàctica continue absolutament intacta... i més dissimulada que mai). El conjunt de la societat **ya no les percep en sí mateixes com a símbol d’una tendència política concreta**, sino com a consens social cada volta més tàcit i no connotat ideològicament (per molt que un sector significatiu de valencians no connecte en la seua artificiositat i, simplement, les ignore en la seua vida diària). Per desgràcia, tot lo contrari ocorre en les Normes del Puig (i això, per als que les coneixen, clar).

De tal forma que suggerir a qualsevol valencià mínimament lletrat que use les Normes del Puig per a la seua producció lliterària o investigadora (o siga, *que es passe a les nostres normes*), com podem verificar els que des dels nostres llimitats mijos¹³² intentem promocionar l’us lliterari i intel·lectual de les Normes de la RACV, ha topat sempre, més que en prevencions purament llingüístiques, **en problemes de teòrica significació política no desijada per l’escriptor, o per prejuïns ideològics**. I eixa identificació perniciosa *ortografia – política* o, més be, *ortografia – partit polític concret*, l’hem perduda *nosatros* de forma clara, i és, al meu entendre, **la que ha facilitat el colapso del nostre valencianisme cultural i idiomàtic**¹³³.

¹³¹ Veja’s el moviment “Escola Valenciana”, cada volta més multitudinari i en més resò popular, o moltes atres accions reivindicatives de l’us real del “valencià” per part del món anexionista.

¹³² Com a vocal de la junta de l’Associació d’Escriptors en Llengua Valenciana, en el meu cas.

¹³³ És cert que, tal volta, el desenllaç de la transició a la democràcia en terres valencianes, en l’extrema polarisació política resultant, no deixava en aquells anys una atra opció. D’acort: acceptem-ho. Pero em resulta clar com l’aigua que hui, en 2011, trenta anys despuix, no podem tornar a caure en els mateixos errors, ni crear-nos els mateixos llastres.

Havem vist en el capítol 3 com **entre els votants de PP, UV, PSOE i els abstencionistes la presència del particularisme lingüístic** –la percepció del valencià com a idioma diferent del català– **és absolutament majoritària**. Un caldo de cultiu, a priori, enormement favorable a les tesis mantingudes per la RACV des de 1979. La realitat, com sabem, ha segut molt distinta. I això ha segut aixina, en part, perquè l'íntima relació Normes de la RACV – Unió Valenciana (per a parlar clar) que es donà en els anys huitanta i noranta, que d'entrada facilità el (poc) recolzament institucional que conseguí la nostra normativa durant tots eixos anys, resultà perniciosa a mig i llarg termini: perquè es tractava en realitat d'una perillosa relació biunívoca dins d'un sistema notablement tancat. Un sistema en el *que tot votant o militant del partit polític Unió Valenciana havia de ser usuari de les Normes del Puig*, i ademés, *tot usuari de les Normes del Puig havia de ser simpatisant del partit polític Unió Valenciana*.

D'esta manera quedava enormement tancat el camp expansiu de les Normes de la RACV: se tornava molt difícil que qualsevol valencià que llegítimament tinguera una ideologia política distinta a la considerada com a la "correcta" prenguera partit per les Normes del Puig. I més encara: **quan votants o polítics d'Unió Valenciana deixaren de ser-ho**, conseqüentment, d'acort en la relació biunívoca descrita, **deixaren també de recolzar** (activament o simbòlicament), excepte honrosíssimes excepcions, **les Normes de la RACV** i tot lo que teòricament simbolisaven... fins que, finalment, el partit polític Unió Valenciana arrossegà en la seua caiguda definitiva al valencianisme cultural i idiomàtic, que per definició deuria haver buscat en els relatius "bons temps" dels anys huitanta i noranta **la transversalitat, la no connotació partidària i, sobre tot, l'autosuficiència** respecte als vaivens polítics i institucionals propis d'una democràcia avançada¹³⁴.

Encara diria més. Ya s'ha senyalat varies voltes que alguns dels teòrics seguidors de les Normes del Puig interpretaven (interpreten) la necessitat de la seua existència **com a valor merament simbòlic o icònic, més que com a instrument per a potenciar l'us de l'idioma en tots els àmbits**. De tal forma que es focalisa l'atenció en l'aspecte formal més que en l'instrumental, que és el que realment dona prestigi a una normativa: la qualitat –lliterària, ideològica, intel·lectual– de les coses que s'escriuen en ella, i la seua difusió en tots els àmbits d'us (des de la televisió i l'internet a l'etiquetage de productes), per a que la doctrina lingüística aixina vehiculada *s'impregne entre la població de forma natural* (que és com, en realitat, acaba adquirint la majoria dels parlants la normativa ortogràfica de qualsevol llengua). En definitiva, massa a sovint no es perceben les Normes del Puig com a *instrument* per a conseguir uns propòsits determinats, sino *com a fi sagrat i intocable* en sí mateixes.

¹³⁴ També sé que és fàcil de dir per als que no vixquérem en primera línia "associativa" aquella época; en tot cas, resulta evident que no hauríem de tornar a caure en els mateixos paranys en que s'acabà caent en aquell moment.

I és que, sobre la distinta fidelitat lingüística de "catalanistes" i "valencianistes", no tinc més remei que donar la raó ad alguns dels nostres "adversaris ortogràfics". De fet, explica molt be el diferent rumbo que han pres els dos moviments, dins de la societat valenciana, els últims 30 anys. L'eixemple tenaç del "catalanisme" local, a partir de la seua evident exigüitat numèrica inicial, a l'hora de ser conseqüent en la seua doctrina teòrica i de transmetre-la a les noves generacions no té color si el comparem en el rosari de desercions i de falsos valencianismes en la vora contrària. Fet que, és evident, ha desencantat a molts valencianistes sincers que en una primera etapa es decantaren pel valencianisme idiomàtic i que, vist el panorama, són assaltats per fortes tentacions de "rendir-se" a l'anexionisme lingüístic i reconèixer la derrota mentres el "tractat de rendició" siga mínimament honrós...

En tot cas, crec just diferenciar, per una banda, a tots aquells que, des de la banda valencianista, **han reivindicat i reivindiquen l'us del valencià simultàneament front a les tentacions castellanistes i catalanistes**, i per una altra ad eixes persones per als que l'existència de les Normes del Puig no eren (són) més que una espècie d'estandart al que s'aferren per a justificar la seua valencianitat, sense més contingut ni us real que la pròpia existència de les normes, que es deixen sobre un pedestal i es veneren una volta a l'any.

És més: en la mida en la que els actuals usaris de les Normes de la RACV pugam llevar-nos de damunt les càguiles ideològiques i simbòliques en les que, a sovint sense raó, pero en ocasions en molta, nos han anat colcant a lo llarc d'estos anys, podrem avançar en el sentit que tots desijaríem.

5.7. Possibles escenaris futurs de les Normes del Puig

En el capítul 1 argumentàvem que la reivindicació del valencià com a llengua independent és un estat d'opinió (i d'acció) perfectament acceptable, respectable i defendible a la vista de casos similars en tot lo món; mentres que en el 2 dessacralisàvem la concepció de l'ortografia d'un idioma com a *ent immutable i intocable*, i mostràvem interessants fenòmens de *rebelió ortogràfica* o controvèrsia lingüística en llengües pròximes a la nostra.

En el capítul 3 mostràvem que la majoria sociològica dels valencians pensa que el valencià és un idioma diferent i diferenciat dels idiomes veïns (i en concret, del català), i presenta, simultàneament, una actitud favorable cap a la seua conservació i potenciació; encara que es detectaven certes tendències i indicis inquietants de que la situació futura podria evolucionar en sentit contrari al desijat.

En el capítol 4 ensajàvem una comparació de les diferents normatives en conflicte en el cas valencià, i valoràvem el grau d'èxit que unes i altres han tingut des de que la llengua valenciana recuperà definitivament l'oficialitat. Per últim, en el 5 hem analitzat la situació actual del producte "Normes del Puig" i nos havíem proposat el no fàcil objectiu d'esbossar **possibles escenaris futurs** per a la nostra normativa ortogràfica. Puix be: ací estan. Estructurem estos possibles escenaris en un número de quatre:

ESCENARI NÚMERO 1) El moviment idiomàtic segueix essencialment igual que fins ara, sense que hi hagen canvis essencials en tàctiques i actituds.

Est escenari nos conduïx inexorablement, més pronte o més tart, **a la desaparició per llei natural de la normativa de la RACV**, entesa com a moviment neogràfic reivindicador d'una codificació lingüística per al valencià que hauria de transformar-se en una normativa socialment acceptada pel conjunt de la comunitat de parlants. Provablement, precedida d'una descomposició prèvia en forma de "ortografies idiosincràsiques" seguides per una sola persona o rogles reduïts de gent.

Efectivament: centrar les nostres accions **en convèncer-nos mútuament als ya convençuts de la bondat de la nostra normativa**, i atrincherar-nos en les posicions actuals, sense donar, d'alguna forma, un colp de timó significatiu que pugua revertir la situació actual, provablement calmarà els ànims dels més dogmàtics, pero **no nos traurà del camí descrit**.

És cert que en alguns dels escrits nostres que queden en les biblioteques, estudiosos futurs podran trobar certes referències de la nostra forma de pensar i d'escriure (que, en un poc de sort, se lligaran a un fenomen de curioses i peculiars "ortografies idiosincràsiques"), pero el futur idiomàtic del poble valencià serà majoritàriament castellà, en una provable minoria catalanista intel·lectual, selecta i fortament ideologisada, i un idioma valencià, en tot cas, conservat de forma residual com a dialecte rural. I crec que ni a vostés ni a mi nos agrada tal perspectiva, ni hem aplegat fins ací per a acabar de tal manera, ni eren menester tantes alforges per al viatge...

ESCENARI NÚMERO 2) Suplantar totalment l'oficialitat de la codificació catalanista (IEC-IIFV-AVL) per vies polítiques, per obtenció de la necessària majoria qualificada (o com a mínim, significativa, per mig de pactes polítics) per part d'una formació política partidària de les Normes de la RACV.

Que em perdonen els optimistes patològics, pero est és **un escenari descabellat i totalment fòra de la realitat actual i futura** i que ademés, en el remot cas de produir-se, causaria un evident “efecte rebot” i una autoafirmació en els partidaris de l’opció contrària, que serien ajudats pels nostres enemics comuns, perpetuant d’eixa forma el conflicte llingüístic i facilitant que, en els vaivens electorals propis d’una democràcia avançada, als quatre o huit anys tornara a passar lo mateix, pero en sentit contrari...

Recomanaria a més d’u i més de dos que no pensen en coordenades de 1979, a on estava tot per fer i este tema era objecte central de debat en la societat valenciana, i que pensen més en coordenades de 2011, a on la situació és la descrita en apartats anteriors.

ESCENARI NÚMERO 3) Acceptació de la AVL i el seu “estàndart policèntric a l’hora que convergent”¹³⁵ com a “mal menor”, en ares del “consens llingüístic”.

En est escenari nos detindrem molt més, puix objectivament és una situació (la de “*acceptar la derrota i pactar una rendició lo més honrosa possible*”) que algunes persones tradicionalment defensores de la valencianitat idiomàtica estan a hores d’ara valorant sériament, donades les circumstàncies¹³⁶; pero que simultàneament genera el rebuig més radical entre els sectors més ortodoxos del valencianisme llingüístic.

Efectivament, alguns pensen que, donat que *pareix ya impossible que les Normes del Puig alcancen l’objectiu de convertir-se en la normativa de referència per a la llengua valenciana*, s’ha de treballar per a que el bando vencedor (l’anexioniste) accepte les majors “concessions” possibles en matèria llingüística, en el fi d’intentar “suavisar” al màxim el valencià estàndart oficial, principalment en aspectes lèxics i morfològics...¹³⁷

Des de l’aprovació de la Llei de creació de la AVL, en 1998, han passat ya tretze anys. Per tant, crec que estem en disposició de valorar en certa perspectiva la seua actuació. He de reconéixer, d’entrada, que **els objectius teòrics que justificaven la creació de la AVL eren lloables i esperançadors per a molts**, i a mi mateix —que en aquella época ni em plantejava escriure el meu idioma en la normativa que ara utilise— m’ilusionà eixe canvi de tendència i eixa porta oberta que permetia una certa entrada d’aire fresc a la controvèrsia llingüística, i que donava una oportunitat al reconeixement definitiu de l’especificitat llingüística valenciana.

¹³⁵ En missa i repicant, vaja.

¹³⁶ Vore per eixemple el document “Un nou consens sobre el valencià”, presentat pel partit polític Units per València mentres se donava l’últim repàs al present text.

¹³⁷ Tot aquell valencianiste que tinga fills o nets en edat escolar serà perfectament conscient de *l’estat de la qüestió*, i dels problemes creixents per a transmetre a la pròpia descendència una fidelitat increbantable a una llengua i una normativa... de forma compatible en que els chiquets no suspenguen assignatures o no siguen vists com a *bichos raros*... Per desgràcia, com la vida mateixa.

Per desgràcia, crec que **els resultats desmenten radicalment les expectatives inicials**. I els desmenten per múltiples raons:

- a) És inacceptable que el “consens” s’obtinga per imposició; és dir, que s’alcance per renúncia total d’una de les parts a les seues conviccions i l’assunció íntegra de les tesis del contrari. Que és lo que, realment, ha ocorregut fins ara.
- b) Les “concessions” llingüístiques de la AVL (ço és, l’acceptació de certes variants tradicionalment defeses per la RACV pero que fins ara eren considerades “no recomanables” o “incorrectes” per la normativa anexionista oficial) tenen, de fet, la consideració de *potestatives* o *transitòries*, en lloc de *prescriptives*. Se pretén, en realitat, que els únics usuaris reals de les normes AVL siguen els ex-RACV, aixina com perpetuar el fals prejudi *formes “vulgars” = valencianes* versus *formes “cultes” = catalanes*.
- c) Les prescripcions i dictàmens de la pròpia AVL, llunt de protegir l’especificitat llingüística valenciana, **han servit els últims anys per a justificar i amparar en àmbits jurídics, acadèmics o de normalisació internacional (normes UNE) la consideració del valencià com una varietat dialectal meridional de la llengua catalana**, lo que contradiu de forma radical els postulats més bàsics que donen raó de ser a les Normes del Puig, per damunt de l’acceptació o no d’esta o aquella paraula com a “correcta”.
- d) No hi ha cap reconeixement implícit o explícit, en la producció normativa i ideològica de la AVL, de l’existència històrica de les Normes de la RACV, ni del seu paper en la pròpia justificació teòrica de l’existència de la AVL, com tampoc del centenar d’escriptors que les ha seguides o les seguix de forma continuada i constant, ni del prop del miller de llibres escrits en eixa normativa a pesar d’haver estat fòra de l’oficialitat pràcticament durant 30 anys. No cal recordar que tota esta obra continua proscria de les aules dels colages, instituts, universitats i moltes biblioteques públiques.
- e) En les escoles no es presenta el conflicte de forma imparcial i objectiva, sino que continua ensenyant-se d’acort en els postulats i el criteri subjectiu d’una de les parts en conflicte (la de l’anexionisme llingüístic), com si fora l’única existent. Per tant, res ha canviat tampoc en esta qüestió.
- f) Els teòrics “representants” de la sensibilitat llingüística de la RACV dins de la AVL queden totalment desautorisats i perden qualsevol teòrica representativitat inicial des del moment en que, aparentment, recolzen totes les activitats i posicionaments

anexionistes de la AVL de forma acrítica, sense que es perceba per part del públic general que propicien accions que facen patent la seua teòrica discrepància.

- g) La pretesa acceptació o “despenalització” de la denominació “llengua valenciana” (pero com a sinònim de “llengua catalana”), propugnada per la AVL, emmaixquera el conflicte conceptual real, confon als valencians i perpetua el no reconeixement internacional de l'especificitat llingüística valenciana, en no lligar indissolublement la denominació “llengua valenciana” a un estàndart oral i escrit específicament valencià i elaborat en criteris d'estricta valencianitat llingüística.
- h) És intolerable i indecent, no ya que s'imponga la normativa de la AVL-IEC com a única impartida en els col·leges o usada en l'Administració, sino que es someta al chantatge econòmic i social, o que es condene a l'ostracisme ad aquells escriptors o estudiosos que voluntàriament opten per escriure en llengua valenciana usant les Normes de la RACV. Una RACV que, cap recordar per a les ments més oblidades, mai ha acceptat els postulats de la AVL, segons ha argumentat en diversos informes¹³⁸.

Per tant, apelar a *l'esperit de concòrdia i de consens* està molt be, i tots convenim en que l'actual situació de conflicte *hauria* de superar-se en benefici de la pròpia llengua valenciana i la seua viabilitat a mig i llarg termini. **El problema és que el conflicte no es resol, simplement, convidant a una de les parts a que s'autodissolga pel supòsit be de l'idioma.** Els mateixos arguments s'adueïren en son moment per a intentar que el valencianisme idiomàtic s'afanyara a recolzar els primers moviments de la naixent AVL, i ya s'ha vist el resultat d'eixes corruixes: que estem molt pijor que en els anys més durs, llingüísticament parlant, de l'etapa de govern socialiste en la Generalitat (1982-1995).

En qualsevol cas, **la pregunta clau és la següent:** cómo podrien aplegar a un pacte real dos sensibilitats que diferixen en “detalls” tan fonamentals com que **una de les parts creu que el valencià és un idioma** (com ho fa la major part del poble valencià) **i l'atra** (minoritària en la societat, pero aparentment unànim en la AVL) **creu que és un dialecte. Perque ací està el nuc gordià del problema.**

Convindrem en que acceptar vint paraules més en el diccionari oficial i intentar que dos o tres personalitats destacades més del valencianisme idiomàtic entren en la AVL (per a, a ulls del valencianisme sociològic, abjurar de les seues conviccions actuals a canvi d'un bon jornal vitalici, córrer la mateixa desgraciada sort dels quatre o cinc anteriors, i damunt per a que tot continue igual) **no només no és la solució de res**, sino que donaria definitivament la raó a

¹³⁸ <http://www.llenguavalenciana.com/documents/informes/start>

les sospites i desconfiances dels sectors més ortodoxos (i menys proclius ad esta classe de *componendes*) del valencianisme idiomàtic, perpetuant el conflicte en lloc de desactivar-lo.

Això no vol dir que deixem de ser civilisats, ni que deixem d'intercanviar amigablement impressions en gent que no pensa (de moment) com nosatros, pero si una cosa nos ha ensenyat *l'experiència AVL* d'estos últims anys és que no pareix bona tàctica abdicar de les pròpies posicions a les primeres de canvi per a alcançar un supost consens al cost que siga, i manco encara sense haver-se assegurat de que el valencianisme idiomàtic confia realment en els seus "representants" en eixa hipotètica i futura negociació (o havent provocat la pèrdua total de la seua confiança, precisament per haver descuidat eixa qüestió).

Si realment hi ha dins de la AVL persones que desigen sincerament arribar a un pacte *real*, bo seria que començaren per tindre en conte premisses tan bàsiques com les anteriorment descrites (de la *a* fins a la *h*), i que continuaren per ser conscients que si eixe hipotètic pacte alguna volta es fa real, per la seua pròpia naturalea *hauria d'obligar a tots* (i no només als de sempre).

I que ademés, tindria com a efecte inevitable el de **deixar fòra¹³⁹ a persones i, tal volta, organitzacions eminents de l'anexionisme-catalanisme llingüístic, que per definició no podrien estar mai compreses en ell** (a no ser que es donara una evolució positiva en el seu *modus operandi* habitual) perquè realment no necessiten (no han necessitat mai) de ningun pacte llingüístic, puix han usat, usen i usaran sempre el mateix model llingüístic: **el català del IEC**.

A canvi, naturalment, de tancar definitivament el conflicte entre tots aquells que, com la majoria de la societat valenciana, estem per una llengua valenciana autònoma (en totes les germanors *diasistèmiques* que es vullguen), reconeguda estatalment i internacionalment com a tal (que és, repetixc, la pedra de toc del conflicte, més allà de si *s'accepten* o *no s'accepten* més paraules o més acadèmics), i per centrar-nos de forma definitiva en la potenciació de l'ús i difusió en tots els àmbits d'eixe model llingüístic fet per i per als valencians, una volta desproveït de conflictes i controvèrsies.

Per a dir-ho més clar: si eixe "pacte" nos ha de deixar en un estat anàlec al de l'escenari 1), en el que només els ex-RACV seriem els usuaris reals d'eixa suposta "normativa pactada", per a que tot continue *igual*, la llengua valenciana continue sense existir oficialment i acabem

¹³⁹ No vullc dir que s'haja d'excloure delliberadament a certes persones com a condició per al pacte; dic que eixes persones s'autoexclourien immediatament, vistes les seues actituds actuals. La qüestió és que això ya succeïx en estos moments, i la pregunta és si la AVL està disposta a, d'alguna manera, marcar distàncies definitivament i de forma clara en persones i institucions que, des del costat anexioniste, han proclamat, en una rigorosa llògica i des del principi del *procés*, l'innecessarietat o directament l'inutilitat de la AVL com a acadèmia de la llengua (vore per eixemple Esteve, F.: "El revisionisme lingüístic: retorn al passat, secessionisme de fet", dins *País Valencià, segle XXI. Noves reflexions crítiques*. DD.AA., Publicacions de la Universitat de València, València C., 2009).

desapareixent de la mateixa forma, per llei de vida (i damunt donant la raó a qui no nos pareix precisament que la tinga), *més val desaparéixer igualment, pero en dignitat*.

ESCENARI NÚMERO 4) Constitució d’una “minoria llingüística” que, acceptant el *statu quo* actual, exigix per mijos cívics i democràtics el reconeixement paral·lel dels seus drets llingüístics com a minoria conscienciada i coherent.

El cas més paradigmàtic en el que podem observar un eixemple real d’esta “*solució indefinidament transitòria*” és el del noruec (en les varietats *bokmal* i *nynorsk*), tal com havem explicat en el capítol 2. Les dos varietats en conflicte, com s’ha dit, són oficials i tots els noruecs tenen el dret d’usar una de les dos en els usos en l’administració, incloent l’educació dels seus fills.

Reconec que esta *esquizofrènia normativa* no és precisament una situació ideal per a un idioma, sobre tot si s’allarga excessivament en el temps; i això que el noruec no té, com en el cas del valencià, la fortíssima pressió d’una llengua com el castellà, que porta sigles entrant “*por las puertas de este reino*”, que diria Martí de Viciana.

No obstant, s’ha de reconèixer que:

- a) és democràticament impecable,
- b) facilitaria que la discussió arribara a ulls de la societat en tèmens més purs, justs i exactes (i no com passa ara, en miges veritats, subterfugis i circumloquis variats), i per tant,
- c) l’evolució futura de la controvèrsia llingüística dependria exclusivament del desig conscient de la comunitat de parlants: d’una societat correctament informada, i no, com tenim l’impressió que ocorre ara, a base d’amagar la controvèrsia en eufemismes, condicionaments polítics i descrèdit planificat d’una de les dos sensibilitats en conflicte.

Este procés de reconeixement oficial compliria les següents premisses:

- reivindicació de la “despenalisació” de les Normes de la RACV, i consecució de **la cooficialitat transitòria o durant temps indefinit de les dos codificacions llingüístiques** (RACV i AVL-IEC), per eixemple en les relacions en l’Administració, en les facultats de Filologia i Escoles d’Idiomes, i a l’hora de presentar el conflicte valencià en les escoles, davant l’inviabilitat actual d’un consens just.

- reconeixement mutu de les dos parts en conflicte, i **assegurament d'igualtat de tracte, de difusió i de recolzament públic i institucional per a les dos opcions** (valencianista i anexionista), lo que contribuiria al desemmaixquament de falsos “valencianismes idiomàtics” i llevaria gran part de l'actual pressió als actors llingüístics, facilitant que eixe consens desijat, a més llarc determini, poguera desenrollar-se hipotèticament en unes condicions més justes **entre els que realment estan per construir eixe consens des d'uns suposts d'estricta valencianitat llingüística**, i en una distribució de forces concordant en la realitat sociològica valenciana i no induïda pels interessos partidaris o les pressions externes¹⁴⁰.

Soc conscient que, per als valencianistes més ortodoxos, el mateix fet de reconèixer la llegalitat dels anexionistes valencians pot constituir una “traïció” a les essències més profundes. Però ben mirat, no és res més que acceptar lo que *de facto* ya ocorre des de fa trenta anys, i és obvi que no podem exigir als demés res que nosaltros no estigam disposats a oferir, ni pretendre canviar de la nit al matí una inèrcia de tres dècades.

Per desgràcia, trobe que hi ha un altre problema major: el nostre moviment llingüístic està, a hores d'ara, llunt de constituir una “minoria llingüística” que, per mig de diverses estratègies i mecanismes llegal, poguera estar en condicions de conseguir tal reconeixement oficial.

En efecte: que la societat pugua percebre-nos en un determini relativament breu com eixa **minoria activa i conscienciada** que busca **la defensa del propi idioma** i dels **drets llingüístics particulars** de les persones i entitats que el conformen, per afirmació de la pròpia personalitat i no de forma reactiva, és un extrem sobre el que, desafortunadament, tinc els meus dubtes; i no precisament per la banda de la societat valenciana, **sino per la nostra**.

Per ad això seria menester treballar en les següents direccions:

- resulta imprescindible la seua concepció com a **moviment cívic, transversal, independent de qualsevol llastre identificat en una formació política concreta**. Persones de molt distinta ideologia política i extracció social haurien de poder recolzar el moviment idiomàtic, puix la consciència idiomàtica valencianista és encara majoritària i transversal (com ho demostren les enquestes), si exceptuem les persones més clarament ideologides;
- sí podria retroalimentar a mig determini la recuperació de forces polítiques lleals a esta forma d'entendre la qüestió, en fer visible socialment el valencianisme

¹⁴⁰ En Noruega s'arriba al cas que les dos codificacions llingüístiques, que no han pogut arribar a un pacte unificador definitiu, han acabat compartint la mateixa entitat acadèmica codificadora; no demanem aplegar a tant...

idiomàtic i ajudar a fixar sòlidament les conviccions culturals i idiomàtiques valencianistes en la societat, creant demanda de partits polítics que afegiren el valencianisme idiomàtic al seu corpus ideològic. L'objectiu, no obstant, **hauria de ser penetrar en totes les forces polítiques**, no servir d'estructura de base per a una força política concreta;

- seria necessari coordinar l'acció de persones, entitats i associacions que **no tenen per qué unificar-se ni treballar necessàriament juntes**, però sí, cadascuna dins del seu àmbit d'actuació, partint d'unes premisses bàsiques de **colaboració lleal** i coordinació en la construcció del moviment cívic;
- també, **marcar distàncies clares en aquells que conceben la normativa com a símbol i no com a instrument**; en els que actuen moguts per una ideologia reactiva, que només funciona “a la contra”, o be per personalismes; i per supost, en els que justifiquen mètodos i actituds antidemocràtiques i no pacífiques, que més que sumar, restarien a la causa llingüística;
- evitar en tot cas identifications en “càguiles” ideològiques indesijades, **escassament valencianes o extremes en l'espectre polític**, que tant de mal han fet al valencianisme idiomàtic durant estos trenta anys;
- continuar reivindicant **l'ús social de la llengua valenciana en tots els àmbits de la societat**, front a suposts “cosmopolitismes” que menyspreen l'ús del valencià front al castellà. La forma de l'idioma és important, però també l'ús que se'n faça;
- **tancar files entorn de l'institució tradicionalment normativa (la RACV) de cara a la societat**, una volta clarificats definitivament els conceptes i les estratègies, i aclarides les desconfiances, facilitant el debat intern però des del respecte a la normativa i la consciència de norma-marc de referència. Remarque l'inconveniència absoluta de que hi hagen més canvis ortogràfics d'importància; lo que necessitem és centrar-nos en la consolidació, justificació i difusió del model entre els actuals usuaris (conscients o no) del model llingüístic catalaniste;
- establir **un sistema universal normalisat d'homologació** (i deshomologació) d'entitats formadores en llengua valenciana segons les Normes de la RACV, aixina com del professorat qualificat per a donar classe en esta normativa, que hauria de poder estudiar-se en tot el territori valencià. L'estat

ideal seria el d'acadèmies “de barri” que entre les seues ensenyances habituals disposen de l'homologació per a ensenyar la nostra normativa;

- sol·licitar formalment un còdic ISO, no ya per a la llengua valenciana, sino per al *valencià codificat segons les Normes de la RACV*, tal com ocorre actualment en el noruec *bokmal* i el noruec *nynorsk*, lo que facilitaria l'ús i la visibilitat de la nostra codificació a nivell estatal i internacional;
- fomentar la demanda de lliteratura en llengua valenciana, prestigiar i difondre la faena dels nostres escriptors, recolzar nous valors, propiciar la varietat estilística i temàtica i la competència entre ells, per a potenciar la qualitat de les seues obres;
- com a objectiu més ambiciós, una volta donats els primers passos, vindria la reclamació de la seua entrada en l'ensenyança reglada (crear una *necessitat de demanda* entre els pares, que en estos moments és inexistent) tal com succeïx en Noruega;
- finalment, la pròpia evolució de la societat determinaria si el consens lingüístic llargament desijjat podria aplegar de forma més o manco ràpida, o si, com podria ocórrer si les coses *se feren realment be*, la difusió adequada i sistemàtica de la norma RACV podria tornar residual a mig determini l'alternativa anexionista, tal com ha ocorregut en Galícia.

En qualsevol cas, de seguir estos passos, la posició de força del nostre moviment idiomàtic davant una hipotètica i futura *taula negociadora* (inclús si no es conseguira finalment la cooficialitat; en una espècie d'híbrida entre els escenaris 3 i 4) no tindria res que vore en la precària situació actual.

I de conseguir-se l'escenari aixina imaginat, per supost hi hauria una conseqüència importantíssima: *no s'obligaria a ningú a escriure i a parlar d'una manera que no vol, ni a considerar com a pròpia una llengua que no sent com la seua*, independentment de l'evolució futura de la controvèrsia.

Lo qual no seria poc, vist lo vist, i que, des de la nostra humilitat i respecte cap a les postures no coincidents en la nostra, reivindiquem, simplement, **com un dret bàsic de tot ser humà** que fa ús de la llibertat d'expressió i de la teòrica igualtat de drets per a desenrollar la seua pròpia personalitat.

5.8. Una reflexió final

Si els humans no nos solem posar d'acort sobre cóm interpretar els successos del passat o els acontenyiments del present, qué podríem dir del nostre futur... Resulta obvi que ningú té una bola de cristal per a predir el nostre pervindre. Pero sí que hi ha signes i actituds que marquen una tendència, que el sentit comú sol captar, si es vol, de forma difusa pero clara.

Eixa intuïció és la que em fa afirmar, per desgràcia, que de no canviar molt les coses, el nostre futur com a *neografia* se debat en estos moments entre l'opció 1) i la 3)...

I això és aixina perque la meua proposta 4), en ser enormement sugeridora, topa en un problema central, adés senyalat: l'atomisació del valencianisme idiomàtic, les terribles *capelletes*, les rivalitats personals irresolubles, l'impressió de que resulta cada volta més difícil que el nostre valencianisme sàpia *llegir* correctament l'estat real de la qüestió en la societat valenciana del dia a dia, aixina com les pròpies demandes actuals i futures d'eixa societat... i una irresistible sospita de que escomencem a *fer tart*...

¿Qué passarà en els pròxims anys? ¿Hi haurà qui celebrarà, posem per cas, el xixanta aniversari de les Normes del Puig? Personalment, espere i desige que sí, i que además serà una celebració en resò social; pero en qualsevol cas, passe lo que passe, hi ha cinc idees que hauríem de gravar-nos tots a *sanc i foc*:

- Els conceptes que justifiquen la raó de ser de les Normes del Puig són correctes i tenen plena vigència, pero les actituds habituals del nostre moviment llingüístic, en general, no són gens apropiades, i això, per desgràcia, *se nota*. Canviar les actituds mantenint els conceptes hauria de ser una premissa principal per a qualsevol projecte de futur.
- La València de 1979, per a be o per a mal, és molt diferent de la València de 2011, sociològicament, culturalment, políticament i idiomàticament parlant; açò, en ser una evidència, no pareix que acabe de ser comprés per alguns.
- No convé plantejar la controvèrsia en el maniqueisme tradicional de “bons” contra “roïns” o de “patriotes” contra “traïdors”. Encara que estigam convençuts de “tindre la raó”, crec que seria útil que visualisàrem als valencians com a un *mercat*, i la nostra normativa com a un *producte*. La nostra proposta llingüística, si algun dia ha de tindre èxit en la societat valenciana, ho serà en la mida en la que conseguim fer un màrketing atractiu del nostre (excelent) producte, i pugam satisfer les necessitats dels nostres “compradors” de forma més satisfactòria que els productes competidors. Perque per molt que nos trobem enormement carregats de raó i convençuts de que *el nostre producte és el millor possible*, al final, com és lògic, seran els valencians els que decidixquen.

- No nos llamentem per les oportunitats perdudes ni pels erros comesos en el passat. Simplement, tractem de no tornar a cometre'ls, sense que les llamentacions estèrils nos impedixquen avançar en la direcció correcta.
- Mantindre un equilibri entre idealisme i pragmatisme, sense que la balança es desequilibre en excés cap a ningun dels dos costats, mai ha segut mala tàctica...

En això estem, i en això estan moltes persones que treballen calladament (o no tant) per l'objectiu que tots desigem.

Anem acabant. A lo llarc d'estes pàgines he intentat traslladar a la lletra escrita les meues inquietuts, les meues reflexions i, si es vol, les meues particulars enrònies sobre "el conflicte llingüístic valencià". És, en certa manera, des de la seua modèstia (i a falta de que persones en més capacitat i coneiximents sobre el tema el puguen completar o esmenar, com espere) un compendi d'informacions i d'arguments que, per eixemple, m'hauria agradat tindre, presentats de forma clara i senzilla, en la meua etapa d'estudiant o en la meua primera joventut.

Aplegats ací, als que estigau raonablement d'acort en estes idees i reflexions (o inclús vos inspiren noves tàctiques i renovades argumentacions), vos done sincerament les gràcies per pensar com penseu, i vos convide a que treballem colze a colze pel nostre objectiu comú.

I als que no, també moltes gràcies, tant per haver tingut la paciència admirable d'haver arribat al final d'este chicotet patracol llingüístic-ideològic sense abandonar-lo a mitat de camí, com, sobre tot, perque sense diversitat d'opinions –i sense l'opció d'intentar convèncer al que discrepa; o com a mínim de reclamar el seu respecte des de la diferència– ausades que este món resultaria molt avorrit.

6. Bibliografia

Adlert, Miquel: *En defensa de la llengua valenciana. Per qué i cómo s'ha d'escriure la que es parla*. Ed. Del Cénia al Segura, València C., 1977.

Alminyana i Vallés, Josep: *El crit de la llengua. Denominació de la llengua valenciana: testimonis*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1999 (2^a ed. corregida).

Andrés Cabrelles, Ramon: (ed. a càrrec de Juli A. Àrias): *Constantí Llombart, Biografia íntima*. Ed. Oronella, València C., 2006.

Antequera, Enrique: *Temas de ordenación del territorio*. Ed. UPV, València C., 2010.

Bello, Andrés i del Río, Juan García: *Indicaciones sobre la conveniencia de simplificar la ortografía en América*. Biblioteca Americana. Londres, 1823.

Bibiloni, Gabriel: *Llengua estàndard i variació lingüística*, p.24. Ed. 3 i 4, València C.-Barcelona, 1998.

Colectiu Valldaura: *La Real Acadèmia Espanyola front a la llengua valenciana*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997.

Colom, Ferran: *El futur de la llengua entre els joves de València*. Editorial Denes, Paiporta, 1998.

Costa i Català, Joan: *El ferro que desperta*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997.

Cucó, Alfons: *El despertar de las naciones. La ruptura de la Unión Soviética y la cuestión nacional*. Publicacions de la Universitat de València, València C., 1999.

Diversos autors: *25 anys de les Normes Valencianes de la RACV, dites d'El Puig*. L'Oronella – Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2005.

_____: *País Valencià, segle XXI. Noves reflexions crítiques*. Publicacions de la Universitat de València, València C., 2009.

_____: *Tres referents valencians: Joan Costa, Pere Delmonte, Josep Melià*. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2007.

Faus, Salvador: *Recopilació històrica entorn a l'identitat de la llengua valenciana*. Ajuntament de València, València C., 1994.

Fontelles, Antoni: *Societat, ciència i idioma valencià*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997.

Fornés, Lluís: *La llengua valenciana i el diasistema occitanoromà*. Oc-València, València C., 2010.

Gargallo, José Enrique: *Les llengües romàniques*. Ed. Empúries, Barcelona, 1994.

Gutier, Tomás: *En defensa de la lengua andaluza*. Ed. Almuzara, 2006.

Junyent, Carme: *Les llengües del món*. Ed. Empúries, Barcelona, 1991.

Lanuza, Chimo: *Socioobstàculs de la llengua valenciana*. Acció Bibliogràfica Valenciana, València C., 2001.

_____: *Valencià: èllengua o dialecte?. Una aproximació des de la sociolingüística*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1994.

Lanuza, Marta: "Cent anys de normativa valenciana" en la revista digital *Solcant les lletres*. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2010.

Lledó, Miquel Àngel: *Fonaments científics de la llengua valenciana*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 2009.

Martínez Alcalde, María José: *Las ideas lingüísticas de Gregorio Mayans*. Universitat de València, Servei de Publicacions, València C., 1991.

Montoya, Brauli: *Alacant: la llengua interrompuda*. Ed. Denes, València C., 1996.

Niederehe, Hans J.: "El luxemburgués, entre el francés y el alemán". dins "I Seminari Internacional de Llengües Minoritàries", Série Filològica de la RACV, núm. 26, 2003.

Ninyoles, Rafael Lluís: *Conflicte lingüístic valencià*. Ed. Tres i Quatre, 1989 (3^a ed.).

Pradilla, Miquel Àngel: *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*. Onada Edicions, Benicarló, 2008.

Puerto Ferre, María Teresa: *Lengua valenciana. Una lengua suplantada*. Ed. Diputació de València, València C., 2006.

Quilis, Mercedes: "La presencia de los neógrafos en la lexicografía del siglo XIX", dins *Gramma-Temas 3: España y Portugal en la tradición gramatical*, 2008.

Roca, Rafael: *Teodor Llorente i la Renaixença valenciana*. Institució Alfons el Magnànim, València C., 2007.

Sáez, Daniel: "La edición de textos con ortografía idiosincrásica: el caso de Marcos Fernández, gramático y ortógrafo del siglo XVII", dins *Philologia Hispalensis*, nº 23, 2009.

Sanchis Guarner, Manuel: *La llengua dels valencians*. Ed. 3 i 4, València C., 1991 (15^a ed.)

_____: *Gramàtica valenciana*. Ed. Torre, València C., 1950.

Secció de Llengua i Lliteratura de la RACV: *Documentació formal de l'ortografia de la llengua valenciana*. Acadèmia de Cultura Valenciana, València C., 1981.

_____: *Ortografia de la llengua valenciana i estàndart oral valencià*. RACV, València C., 2005.

Séllier, Jean i André: *Atlas de los pueblos de Europa occidental*. Acento Editorial, Madrid, 1998.

Solà, Joan: *L'obra de Pompeu Fabra*. Ed. Teide, Barcelona, 1987.

Vila i Moreno, Alfons: *Normes d'ortografia valenciana (Aportacio al seu estudi historic)*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1995.

_____: *Les Normes del 32. Aportacio documental*. Ed. Lo Rat Penat, 1997.

Vila Moreno, Alfons i Vila Francés, Alfons: *El nom històric de la llengua valenciana*. València C., 2000.

Walter, Henriette: *La aventura de las lenguas en Occidente*. Ed. Espasa Calpe. Madrid, 1998.

Tots els drets reservats. El contingut d'esta revista està protegit per la llei, la qual estableix penes de multes i inclús presó, además de les corresponents indemnizacions per danys i perjuïns, per als qui reproduïxquen o plagien, de forma total o parcial una obra artística, literària o científica, o la seua transformació, interpretació o eixecució artística fixada en qualsevol classe de suport o comunicada per qualsevol mig, sense el preceptiu consentiment i autorizació dels autors.

La present revista s'edita exclusivament en format electrònic, per a la seua difusió lliure i gratuïta. Per *difusió* s'entén:

- La seua visualizació en qualsevol mig electrònic.
- L'enllaç a la seua direcció URL en qualsevol pàgina web (mencionant la seua procedència).
- La seua impressió en paper per a us exclusivament particular.
- La posta a disposició de la revista per a terceres persones, en les mateixes condicions.
- La seua comunicació pública per mijos electrònics.

Queda absolutament prohibida la seua venda o la seua impressió en sèrie sense l'autorizació expressa de l'**Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana**.

Il·lustracions del present número: **Francesc Liern Solaz**.

© Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana.

ISSN: 2172-5810.